

**Erilainen
naapuri**

Satu Viskari, Pekka Lund ja Maarit Avellan

Erilainen naapuri

Asuinaluelähtöisen ympäristötyön
menetelmiä ja kokemuksia

Esipuhe Anja Snellman

Sininauhasäätiö

© Kirjoittajat ja kustantaja

Taitto ja kuvitus: Terttu Hauhia ja Roni Veijalainen

Kustannustoimitus: Maarit Avellan, Sininauhaliiton viestintä

Etukannen kuva: Terjo Aaltonen

Kustantaja: Sininauhaliitto ja Sininauhasäätiö

Paino: Painotalo Next print, 2016

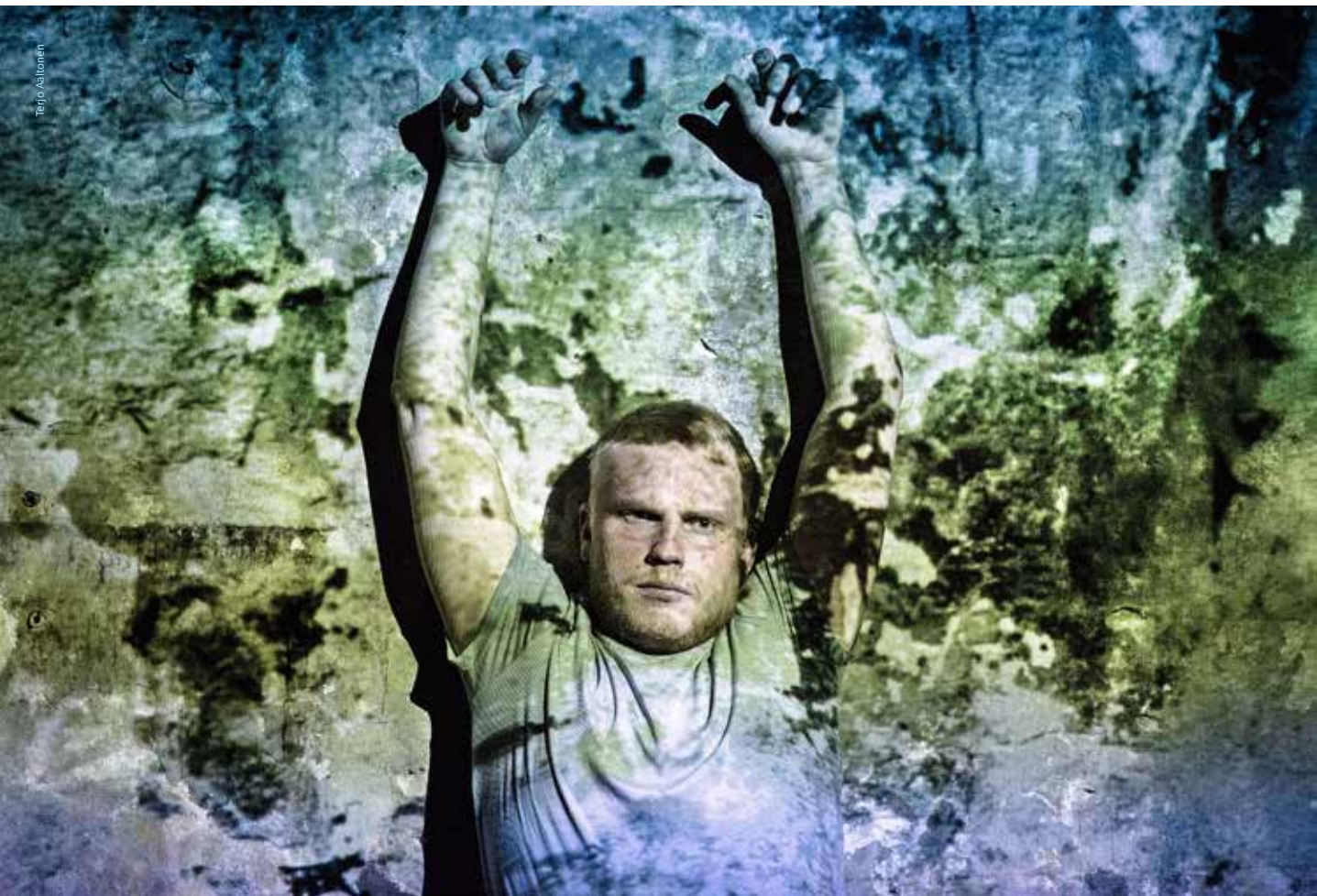
ISBN: 978-952-5096-95-8

Sisällys

ANJA SNELLMANIN ESIPUHE: LASTUT VIRRASSA	9
OSA 1: ASUINALUELÄHTÖISTÄ YMPÄRISTÖTYÖTÄ TARVITAAN SUOMESSA	11
1 Apua erilaisten naapureiden kohtaamiseen ja ymmärtämiseen	12
1.1 Vieroksujasta ymmärtäjäksi	12
1.2 Tunteita ja turvattomuutta	13
1.3 Integroinnin työkaluja	15
1.4 Ympäristötyö tuo tulosta.....	15
2 Asunto ensin -malli ja muut ihmisarvot tarvitsevat tukeen ympäristötyötä..	18
2.1 Asunnottomuus on äärimmäistä syrjäytymistä	20
Näkökulma: Jopa ammattilaiset vastustivat päihteellisiä yksiköitä aluksi	21
2.2 Päämääränä on osallistuminen yhteiskuntaan.....	22
OSA 2: ASUINALUELÄHTÖISEN YMPÄRISTÖTYÖN KEHITTÄMINEN.....	25
3 Ympäristötyö on yhteistyötä	26
3.1 Stereotypiat ovat ennakkoluulojen taustalla.....	27
Näkökulma: Hiljaiset mielenterveyspotilaat leimattiin häiriköiksi.....	28
3.2 Yleinen asenneilmasto Suomessa	29
Näkökulma: ”Epäesteettisiä vammaisia” kartetaan	31
3.3 Naapurin leimaaminen nimbyilijäksi ei ole rakentavaa	33
Näkökulma: Mielipiteitä on yhtä monenlaisia kuin on naapureita.....	36
3.4 Asiakkaat tarvitsevat tukea integroitumiseen	38
Näkökulma: Asukkaan ääni: ”Ei me olla hirviöitä.”	39
Näkökulma: Miltä tuntuu, jos ei ole kotia?	42
4 Asuinaluelähtöistä ympäristötyötä alettiin kehittää 2000-luvulla.....	46
4.1 Ympäristötyön lähtökohdat ja tarve vaihtelevat	46
Näkökulma: Kalliossa ei erilaisia asukkaita hätkähdetty.....	47
Näkökulma: Ylemmän keskiluokan Töölössä oli vaikeaa	48
Näkökulma: Keskustelu tarvitsee areenoita	50

5	Ympäristötyö kehittyä erilaisten tarpeiden myötä	52
5.1	Ympäristötyössä on monenlaisia työmenetelmiä	52
5.2	Ympäristötyö on hyvä aloittaa jo ennen yksikön avaamista	53
	Näkökulma: Omakotitalojen Marjaniemessä havahduttiin arvoristiriitaan.....	55
5.3	Ympäristön kartoitus ja ympäristötyön suunnittelu	57
5.4	Erillisselvitysten tarve kunnille ja muille yhteistyötahoille.....	58
	Näkökulma: Ympäristötyötä Hietaniemenkadun kriisimajoituksen liepeillä ..	60
5.5	Toiminnan dokumentointi ja arviointi	62
5.6	Viestintä osana ympäristötyötä.....	66
5.7	Yhteiskunnallisen markkinoinnin hyödyntäminen	68
OSA 3: KUUNTELE, KESKUSTELE JA YMMÄRRÄ NAAPURIA		71
6	Yhteistyö lähinaapureiden kanssa.....	72
	Näkökulma: Miltä sinusta tuntuisi, jos muuttamistasi uuteen kotiin vastustettaisiin adressilla?.....	74
6.1	Yhteydenpito kannattaa aloittaa jo ennen yksikön avaamista	75
6.2	Palautteiden vastaanottaminen ja naapureille vastaaminen	76
6.3	Asiantuntijaluennot.....	76
6.4	Yhteistyö asuinalueen yrittäjien, asukasyhdistysten, seurakuntien ja muiden toimijoiden kanssa	79
	Näkökulma: Seurakunta tukee asukkaita ja korostaa suvaitsevaisuutta.....	82
7	Asukkaat ja henkilökunta mukaan ympäristötyöhön.....	84
7.1	Ympäristötyö osana asiakkaan aktivoitua	84
7.2	Asukkaiden ohjaaminen	85
7.3	Henkilökunnan ohjaaminen	88
	Näkökulma: Ympäristötyö toimii myös asukkaiden ja henkilökunnan tukena.....	88
	Näkökulma: ”Vaikeinta on löytää oikeat sanat”	94
OSA 4: TAVOITTEENA TURVALLINEN JA VIIHTYISÄ YMPÄRISTÖ KAIKILLE		95
8	Ympäristökierrokset.....	96
8.1	Jalkautumisen parantaa ympäristötyön näkyvyyttä.....	96
8.2	Havaittuihin ongelmiin puututaan	97
9	Yhteistyö poliisin kanssa	100
9.1	Keskustelua ja avointa tiedotusta.....	100
9.2	Yhteistyö on tärkeää aloittaa hyvissä ajoin	101
	Näkökulma: Valitukset korvaushoitopotilaista ovat vähentyneet	103
9.3	Yhteistyö vähentää turvattomuuden tunnetta.....	105
	Näkökulma: Lähipoliisi kutsuttiin kahvittelemaan	106

9.4	Turvallisuuteen liittyvä koulutus ja ohjeistus	108
9.5	Esimerkkejä turvallisuusohjeistuksesta	109
10	Lapsia ja nuoria tukeva ympäristötyö	114
10.1	Toimintamalli alakouluille.....	114
10.2	Päihdevalistusta ja suvaitsevaisuuskasvatusta	116
	Näkökulma: Lapset tarvitsevat tietoa ja tukea	118
	Näkökulma: Oppilaat ja opettajat hyötyivät Hyvä naapuri -oppitunneista ..	120
10.3	Muu yhteistyö vanhempien sekä koulujen ja päiväkotien kanssa	122
	Näkökulma: Pelosta ja vihasta	124
OSA 5: TAIDETTA, VAIKUTTAMISTA JA MUITA ERITYISMENETELMIÄ		125
11	Sininauhasäätiön ympäristötyön erityismenetelmiä	126
11.1	Koira sillanrakentajana	126
11.2	Asenteisiin vaikuttaminen teatterin keinoin.....	128
	Näkökulma: Teatteri voi kertoa tositarinoita	129
	Näkökulma: Asunnottomuus on kodittomuutta.....	134
12	Yhteiskunnallinen vaikuttaminen, kriisiviestintä ja media	136
12.1	Päätäjiiin vaikuttamisen keinot	137
12.2	Proaktiivisuus median suhteen kannattaa	138
12.3	Kriisiviestintä osana vaikuttamisviestintää	139
	Näkökulma: Ruusulankadun mediakohu ja päättäjät	141
13	Kaunokirjallisuuden voima ympäristötyössä	146
	Näkökulma: Ruusun unta?	147
LOPUKSI. Ympäristötyön mallit käyttöön maahanmuuttajatyössä		151
Kirjan tekijät.....		153
Lähteet.....		155

*”Anteeksi, että olen olemassa.
Anteeksi, että olen tällainen.”*

JULLE, ASUMISPALVELYKSIKÖN ASUKAS

Valokuva on Q-teatterin näytelmästä
Ruusulankatu 10 – esitys kodista ja kodittomuudesta.
Kuvassa on asukkaan roolia esittänyt näyttelijä Arttu Kurttila.

ANJA SNELLMANIN ESIPUHE

Lastut virrassa

Olen toisen polven evakko. Isäni ja äitini pakenivat sodan alta kaksi kertaa. He tulivat pakolaisina nykyisen itärajan takaa Karjalan Kannakselta, Viipurista, jossa olivat menneet naimisiin ja jossa isosiskoni ehti syntyä kesäkuussa 1944, tulimereksi muuttuvan kaupungin pakokauhuissa.

Lapsuuteni oli täynnä tarinoita palavasta kotikaupungista, kodin menettämisestä, kaiken taakseen jättämisestä, rakkaista ihmisistä, eläimistä ja esineistä, jotka eivät tulleet mukaan. Perheeni tarina on kukkuroillaan nuukuutta, pilkkaa, kiusaamista, sopeutumattomuutta, ikuista oman kodin ja turvapaikan etsimistä.

Voin empimättä sanoa, että vanhempieni sydän ja sielu jäivät rajan taakse, Viipuriin.

Voin yhtä empimättä sanoa, että pakolaisuus, kodin menettäminen, oman heimon ja lauman kadottaminen ja uusissa asuinpaikoissa koettu torjunta ja ylenkatse jättivät jälkensä. Isäni alkoholisoitui, äitini terveys horjui ja sisareni moninaiset sairaudet liittyivät nekin pienen tytön dramaattiseen elämänsäkuun.

Vanhempani eivät koskaan, pitkällä evakkomatallaan ympäri Suomea, tunteneet oloaan tervetulleiksi. Karjalainen sosiaalisuus, rönsyilevä puheenparsi ja tapakulttuuri muuttuivat häpeällisiksi.

Vasta Helsingin Kalliossa he alkoivat pikku hiljaa sulautua osaksi monenkirjavaa asujaimistoa. Vaikka heitä – idästä tullutta maahanmuuttajaperhettä – vielä 60-luvun lopullakin nimiteltiin enemmän ja vähemmän leikillään ryssiksi.

Viidennellä Linjalla, Pelastusarmeijan yömajan, Kriminaalihuollon ja Pengerkadun putkan läheisyydessä vanhempani tapasivat paljon ihmisiä, joilla oli ollut elämässään vielä vaikeampaa.

Moniin vanhoihin suomalaisiin asutustarinoihin kuuluu puunlastujen näkeminen virrassa, mikä on ollut merkinä – järkytyksenä – uuden naapurin

ilmestymisestä jonnekin lähitienoille. Joku tuntematon jossain kaataa puita ja aikoo rakentaa hänkin pirttinsä tänne!

Tarina jatkuu karulla tavalla: vieraita lastuja virrassa havainnut suomalainen alkaa teroittaa kirvestään ja lähtee likvidoimaan tuntemattoman kodinrakentajan, torppaamaan torpanrakentajan, epätoivotun maastoonmuuttajan.

Näitä vanhasuomalaisia asutustarinoita, jotka ovat suoraviivaisessa synkkydessään melkeinpä huvittavia, voi pitää osoituksena umpimielisestä luonteenlaadusta: eristäytymisen ja torppaamisen halusta ja äkkiväärästä väkivaltaisuudesta, siis varhaisesta nimby-ilmioistä.

Onko suomalainen luonteenlaatu uudisrakentajien ajoista muuttunut? Ovatko kaikenlaiset elämän evakot nyt jo tervetulleita, onko lastujen lipuminen virrassa jo ilouutinen?

Taannoisessa Mielenterveysbarometrin tutkimuksessa meiltä suomalaisilta kysyttiin, mitä ihmisryhmää emme suin surmin haluaisi naapuriksemme.

Vastauksissa yksi ryhmä nousi ylitse muiden: huumeiden väärinkäyttäjät. Suuri enemmistö eli 78 prosenttia meistä suomalaisista ei haluaisi heitä naapurustoonsa. Tutkimuksen mukaan huumeaddiktit koetaan jopa epätoivottavammiksi naapureiksi kuin henkirikoksista tuomitut.

Huumeaddiktien ja henkirikoksiin tuomittujen jälkeen tilastoissa tulevat alkoholistit, skitsofreniaa sairastavat ja mielenterveyskuntoutujat. Antakaa minun arvata: jos sama kysely tehtäisiin tällä hetkellä, listan huipulle sijoittuisivat varmasti myös turvapaikanhakijat.

Jokainen, joka on työskennellyt päihteenkäyttäjien kanssa, tietää, että paranemisen ja kuntoutumisen edellytyksenä on paitsi aineista, myös heimosta ja käyttökulttuurista irtautuminen ja normaalielämän rytmeihin sopeutuminen. Kodin, työn ja arjen löytäminen. Minä kutsun tätä prosessia paluumuutoksi. Sillä kun päihteenkäyttäjä palaa siviiliin, hän on evakko, pakolainen ja maahanmuuttaja, jonka on läpikäytävä omanlaisensa kotoutumisprosessi: opeteltava uudelleen normimaailman kieltä ja kulttuuria, tapoja ja tottumuksia.

Hänen toiveensa ja unelmansa ovat niitä lastuja nykypäivän virrassa.

Anja Snellman
kirjailija, journalisti, terapeutti

1

OSA 1:

Asuinaluelähtöistä
ympäristötyötä
tarvitaan Suomessa

**Apua erilaisten naapureiden
kohtaamiseen ja
ymmärtämiseen**

1 Apua erilaisten naapureiden kohtaamiseen ja ymmärtämiseen

Tämä kirja kertoo asuinaluelähtöisestä ympäristötyöstä ja työn metodeista. Tämän tyyppisen ympäristötyön historia on Suomessa lyhyt, mutta sen tarve näyttäisi olevan varsin suuri.

Kuten kirjailija, terapeutti **Anja Snellman** esipuheessaan toteaa, noin kolme neljästä suomalaisesta ei halua huumeiden väärinkäyttäjiä naapurustoonsa. Eri tutkimusten mukaan noin kaksi kolmasosaa ei toivo alkoholisteja lähialueelleen. Mielenterveysongelmaisiakin vieroksutaan. Maahanmuuttajat yhtenäisenä ryhmänä ei tutkimusvuonna sijoittunut listan kärkipäähän, mutta Eurooppaan suuntautuneen suuren maahanmuuttajavirran myötä tilanne on aiempaa kärjistyneempi.

Toisaalta suomalaisissa elää vahvasti kanssaihminen auttamisen ja suvaitsevaisuuden arvostus, mikä näkyy esimerkiksi osallistumisena vapaaehtoistyöhön. Eräs ympäristötyön tehtävä onkin vahvistaa tämän – tutkimusten mukaan hyvin vahvan arvopohjan – näkymistä arkisissa kohtaamisissa. Luottamuksen tai niin sanotun sosiaalisen pääoman vahvistuminen ei edistä vain yksilöiden hyvinvointia vaan tutkitusti alentaa myös koko yhteiskunnan kustannuksia.

1.1 Vieroksujasta ymmärtäjäksi

Erilaisuus pelottaa, vaikka erilaisia ihmisiä on monessa mielessä aina asunut keskuudessamme. Erityisesti alkoholi on suomalaisten terveydellisten ja sosiaalisten ongelmien ytimessä, mutta silti moni sulkisi mielellään silmänsä, jotta ei näkisi alkoholin kurjistamia ihmisiä. Myös mielenterveysongelmat ovat hyvin yleisiä kansantauteja ja koskettavat satoja tuhansia suomalaisia.

Erityisryhmien asuminen sekä erilaiset tuki- ja palveluyksiköt saattavat kohdata kiivasta vastustusta naapuruston tai muiden toimijoiden taholta. Asuinaluelähtöisen ympäristötyön tavoitteena on edistää naapureiden kasvua toistensa ymmärtäjiksi. Ympäristötyö auttaa onnistuessaan naapureita tulemaan keskenään toimeen.

Määritelmänsä mukaan tämän tyyppinen ympäristötyö tavoittelee *erityisryhmien palveluyksiköiden integroimista asuinalueelle*. Integraatiolla tarkoitetaan esimerkiksi *uusien asukkaiden sopeutumista ympäröivään yhteiskuntaan ja sen eri toimintoihin*.

Integroinnin sijaan voidaan puhua myös asukkaiden *kotiuttamisesta* tai *kotouttamisesta*, jonka avulla lisätään muun muassa asukkaiden yhteiskuntaan kuulumisen tunnetta. Kuten kirjassa myöhemmin kuvataan, tämä puolestaan auttaa heitä esimerkiksi toipumisen tai kuntoutumisen poluilla. Pitkän tähtäimen lopputulemana on siten sekä yksilöiden että yhteiskunnan hyvinvoinnin kasvu.

1.2 Tunteita ja turvattomuutta

Pakolaisten tai päihteidenkäyttäjien muuttaminen asuinalueelle voi aiheuttaa epämääräisiä pelkoja ja turvattomuuden tunnetta. Myös esimerkiksi kehitysvammaisia saatetaan karsastaa. Alueen asukkailla voi olla hyvin erilaisia näkemyksiä siitä, miten uudet naapurit muuttavat tai ovat muuttamatta ympäristöä.

Erilaiset pelot ovat hyvinvoinnin kannalta merkittäviä, sillä turvallisuudentunne on ihmisen perustarve. Jotta naapurit voivat oppia tuntemaan uudet tai erilaiset naapurit, tarvitaan sekä tiedon lisäämistä että mahdollisuuksia molemminpuoliseen tutustumiseen.

Asuinalueelähtöinen ympäristötyö tavoittelee suvaitsevaisuutta ja ymmärrystä uusien sekä alueella aiemmin asuneiden naapureiden välille. Ajan myötä halutaan saada naapurit hyväksymään erilaiset ihmiset osaksi asuin- aluetta. Tämä ei useinkaan tapahdu vain yhdellä keinolla, vaan tarvitaan monenlaisia työkaluja sekä runsaasti aikaa ja kärsivällisyyttä.

Tätä työtä ei edistä ongelmien tai ristiriitojen vähättely. Asumisyksiköstä voi aiheutua myös ongelmia, jolloin osa naapuruston huolista on täysin perusteltuja. Naapurien huolia ei voi ohittaa, eikä tilannetta edistä naapureiden leimaaminen ”nimbylijöiksi”.

Englanninkielestä tuleva nimby-lyhenteen voi kääntää suomeksi näin: ei minun takapihalleni. Ilmiö toki näkyy Suomessakin. Sininauhasäätiön Taloustutkimuksella teettämän kyselyn mukaan esimerkiksi ylivoimainen enemmistö helsinkiläisistä haluaa auttaa päihde- ja mielenterveysongelmai-

sia verovaroin, mutta vain puolet haluaa tätä toimintaa omaan naapurustoon. Tosiasiassa kunnissa ja kaupungeissa erilaiset toiminnot on kuitenkin sijoitettava jonnekin, ja tasapainoisen yhteiskuntarakenteen tavoittelun vuoksi hajasijoitus eri puolille taajamaa on usein tarkoituksenmukaista.

Lähde: Taloustutkimuksen kysely 2014

Naapureita on aina kuunneltava ja heidän huoliaan on ymmärrettävä. Pääsääntöisesti esimerkiksi asumisyksiköissä käykin niin, että *toiminnan vaikiintuessa naapuruston pelot vähentyvät ja tilanne tasaantuu kaikin puolin*. Totuuden nimissä on sanottava, että aina ei näin käy. Riittävästi resursoitu ja ammattimaisesti toteutettu asuinaluekehittäminen lisää kuitenkin onnistumisen mahdollisuuksia.

On hyvä muistaa, että myös *alueelle muuttavat voivat kärsiä naapureiden vastustuksesta*. Osa asukkaista ei esimerkiksi halua kertoa osoitettaan leimautumisen pelossa. Näin asioiden ei tietenkään pitäisi olla. Asunto on jokaisen ihmisen perusoikeus, eikä omaa kotiaan pitäisi joutua häpeämään. Ihmiset ansaitsevat inhimillisen kohtelun sekä apua ja tukea sitä tarvitessaan. Esimerkiksi itsemurhaa hautovan mielenterveysasiakkaan kuntoutumista ei auta naapureiden taholta tuleva painostus. Ympäristön vihamielisyys ei edistä myöskään esimerkiksi sotaa paenneen pakolaisen tai naapureihin ystävällisesti suhtautuvan vammaisen ihmisen tilannetta.

1.3 Integroinnin työkaluja

Asenteisiin ja käyttäytymiseen voidaan kuitenkin vaikuttaa. Ennakkoluuloja voi vähentää tai niistä voi päästä eroon. *Tiedon välittäminen, laaja yhteistyö ja eri keinoin toisiinsa tutustuminen* ovat esimerkkejä työkaluista asenteiden muuttamiseen. Myös *alueen turvallisuuteen ja asumisviihtyvyyteen* voidaan vaikuttaa monin eri tavoin.

Tämä käsikirja esittelee hyväksi havaittuja toimintamalleja ja konkreettisia ohjeita ympäristötyöhön. Kirjassa käsiteltyjen työmenetelmien juuret ovat Sininauhasäätiön Ruusulankadun pitkäaikaisasunnottomille perustetussa asumispalveluyksikössä sekä aihepiiriä käsittelevissä kirjallisissa lähteissä. Kirjassa esitellyt menetelmät ovat hyödynnettävissä monenlaisten erityisryhmien integrointiin liittyvässä työssä.

Käsikirjan menetelmät eivät kuitenkaan ole kiveen hakattuja, kaikkialle sopivia valmiita malleja, vaan menetelmiä kannattaa hyödyntää soveltuvien osien omaan työhön. Voi sanoa, että yhtä ainoa ja oikea tapaa ympäristötyön tekemiseen ei ole. Ympäristötyö on vaativaa ja monipuolista työtä, joka saattaa sisältää mitä tahansa roskien keräämisestä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Tämä opas käsittelee ympäristötyön eri vaiheita alkaen toiminnan suunnittelusta aina sen toteuttamiseen ja arviointiin. Kirjassa korostuu pelkoihin, ennakkoluuloihin ja asenteisiin vaikuttaminen, mutta myös konkreettiset työmenetelmät, kuten järjestyshäiriöihin ja näpistyksiin puuttuminen. Kirjassa kerrotaan koulu- ja yritys yhteistyöstä, kriisiviestinnästä, rikosten ennaltaehkäisystä sekä monista muista työmuodoista käytännön esimerkkien tai tiivistettyjen toimintaohjeiden avulla.

1.4 Ympäristötyö tuo tulosta

Kirjassa kuvattujen menetelmien avulla esimerkiksi Helsingissä *on saatu aikaan merkittäviä tuloksia*. Sininauhasäätiön Ruusulankadun yksikön naapuruston pelot ja asumisyksiköstä aiheutuvat häiriöt ovat vähentyneet kolmen toimintavuoden jälkeen. Naapurustolta on saatu myönteistä palautetta siitä, että heidän ääntään kuullaan eri kanavia pitkin. Myös yksikön asukkaat ovat kokeneet ympäristötyön merkittäväksi itselleen.

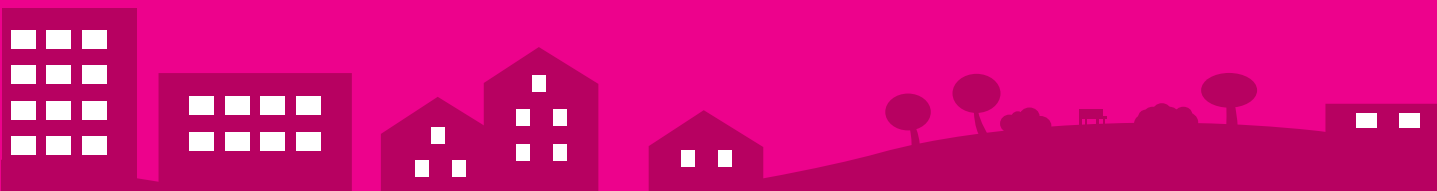
Tässä kirjassa ääneen pääsevätkin asumisyksikön asukkaat, naapurit, työntekijät, poliisit ja lapset sekä ennakkoluuloja vastaan taistelevat taiteentekijät. Kirjan tekijät toivovat, että tästä kirjasta on konkreettista apua, jotta naapurit tulisivat toimeen keskenään. Tiedon lisäksi tarvitaan vahvaa tahtoa ja rohkeita unelmia, jotta ennakkoluuloja ja pelkoja voidaan vähentää ja asenteita muuttaa.

2

OSA 1:

Asuinaluelähtöistä
ympäristötyötä
tarvitaan Suomessa

**Asunto ensin -malli ja muut
ihmisarvotteot tarvitsevat
tuekseen ympäristötyötä**

2 Asunto ensin -malli ja muut ihmisarvot teot tarvitsevat tuekseen ympäristötyötä

Suomessa julkisen alan päättäjillä ja järjestöillä on ollut rohkeutta tavoitella merkittäviä muutoksia erityisryhmien tai haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten elämään. Eräs esimerkki tästä on tällä vuosituhanella toteutettu *siirtymä asunto ensin -periaatteen noudattamiseen*. Myös asukaslähtöinen ympäristötyö on kehittynyt samaan aikaan, kun Suomessa on alettu noudattaa uudenlaista pitkäaikaisasunnottomuutta vähentävää politiikkaa.

Edellisinä vuosikymmeninä kodittomia ja päihdeongelmista kärsiviä saattoi kuolla kaduille ja roskalavoille kymmeniä yhden talven aikana pelkästään Helsingissä. Nykyään pitkäaikaisasunnottomille on tarjota koteja, joiden yhteyteen he saavat myös muun tarvitsemansa tuen. Sininauhasäätiön kyselyn mukaan esimerkiksi Helsingissä ylivoimainen enemmistö kannattaa tämän tyyppisen tuen tarjoamista.

Lähde: Taloustutkimuksen kysely 2014

Asunto ensin -periaatteen lähtökohtana on asuminen jokaisen *kansalaisen perusoikeutena*. *Jokaisella on oikeus asuntoon elämäntavoista riippumatta*. Aiemmin käytössä olleita asuntoloita on korvattu asumisyksiköillä, joissa jokaisella on normaaliin huoneenvuokralakiin perustuva oma asunto.

Kansainvälisten esimerkkien mukaisesti valtionhallinto alkoi viime vuosikymmenen aikana kokeilla ja levittää niin sanottua asunto ensin -periaatetta (AE). AE-periaatetta alettiin soveltaa etenkin pääkaupunkiseudul-

la, jossa asuntopula- ja asunnottomuustilanne poikkeavat selvästi muusta maasta. AE-periaatetta on toteutettu valtion, kuntien ja käytännön asumistyötä toteuttaneiden järjestöjen yhteistyönä 2000-luvulta lähtien.

AE-periaate mullisti suomalaisen asunnottomien asuttamisen ottamalla lähtökohdaksi sen, että *asuntoa ei tarvitse ansaita*. Tämä lähtökohta on haastanut sekä kuntien perinteisen tuki- ja palvelupolitiikan että asumisen palveluita tuottaneiden järjestöjen pitkät ideologiset perinteet. Samalla se on haastanut kuntalaisten ja yksiköiden naapureiden ajatukset siitä, keillä on oikeus asuntoon.

Joidenkin on ollut vaikea hyväksyä asunto ensin -periaatetta, sillä asunnon vastineena on haluttu nähdä esimerkiksi ongelmallisesta päihteiden käytöstä luopuminen. Sininauhasäätiön Taloustutkimuksella teettämän kyselyn mukaan tämän tyyppisen tuki eli asunto ensin -periaate hyväksytään kuitenkin erittäin laajasti. Helsingissä jopa neljä viidestä tukee asunto ensin -toimintaperiaatetta.

Asunto ensin -periaatteen mukaan oikeus asuntoon tulee turvata myös päihdeongelmallisille, jotka eivät kykene päihteettömyyteen. Valtaosa helsinkiläisistä on samaa mieltä tästä periaatteesta.

Lähde: Taloustutkimuksen kysely 2014

Asunto perusoikeutena elämäntapoihin katsomatta kuulostaa sekä itsestään selvältä että radikaalilta. Etenkin Suomen ilmasto-olosuhteissa tuntuu helpolta perustella, miksi jokaisella on oikeus asuntoon. Toisaalta perinteinen tukipolitiikka on lähtenyt siitä, että saadakseen pysyvän asunnon asunnottoman ihmisen on kyettävä sitoutumaan elämäntapamuutokseen. Muuten tarjolla on vain tilapäistä hätämajoitusta – käytännössä asunnottomuus.

2.1 Asunnottomuus on äärimmäistä syrjäytymistä

Asunto ensin -periaatteeseen ei ole siirrytty kevyin perustein. *Taustalla on vahvaa kansainvälistä näyttöä siitä, että nimenomaan asunnon ehdoton tarjoaminen on tehokas väylä asunnottomien ihmisten kuntoutumiseen ja voimaantumiseen.* Kun ihmistä ei saateta jatkuvaan asunnottomuuden ja tilapäisen tukiasumisen vuorottelun kierteeseen, hänen edellytyksensä rakentaa elämäänsä paranevat. Mahdolliset elämäntapamuutokset eivät kuitenkaan tapahdu välittömästi asunnon saamisen myötä.

Asunto ensin -mallissa elämäntapamuutoksia ei vaadita, ja jos niitä tapahtuu, ne usein tapahtuvat hitaasti. Tämän takia AE-periaatteella toimiva asumisyksikkö haastaa sekä siellä tukea tarjoavat ammattilaiset että yksikön naapurit: siedämmekö hidasta, välillä olematonta ja usein taka-askelia ottavaa muutosta, luotammeko siihen, että asunnon ehdoitta tarjoaminen on oikea valinta.

Keväällä 2015 julkaistu *kansainvälinen tutkija-arviointi kehui vuolaasti suomalaista asunto ensin -politiikan toteutusta.* Suomessa on onnistuttu juuri niissä tavoitteissa, joita on tavoiteltu: *pitkäaikaisasunnottomuus on vähentynyt, asumisen laatu ja turvallisuus ovat parantuneet, yksityisyyden suoja on vahvistunut ja asumiseen liittyvät sosiaalisen kuntoutuksen edellytykset ovat kohentuneet.* Ainakin tässä valossa asunnon tarjoaminen ehdoitta on osoittautunut oikeaksi valinnaksi.

Asunto ensin -ideologia lähtee siitä, että ihmisen ei ole pakko sitoutua kuntouttaviin palveluihin. Asunto tarjotaan ensin, ihmisellä on oikeus normaaliin ja pysyvään asumiseen, vaikka hän ei haluaisi ottaa vastaan esimerkiksi päihde- tai mielenterveyspalveluita. Kun asuminen ja tukipalvelut on eriytetty, asuminen perusoikeutena pystytään turvaamaan. Kuntoutuspalveluihin osallistumisen pakon poistaminen ei tarkoita sitä, etteikö näitä palveluita tarjottaisi. Osallistuminen palveluihin tapahtuu turvasta asunnosta ja vapaaehtoisuudesta käsin. Tällöin *sitoutuminen ja tulokset ovat parempia.*

Asunnottomuus on syrjäytymistä äärimmäisessä muodossa. AE-periaatteen yksi tavoite on tuoda yksilöt takaisin yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi. Asunnottomalta ja mahdollisesti päihde- ja/tai mielenterveysongelmaiselta ihmiseltä ei voida olettaa kykyä keskiluokkaiseen yhteiskuntaan integroitumiseen. Tarvitaan *tukea, aikaa ja vaiheittaista etenemistä.*

NÄKÖKULMA

Shutterstock

Jopa ammattilaiset vastustivat päihteellisiä yksiköitä aluksi

Helsingin Diakonissalaitoksella aloitti vuonna 1993 Asumispalveluyksikkö Alppitupa. Avautumisen yhteydessä Alppitupaan muutti Kyläsaaren päihdehuollon yksiköstä 14 asukasta.

Miehet olivat yli 65-vuotiaita herrasmiehiä. Heidän asuttamisensa ei ollut aiemmin onnistunut päihdeiden käytön jatkumisen johdosta. He olivat eläneet jopa vuosikymmeniä kadulla. Ainoa osoite, joka heille voitiin osoittaa, oli Kyläsaaren ensisuojan kupeessa sijainnut karu huone putkisänkyineen.

Alppitupaan muuttaminen ei vaatinut miehiltä elämäntavan muutosta. Alppituvan sijoittuminen osaksi 1990-luvun alun päihdehuollon palvelujärjestelmää oli kuitenkin kaikkea muuta kuin läpihuutojuttu.

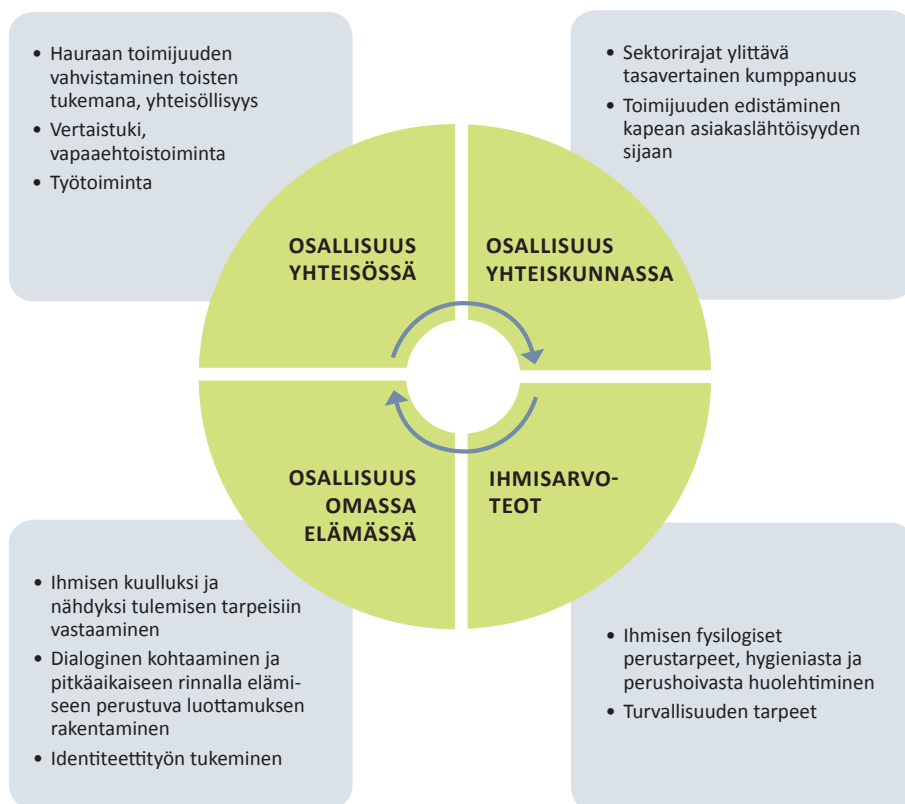
Palvelu sai alussa paljon kritiikkiä päihdetyön asiantuntijoilta ja -ammattilaisilta, koska sen nähtiin kannustavan päihdeidenkäytön jatkamiseen.

Vuosien vieressä ajattelussa on tapahtunut suuria muutoksia. Nykyinen asunto ensin -periaate onkin onnistunut vähentämään voimakkaasti muun muassa pitkäaikaisasunnottomuutta pääkaupunkiseudulla. ●

HELSINGIN DIAKONISSALAITOKSEN YMPÄRISTÖTYÖNTEKIJÄ PEKKA KAJAVA

2.2 Päämääränä on osallistuminen yhteiskuntaan

Tutkija Päivi Kivelän mukaan *tuen tarjoaminen voi olla heikossa asemassa olevalle ihmisille ensimmäinen askel kohti osallisuutta ja toimijuutta*. Oheinen Kivelän kuvio kuvaa sitä, miten tuen tarjoaminen esimerkiksi pitkäaikaisasunnottomalle antaa hänelle mahdollisuuden edetä syrjäytymisestä kohti osallisuutta niin omassa elämässä kuin yhteiskunnassa.

Kuvio 1. Osallisuuden ja toimijuuden edistämisen näkökulma kumppanuuteen.

Asunto ensin -periaatteen voidaan ajatella toteuttavan tätä nelivaiheista mallia, jossa viimeisenä vaiheena on osallistuminen yhteiskuntaan. Jotta tähän vaiheeseen voidaan päästä, tarvitaan aluksi ihmisarvotekoja. Ihmisarvotoot liittyvät ihmisen perustarpeiden hoitamiseen. Asunnon saaminen voi vastata moneen perustarpeeseen: lämpöön, turvallisuuteen, puhtauteen. Asunnoton voi tarvita myös sellaista ihmisarvotekoa, että joku toinen ylläpitää toivoa hänen elämänsä suhteen silloin, kun hän ei itse siihen kykene.

Ihmisarvotekojen avulla ihminen voi saavuttaa toisen vaiheen, osallisuuden omassa elämässään. Hän voi oppia arvostamaan itseään, kokemaan elämänsä tärkeäksi, haluamaan parempaa elämää. *Kun ihminen tunnistaa itsensä ja tarpeensa, kokee itsensä kelvolliseksi ja näkee elämällään arvon, hänen edellytyksensä tavoitella muutosta paranevat.* Tällaista osallisuutta omassa elämässä ei kuitenkaan voi olettaa kaikilta, siksi tarvitaan ihmisarvotekoja, ehdotonta oikeutta asumiseen.

Kun ihminen saavuttaa osallisuuden omassa elämässään, hänen on mahdollisuus kokea myös osallisuutta yhteisössä. Yhteisö voi löytyä asumisyksiköstä mutta myös sen ulkopuolelta. Ratkaisevaa on silloin, miten muut hyväksyvät ja ottavat vastaan. Asunnottomalla on yleensä taustalla valtava määrä torjutuksi ja halveksituksi tulemisen kokemuksia. Uusia ei enää tarvita eikä ehkä pystytä ottamaan vastaan hauraalla kuntoutumisen polulla. Jotta asunto ensin -periaatteen mukainen integroituminen yhteiskuntaan voi toteutua, lähiyhteisön ensin ja laajemmin yhteiskunnan tulee sopeutua kohtaamaan myös hauraat ja haavoittuneet.

Koska asunto ensin -politiikka on verraten uusi innovaatio, sen radikaaleja ajatuksia ei ole ehditty sisäistää eikä niitä ehkä ymmärretä. Asumisyksikön asukkaiden ja työntekijöiden sekä yksikön naapurien kohtaamisessa kulminoituu paitsi kansainvälisesti kehitetyn ja Suomessa julkishallinnon ajaman asunto ensin -ideologian ajatukset asunnosta perusoikeutena myös laajemmin kysymys yksilöstä, yhteiskunnasta ja ehdoitta annettavasta tuesta. Asuinaluelähtöinen ympäristötyö käsittelee tapausesimerkkinä yhteiskuntapolitiikan peruskysymyksiä: *mitkä ovat yksilön oikeudet ja velvollisuudet, mitkä ovat yhteiskunnan velvollisuudet kansalaisiaan kohtaan, mihin auttamisella pyritään, minkälaiseen ihmiskäsitykseen yhteiskunnan tukipalvelut perustuvat.*

Asumisen ja palveluiden eriyttämisen keskeiset periaatteet

- Asukkaan ei tarvitse osoittaa erityisiä asumisvalmiuksia saadaakseen asunnon
- Vuokrasuhteen jatkuvuutta ei sidota hoidollisiin tai palveluihin liittyviin ehtoihin
- Vuokralaisella on laillinen oikeus asuntoon ilman erityisehtoja vuokra- tai asumissopimuksessa
- Vuokralainen on oikeutettu tukipalveluihin vaikka menettäisi asuntonsa
- Henkilökunta on liikkuvaa, tuki tarjotaan asukkaan valitsemassa paikassa.

Lähde: Päivi Kivelä ja Jenni Hakanpää: Mistä on asumisen laatu tehty? Työntekijöiden näkemyksiä tuetun asumisen laadun osatekijöistä. Sininauha.fi -verkkajulkaisu 2015.

3

OSA 2:

Asuinaluelähtöisen ympäristötyön kehittäminen

Ympäristötyö on yhteistyötä

3 Ympäristötyö on yhteistyötä

Ympäristötyö terminä voidaan käsittää monin eri tavoin. Se voi tarkoittaa viheralueiden kunnostamista, jätteiden kierrätystä, ilmastopäästöjen vähentämistä tai luonnonsuojelua.

Tässä kirjassa ympäristötyöllä tarkoitetaan *asuinaluelähtöistä ympäristötyötä*. Termi on otettu käyttöön puhuttaessa sosiaalialan asumispalveluyksiköiden ympäristötyöstä. Asuinaluelähtöisellä ympäristötyöllä tarkoitetaan sellaisia toimenpiteitä ja menetelmiä, joiden avulla esimerkiksi mielenterveyskuntoutujien asumisyksiköt tai pakolaisten vastaanottokeskukset integroidaan osaksi asuinalueita.

Määritelmänsä mukaan ympäristötyö siis tavoittelee *erityisryhmien palveluyksiköiden integroimista asuinalueelle*. Integraatiolla tarkoitetaan esimerkiksi *uusien asukkaiden sopeutumista ympäröivään yhteiskuntaan ja sen eri toimintoihin*.

Ympäristötyötä ei voi tehdä yksin, vaan tarkoitus on, että *asuinalueesta huolehditaan yhteistyössä* asukkaiden, naapuruston ja muiden toimijoiden kanssa. Asuinaluelähtöisen ympäristötyön tarkoituksena on luoda *viihtyisä ja turvallinen ympäristö kaikille* ympäristön asukkaille, yrittäjille ja toimijoille.

Asuinaluelähtöinen ympäristötyö pitää sisällään muun muassa naapuri-työtä, viranomaisyhteistyötä, asuinalueen siisteyden ja turvallisuuden ylläpitoa, yhteisöllisiä tapahtumia sekä valistusta ja tiedon lisäämistä.

Asuinaluelähtöinen ympäristötyö pyrkii vaikuttamaan tapaan, joilla muut alueen asukkaat ja asukasyhdistykset suhtautuvat asumisyksiköiden toimintaan. Ympäristötyö toteuttaa ja etsii keinoja, jotta palveluyksikön asiakkaat ja naapurit tulisivat toimeen keskenään ja ymmärtäisivät toisiaan.

Ympäristötyön tavoitteena on toimia kiinteästi ja avoimesti lähiympäristön kanssa ja pyrkiä luomaan luottamukselliset välit naapuruston kanssa. Näin päästään mahdollisesta vastakkainasettelusta yhteistyöhön. Ihanneta-pauksessa suuri osa ympäristön asukkaista kuuluu tämän yhteistyön piiriin tai jopa ympäristötyön tukemaan naapurien yhteisöön.

3.1 Stereotypiat ovat ennakkoluulojen taustalla

Monelle meistä on lapsena kerrottu, kuinka mustalaiset varastavat, venäläisiin ei voi luottaa ja homot ovat naismaisia. Nykyajan vastaavia stereotypioita ovat esimerkiksi: narkomaanit ovat patologisia valehtelijoita ja skitsofreniikot ovat tappajia. Yllättävän moni ajattelee lisäksi, että huumeiden käyttö on luonteen heikkoutta, alkoholismi on oma vika ja kaikki pakolaismiehet ovat potentiaalisia raiskaajia.

Stereotypioissa kyse on yleistyksistä. Jotkut *yksittäiset asiat liitetään johonkin ryhmään, jonka jäsenillä nähdään kaikilla olevan samankaltaisia piirteitä*. Usein pienen otoksen tai henkilökohtaisen kokemuksen valossa tarkastellaan kaikkia ryhmän jäseniä. Stereotypiat auttavat meitä jäsentämään maailmaa, mutta varsinkin meitä etäällä oleviin ryhmiin liitetään usein melko kielteisiä stereotypioita. Maailman tunnetuimpia stereotypioita on natsipropagandan luoma mielikuva juutalaisista. Äärimilleen vietyinä negatiivisissa stereotypioissa onkin kyse elämän ja kuoleman kysymyksistä.

Kielteinen suhtautuminen erilaisiin ihmisiin lähtee *peleistä ja epäluuloista*. Pelot voivat synnyttää muun muassa vihaa ja erilaisuuden vieroksumista. Ympäristötyön eräs keskeinen tavoite on pelkojen vähentäminen tietoa lisäämällä. Pelkkä tiedon lisääminen ei kuitenkaan riitä, sillä tarvitaan lisäksi kohtaamisia ja erilaisiin ihmisiin tutustumista.

Ympäristötyön tavoite on se, että voimme vapautua ainakin osasta ennakkoluuloistamme. *Asenteet eivät ole synnynnäisiä vaan opittuja, joten niitä voidaan muuttaa*. Onnistunut tiedon lisääminen ja erilaiseen naapuriin tutustuminen muokkaavat ajan myötä asenteita ja käyttäytymistä.

NÄKÖKULMA

Hiljaiset mielenterveyspotilaat leimattiin häiriköiksi

Työskentelin mielenterveyshoitajana 1990-luvulla skitsofreniaa sairastavien miesten tuetussa asumisyksikössä Helsingin Taka-Töölössä, Savilankadulla. Yksikkö perustettiin hyvämaineisen arvotalon osakehuoneistoon.

Kaikilla yksikköön muuttaneilla asukkailla oli diagnoosina skitsofrenia, mutta ei päihdeongelmaa. Yksikkö savustettiin pois talosta. Taloyhtiön asukkaat keräsivät adressin, jossa yksikön toimintaa kritisoitiin voimakkaasti. Yksikön asukkaiden outo olemus herätti voimakkaita negatiivisia tunteita naapureissa, ja asuntojen arvon pelättiin laskevan.

Naapurit valittivat öisestä metelistä, vaikka yksikössä oli aina hiljaista. Asukkaat olivat pikemminkin syrjäänvetäytyviä kuin häiriöitä aiheuttavia.

Naapurit eivät tervehtineet asukkaita ja henkilökuntaa, tunnelma oli painostava ja yksikön asukkaat kokivat olonsa epämukavaksi, ei-toivotuksi naapuriksi. Yksikkö sai vuonna 1995 uudet toimitilat Hietaniemenkadulta. Muuton yhtenä syynä oli kuntoutumiseen haitallisesti vaikuttanut kielteinen ilmapiiri.

Olisiko tilanteeseen voinut vaikuttaa ympäristötyön keinoin? Luultavasti. Naapureilla oli voimakkaita ennakkoluuloja mielenterveysongelmaisia kohtaan. Ennakkoluuloihin olisi voitu vaikuttaa järjestämällä tiedotustilaisuuksia, kertomalla mielenterveysongelmista, pitämällä avoimien ovien päiviä ja tutustumalla uuteen, erilaiseen naapuriin.

Myöhemmin yksikön toiminta vakiintui Hietaniemenkadulle, eikä asukkaista ollut mitään häiriötä ympäristölle. Asenteet mielen sairauksia kohtaan kuitenkin olivat jyrkkiä. Skitsofreniaa sairastavia pidettiin pelottavina ja vaarallisina, vaikka he eivät aiheuttaneet mitään häiriötä. ●

TEKSTI PERUSTUU SININAUHASÄÄTIÖN YMPÄRISTÖTYÖN ASiantuntijana TOIMIVAN SATU VISKARIN ENSIMMÄISEEN AMMATILLISEEN KOKEMUKSEEN NIMBY-ILMIÖSTÄ.

3.2 Yleinen asenneilmasto Suomessa

Suomalaisten asenteita tutkitaan monin tavoin. Kirjan alussa viitattiin jo siihen, että etenkin *tiettyjä ryhmiä vieroksutaan naapureina*. Kansainvälisen World Values Survey -arvotutkimuksen mukaan suomalaiset halusivat vuonna 2007 kaikkein vähiten naapurikseen huumeidenkäyttäjän. Näin ajatteli tutkimuksen mukaan 82 prosenttia suomalaisista. Tilanne ei ole paljoa vuosien varrella muuttunut, sillä vuoden 2015 Mielenterveysbarometrin mukaan huumeiden väärinkäyttäjät ovat edelleen 78 prosentin mukaan vähiten haluttu naapuri.

Seuraavaksi vähiten naapuriksi haluttaisiin henkirikoksen tehneitä tai alkoholisteja. Kun kansainvälisessä tutkimuksessa viime vuosikymmenellä suomalaisista 67 prosenttia oli alkoholisteista tätä mieltä, niin vuonna 2015 alkoholisteja naapureinaan karsastavia oli 61 prosenttia. Nämä kyselyt eivät tietenkään ole yhteismitallisia, joten ei voi suoraan sanoa, että asenteissa olisi tapahtunut muutoksia. Sen sijaan sen voi todeta, että tämän tyyppisiä naapureita ei enemmistö halua naapuriinsa.

Myös mielenterveysongelmaiset, erityisesti skitsofreniaa sairastavat sekä maahanmuuttajat ovat Mielenterveysbarometrin mukaan suomalaisten naapurina selkeästi karttama ihmisryhmä. Asenteet ovat monin tavoin erilaisuutta vieroksuvia, sillä esimerkiksi seitsemän prosenttia suomalaista ei halua myöskään homoseksuaaleja lähelleen asumaan ja kymmenen prosenttia vieroksuu HIV-tartunnan saaneita ja sen seurauksena AIDS-immunikatotautiin sairastuneita.

Vähiten halutut naapurit	
Huumeiden väärinkäyttäjät	78 %
Henkirikoksesta tuomitut	66 %
Alkoholistit	61 %

Lähde: Mielenterveysbarometri 2015

Yhteiskunnallista keskustelua ja asuinalueilla tehtävää ympäristötyötä varmasti tarvitaan, jotta asenteisiin saadaan vaikutettua. Tässä mielipidekulttuurissa on toisaalta syytä huomioida, että *kansainvälisessä arvotutkimuksessa suomalaiset pitivät erityisen tärkeänä sitä, että lapset kasvatetaan suvaitsevaisiksi*. Näin ajatteli yhdeksän kymmenestä suomalaisesta. Asuin-aluelähtöinen ympäristötyö tekeekin merkittävää työtä kertomalla lapsille erilaisista ihmisryhmistä ja antamalla eväitä suvaitsevaan maailmankatsomukseen. Tämä työ on saanut kiittävästä palautetta ja siitä kerrotaan tarkemmin luvussa kymmenen.

Ihmisen mielipiteet, asenteet ja käyttäytyminen muokkautuvat monin tavoin. Suomessa on vahva arvostus toisten auttamista ja suvaitsevaisuutta kohtaan. Sosiaalipsykologisissa tutkimuksissa on kuitenkin osoitettu, että kun esimerkiksi negatiivisuus erilaisuutta kohtaan voimistuu muun muassa medioissa ja sitä vielä vahvistaa esimerkiksi näkyvien poliitikkojen viesti, niin yhä useampi alkaa kallistua samaan suuntaan. *Tarvitaankin vahvoja omia arvoja, suvaitsevaisuuden puolestapuhujia sekä mielellään myönteisiä kokemuksia lähipiiristä*, jotta keskinäinen luottamus sekä erilaisuuden suvaitseminen ja hyväksyntä voivat kukoistaa.

NÄKÖKULMA

”Epäesteettisiä vammaisia” kartetaan

Espoon Kaitaalle kehitysvammaisille perustettavasta Villa Huvista nousi kohu, kun osa naapurustosta vastusti sen rakentamista. Asiasta kirjoitettujen lehtiartikkeleiden mukaan naapuruston mielestä invataksit tuovat häiriöitä ja vammaisten asuminen asuinalueella laskee asuntojen arvoa. Virallisesti naapurit vetosivat rakennuspaikan läheltä tehtyihin liito-orava-havaintoihin.

– *Naapureiden asenteet ovat tänä päivänä koventuneet, arvioi Aspa-säätiön kiinteistöpäällikkönä toimiva Marsa Björkman.*

Aspa-säätiö hankkii vammaisille sekä mielenterveyskuntoutujille asuntoja. Kehitysvammaisiin suhtaudutaan Björkmanin mukaan jonkin verran positiivisemmin kuin muihin ryhmiin, mutta heillekään ei aina riitä ymmärrystä.

– *Joskus valitetaan siitä, että kun asukas kulkiessaan katselee vain nurkkiin eikä tervehti. Todellisuudessa saattaa olla kyse siitä, että he pelkäävät.*

Björkman kertoo, että naapurit saattavat pitää kehitysvammaisia outoina ja kummallisina. Välillä kritisoidaan sitä, jos kehitysvammainen tervehtii, ja toisinaan sitä, jos hän jättää tervehtimättä. Lähes kaikesta voidaan löytää valittamisen aihetta.

Joskus valituksia saatetaan tehdä jopa esteettisestä haitasta. Tällaisia tapauksia on ollut esimerkiksi sellaisten asukkaiden kohdalla, joiden ulkomuoto on muuttunut vaikkapa väkivallan tai onnettomuudesta saadun aivovamman seurauksena.

– *Valitetaan, että asukas, joka naapurissa asuu, on niin epämiellyttävän näköinen, Björkman kertoo.*

Björkman kokee, että tutustumistilaisuudet ja pyrkimys yhteisöllisyyteen naapuruston kanssa ei kaikissa muodoissa aina palvele kehitysvammaisia. Miksi kehitysvammaisten pitäisi esittäytyä ja leimautua, Björkman pohtii.

Naapuruston kielteinen suhtautuminen on kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen raskasta. Kehitysvammaiset tai fyysisesti vammaiset henkilöt eivät sinällään ”kuormita” ympäristöä esimerkiksi häiriökäyttäytymisellä. Ilman naapuruston hyväksyntää vammaiset saattavat kuitenkin jäädä yhteisön ulkopuolelle. Tämän vuoksi naapuruston kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää, jotta asenneilmasto pysyisi myönteisenä kaikille erityisryhmille. ●

Esteettömyys
on myös
asenteellista
esteettömyyttä.

3.3 Naapurin leimaaminen nimbyilijäksi ei ole rakentavaa

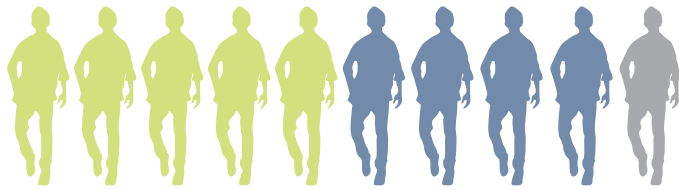
Nimby on kirjainsana, joka tulee sanoista *not in my backyard* ja on usein suomennettu ”ei meidän (taka)pihallemme”. Timo Kopomaa, Lasse Peltonen ja Tapio Litmanen ovat toimittaneet kirjan nimby-ilmiöstä. Teoksen mukaan käsitteellä tarkoitetaan yleensä *asukkaiden tai asukasyhdistysten asenteita tai toimintaa, jolla vastustetaan ei-toivottujen toimintojen rakentamisen sijoittamista omalle asuinalueelle*.

Nimby-käsitettä on ilmeisesti käytetty ensimmäisen kerran julkisuudessa vuonna 1980, jolloin sitä käytettiin kuvaamaan ydinvoiman vastustajia. Nykyään nimby-sana on vakiintunut kaupunginosa-aktiivien, kaupunkisuunnittelijoiden ja toimittajien kielenkäyttöön silloin, kun puhutaan erityisryhmien asumishankkeista. Hankkeiden vastustajat ajattelevat tyypillisesti, että haittoja aiheuttavat hankkeet voidaan hyväksyä missä tahansa muualla, mutta ei omassa lähiympäristössä.

Huoli asuinympäristön turvallisuudesta ja maineesta sekä pelko kaikkea poikkeavaa ja erilaista kohtaan ovat tyypillisiä nimby-ilmiön oireita. Vastustuksen kohteena ovat ”ne toiset”, eräänlainen ”sosiaalinen jakojännös”, ryhmä, jota ei hyväksytä oman kaupungin asukkaiksi.

Tämä tulee ilmi myös Sininauhasäitiön Taloustutkimukselle teettämästä kyselystä Helsingissä. Vaikka ihmiset yleisellä tasolla tukevat hyvinkin vahvasti esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmaisten asumisen ja tuen järjestämistä, niin nämä ryhmät omana naapurina hyväksyy vain niukka enemmistö helsinkiläisistä.

Hyväksytkö päihdeongelmaisille tarkoitettua
asumisyksikköä lähiympäristöösi?

51% Kyllä 46% Ei 3% Eos

Lähde: Taloustutkimuksen kysely 2014

Parempiosaisia harvoin houkuttaa ottaa huono-osaisia lähinaapureikseen, ja siksi sosiaaliset rakennushankkeet ovat herättäneet paljon vastustusta. Nimby-ilmioon on liitetty toive siitä, että ”ne toiset” eivät asettuisi omaan naapurustoon tai häipyvät sieltä, mikäli ovat jo kotiutuneet.

Tutkimuksen mukaan etenkin varakkailla henkilöillä on varsin harvoin kokemuksia köyhyydestä ja elämän kolhuista, joten he ovat taipuvaisia pitämään huono-osaisuutta kunkin omana syynä. Hyvinvointisosiologian professori Juho Saaren johtaman tutkimuksen mukaan suuri osa kaikkein varakkaimmista tulkitsee köyhyyden johtuvan yksilöllisistä syistä.

Sininauhasäätiön Ruusulankadun yksikön välittömässä läheisyydessä ilmapiiri on ajoittain ollut hyvinkin negatiivinen. Asenteet ovat selkeästi neutraalimmat oman korttelin ulkopuolella. Töölössä asuvat, yksikköön kriittisesti suhtautuvat eivät kuitenkaan ymmärrettävästi pidä ”nimby-leimasta”.

”Yllättävää muuten, miten näppärästi kaikki tätä asuntolaa, sen toimintamallia tai sijaintia kritisoivat ihmiset leimataan pahiksiksi ja kovan rahan asuntojensa jälleenmyyntiarvoa puolustaviksi minkkiturkkiniimbylijöiksi, jotka toivovat yhteiskunnan vähäosaisille kaikkea paha. Minusta tällainen levoton märkä yksikkö keskellä asustusta alakoulun ja iltapäiväkerhon vieressä olisi huonossa paikassa, vaikka se olisi Jakomäessä, Pihtiputaalla tai Kiinassa.”

Mielipidekirjoitus. Töölö-liike, Facebook-ryhmä 2013.

Ympäristötyön tarkoitus on vähentää asenteita ja ennakkoluuloja, mutta ymmärtää myös naapureita. Naapurin leimaaminen nimbylijäksi ei ole rakentavaa. Kyseessä on usein *pelko sekä huoli omasta tai perheen turvallisuudesta*. Ympäristötyön keinoin voidaan lisätä tietoa ja myönteisiä kokemuksia, mikä auttaa vähentämään pelkoja.

Timo Kopomaa pohtii mainitussa kirjassa, että periaatteessa erityisryhmien sijoituspaikaksi sopivat hyvin kaupunkien keskustat. Niissä on perinteisesti ollut enemmän suvaitsevaisuutta kuin esimerkiksi vaurailta omakotitaloalueilla. Nimby-kiistojen on nähty voimakkaimmin tulevan esille hyvin toimeen tulevilla, usein tiiviillä pientalojen muodostamilla asuinalueilla, jossa koulutustaso on keskimääräistä korkeampi. Vallitsee pelko siitä, että

omaa kaupunginosaa ”uhkaa” ulkopuolinen hyökkäys, jonka strategia on laadittu ennakkoon muualla.

Sosiaalitoimen piiriin kuuluvien asumisratkaisujen sijoittumista kaupunkiympäristöön koskevan keskustelun taustalla on keskeinen kysymys siitä, miten erilaiset ihmiset saadaan yhteen siten, että yhteisö muodostaa tasapainoisen, viihtyisän ja turvallisen kaupungin. Kopomaa kysyy tutkimuksessaan tärkeän kysymyksen: *Onko sosiaalitapauksiksi leimattuja ryhmiä milloinkaan toivotettu tervetulleiksi naapurustoon?*

Helsingin kaupunki on yrittänyt ehkäistä eriarvoisuutta eri asuinalueiden välillä sijoittamalla muun muassa sosiaalista asuntotuotantoa eri puolille kaupunkia. Monissa muissakin kaupungeissa on samansuuntaisia pyrkimyksiä. Vuonna 2015 Yhteiskuntapolitiikka-lehdessä julkaistiin Matti Kortteisen ja Mari Vaattovaaran tutkimus, jonka mukaan *asuinalueiden eriytyminen eli segregaatio* on etenkin Helsingissä voimistunut. Vielä 1990-luvulla Helsingissä eriytyminen ei ollut näin suurta, arvioivat pääkaupunkiseudun asuinalueita 25 vuoden ajalta seuranneet tutkijat.

Tällä perusteella näyttäisi siltä, että ympäristötyölle on erityistä tarvetta kaupunkien valitseman ja segregaatiota torjuvan linjan tukena. Segregaation eräs haitallinen ilmenemismuoto on epätoivottu hyvinvointi- ja terveyserojen suurentuminen kaupunkilaisten välillä. Lisäksi huono-osaisuuden ylikupolvistuminen voi voimistua, jos esimerkiksi jonkin alueen koulut tai terveyskeskukset joutuvat liian suureen paineen alle. Helsingissä on tutkijoiden mukaan nähtävissä myös vieraskielisen väestön keskittymistä alueille, joissa koulutus- ja työllisyystaso on muita alueita matalampi. Sekä inhimillisesti että taloudellisesti tasapainoisen yhteiskuntakehityksen kannalta olisi kuitenkin suotavaa, jos koulutus-, työ- tai muulta taustaltaan erilaiset ihmiset pystyisivät elämään samoilla asuinalueilla.

Ympäristötyön avulla pyritään siihen, että esimerkiksi *asumis- tai tukiyksikkö on jossakin vaiheessa hyväksytty osaksi asuinalueetta*. Ihanteellinen tavoite voisi olla se, että asuinalue profiloituisi suvaitsevaisuuden kaupunginosana ja naapurit tuntisivat ylpeyttä siitä, että alueelle mahtuu erilaisia ihmisiä. Nimby-ilmiön ja eriarvoistumistrendin taltuttamiseen tarvitaan kuitenkin sekä tietoa että onnistumisia esimerkiksi ympäristötyön kautta. Tämän työn metodeista sekä tuloksista kerrotaan lisää luvuissa 6–8 ja tietoon peloista sekä stigmoista pureudutaan seuraavissa luvuissa.

NÄKÖKULMA

Mielipiteitä on yhtä monenlaisia kuin on naapureita

Sininauhasäätiön asunto ensin -periaatteella toimiva Ruusulankadun yksikkö tarjosi 2010-luvun alkupuolella kodin lähes sadalle aiemmin pitkäaikaisasunnottomalle ihmisille. Naapurusto reagoi hyvin monin tavoin uuteen yksikköön naapurina sekä sen päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiviin asukkaisiin.

Osa kyseenalaisti asukkaiden oikeuden olla alueella.

”Kuka vastaa? Voisiko asuntolan puolustajat perustella, miksei näitä syrjäytyneitä viedä opettelemaan elämää luonnonhelmaan?”

”Yksikön pitäisi sijaita kaukana alkoholiliikkeistä ja huumeluolista, suosittelen yksikön siirtoa Lapin lääniin.”

”Millä oikeudella nämä ympäristölleen yleisvaaralliset sekakäyttäjät saavat jatkuvasti terrorisoida naapurustoamme?”

”Talomme edessä on neekereitä, jotka ovat aivan sekaisin!”

Yksikön toiminta sai myös ymmärrystä.

”On hienoa, että tämäntyyppistä kuntoutustoimintaa järjestetään tässä maassa.”

”Nämäkin nuoret ovat jonkun äidin lapsia. On tärkeää, että heitä yritetään auttaa. Itse en ole koskaan nähnyt huumeiden käyttöä/välineitä, vaikka sekavia ihmisiä tietysti onkin enemmän kuin ennen.”

”Minusta on hyvä, että ongelmia ei eristetä pois näkyvistä, kaupunkiin kuuluvat kaikenlaiset ihmiset kaikenlaisissa elämäntilanteissa. Olen erittäin vahvasti sitä mieltä, että myös päihdeongelmisilla tulee olla mahdollisuus asua keskellä kaupunkia.”

Ajan myötä ihmiset ovatkin alkaneet pohtia enemmän omaa käyttäytymistään. Monet ovat miettineet sitä, miksi ympäristössä uuteen yksikköön reagoitiin niin voimakkaasti.

”Kun yksikkö avattiin, mä aloin pelätä. Olen asunut Töölössä viisikymmentä vuotta ja olin tottunut siihen, että alue on rauhallinen.”

”Monet alueen asukkaat ovat selkeästi ylireagoineet tilanteeseen, ja muutamaa ikävää tapausta on paisuteltu liikaa. Töölö on keskusta-aluetta, ja täällä asuvien luulisi ymmärtävän, että tietyt asiat kuuluvat kaupunkiasumiseen. Vaikuttaa siltä, että osasta töölöläisiä on yhtäkkiä tullut suorastaan maalaisia. Toivotan voimia arvokkaassa työssänne! Toivottavasti tiedätte, että on paljon meitä tavallisia töölöläisiä, jotka eivät suhtaudu erilaisuuteen kielteisesti.”

”Vaikeinta oli, kun yöllä heräsi kadulta kuuluvaan metelöintiin (kovaäänistä riitelyä, huutelua ikkunasta, kavereiden kutsumista huutamalla), eikä saanut enää unta.”

”Tuntuu kohtuuttomalta, että kaikki ikävät tapahtumat automaattisesti vieritetään Ruusulankatu 10 asukkaiden niskoille. Asun EinoLeinonkadulla ja työskentelen aivan yksikön vieressä. Olen tarkoituksellisesti alkanut kulkea eri aikoihin päivästä asumisyksikön ohi ja kertaakaan en ole kuullut tai nähnyt yhtään mitään häiritsevää.”

”Naapurien pitää tulla pois omista lokeroistaan. Mennä rohkeasti tulta päin. Olen itse harrastanut altistamista ja siedättämistä eli istuskellut yksikön edustalla ja käynyt avoimin mielin yksikön järjestämässä tapahtumissa. Seuraan tilannetta enkä luota kuulopuheisiin vaan otan asioista itse selvää.”

Parin vuoden toiminnan ja laaja-alaisen ympäristötyön jälkeen naapurusto on kokenut, että tilanne on rauhoittunut. Esimerkiksi vastapäisessä talossa asuva, 74-vuotias naapuri kertoi, että ulkona liikkuminen ei enää tunnu pelottavalta. Hän kertoi, että pelot olivat alussa hyvin voimakkaita, mutta yksikön järjestämät tapaamiset ja kokoukset ovat antaneet uutta näkökulmaa ja helpotusta asioihin. Ympäristötyön näkökulmasta keskustelut naapuruston kanssa, yksikköön tutustuminen sekä naapureiden mahdollisuus osallistua ovat auttaneet keventämään yksikköä kohtaan tunnettua huolta. ●

3.4 Asiakkaat tarvitsevat tukea integroitumiseen

Espoon Kaitaalla vierastettiin vammaisia ihmisiä naapureina. Samoin Sininauhasäätiön päihde- ja mielenterveysasiakkaat herättivät Helsingin Töölössä pelkoa naapuritalojen asukkaiden parissa. Ympäristötyön keskeinen tarve Töölössä olikin toiminnan alkuvaiheessa yrittää vaikuttaa näihin pelkoihin muun muassa asiallisen tiedon avulla. Erityisesti pohdittiin sitä, miten naapureille – ja erityisesti lapsille – tuli kertoa mielenterveys- ja päihdeongelmista ja miten pelkoja voidaan vähentää.

Toisaalta samaan aikaan ympäristötyön eräs tavoite on vähentää erilaisiksi miellettyihin ihmisiin kohdistuvaa *stigmaa*. Sana stigma on peräisin Kreikasta. Sana viittasi alun perin kehoon poltettuun tai viillettyyn merkkiin, joka kertoi kantajansa moraalisesta poikkeavuudesta ja siitä, että häntä täytyy karttaa. Stigmaan kuuluvat oleellisesti ennakkoluulot sekä mustavalkoinen ajattelu ja syrjintä. *Se on ei-toivottua sosiaalista leimautumista, joka aiheuttaa muun muassa häpeää, kärsimystä ja itsearvostuksen vähenemistä kohteelleen.*

Syrjintä on usein torjuvaa tai välttelevää käyttäytymistä muita kohtaan. Esimerkiksi mielen sairauksiin liittyy usein virheellisiä uskomuksia sairauksien luonteesta ja niitä sairastavista ihmisistä. Mielenterveysongelmia pidetään harvinaisempina kuin ne ovatkaan. Usein uskotaan, että mielenterveyden häiriötä sairastava erottuu helposti niistä, joilla ei ole tätä häiriötä, vaikka asia ei aina ole näin. Ennakkoluulot merkitsevät usein kielteisiä asenteita mielenterveyshäiriötä sairastavia kohtaan, mutta myös tunteita, kuten pelkoa, vihaa, kaunaa, vihamielisyyttä ja inhoa.

Stigman purkaminen on hidas prosessi. Ympäristötyössä on erittäin tärkeää *avata naapureille leimautumisen seurauksia ja vaikutuksia*. Tuntiessaan itsensä b-luokan kansalaiseksi asiakkaat toisinaan alkavat käyttäytyä kuten b-luokan kansalaiset. Tästä on konkreettisia esimerkkejä, sillä esimerkiksi moni asumispalveluyksikön asukas on kokenut olevansa naapuruston silmätikkuna. Jotkut voivat provosoitua tilanteen vuoksi normaalia herkemmin ja saattavat esimerkiksi huudella naapureille.

Voikin sanoa, että esimerkiksi syrjintä on ongelma sekä sen kohteelle että syrjintää harjoittavalle. Tilannetta helpottaisi, jos naapurit voisivat jollain tasolla hyväksyä toisensa, vaikka toisten tekoja tai elämäntapaa ei hyväksyisikään.

NÄKÖKULMA

Shutterstock

Asukkaan ääni – ”Ei me olla hirviöitä.”

”Olen nisti, so what? En jätä ruiskuja ympäristöön enkä aiheuta häiriöitä. Mä kunnioitan omaa asuinluettani. Subutex on mulle lääke, ei huume. En tee kenellekään mitään pahaa.”

Toiminnan alkuvaiheessa Sininauhasäätien Ruusulankadun yksikön naapurit pelkäsivät asumisyksikön asukkaiden aiheuttavan vaara- ja uhkatilanteita yksikön läheisyydessä. Erityisesti oltiin huolissaan lasten turvallisuudesta ja esimerkiksi lasten koulumatkoista.

Ruusulankadun asumisyksikössä asuva nuori nainen lähetti lapsille ja heidän vanhemmilleen terveisiä.

”Ei me olla hirviöitä eikä meitä tarvi pelätä. Me emme ole vaarallisia.”

”Toki jotkut asukkaat käyttäytyvät joskus uhkaavasti ja ovat väkivaltaisia, yleensä se liittyy velkoihin. Väkivalta ei kohdistu koskaan naapureihin tai ulkopuolisiin. Olen itsekin joskus huutanut kadulla, silloin hermoni ovat olleet tosi kireällä, mutta kenenkään naapurin tai lasten ei tarvi mua ikinä pelätä.”

”Sano niille naapureille sellaisia terveisiä, että oon addikti, en osaa vastata, miksi käytän huumeita. Oon vaan koukussa, ei tämä ole mikään nautinto, ilman subutexiä en jaksaisi nousta sängystä ylös tai tehdä yhtään mitään. Totta kai haluaisin mieluummin olla raitis.”

Terveiset lähettänyt nuori nainen haluaa jatkaa asumista Ruusulankadulla ja kokee tuetun asumismuodon ainoana itselleen sopivana asumismuotona, sillä tuki on jatkuvasti saatavilla. Hänellä on turvallinen olo Ruusulankadulla. Aiemmat vuokrasuhteet ovat päättyneet häätöihin, joiden syynä on ollut oma ja vieraiden aiheuttama meteli.

”Olen addikti, mun mielestä kaikki ihmiset ovat samalla viivalla, ja meilläkin on oikeus asua täällä Töölössä. Joskus mietin, että tää on liian hyvää ollakseen totta, arvostan tätä asuntoa. Mun asiat on erittäin hyvin, kun sain tän asunnon, Töölössä on mahtava asua.”

”Oon näpistellyt, mutta en omista lähikaupoista, haluaisin lopettaa sen, se on raskasta työtä. Mielummin keräisin vaikka roskia, jos siitä maksettaisiin vaikka viis euroo tunti.”

*”On tylsää, että kaikki asukkaat leimataan, jos yksi häiriköi tai pöllii lähikaupoista. Musta ongelmana on asukkaiden kaverien kaverit, jotka bentsois-
saan pöllivät täällä kaupoissa eivätkä välitä mistään.”*

Ruusulankadun asumisyksikön asukkaista suurin osa ymmärtää naapuruston huolia, ja esiintyneistä ongelmista keskustellaan yhdessä, ratkaisuja etsien. Yksikön työntekijät ovat puuttuneet myös niihin häiriöihin, jotka eivät ole yksikön asukkaiden aiheuttamia. ●

Esimerkiksi päihteidenkäyttäjät ja narkomaanit ovat tutkitusti yhteiskuntamme alinta kastia. He ovat vähiten arvostetussa asemassa, koska päihdeongelmaa pidetään itse aiheutettuna. Ympäristötyötä tehdessä saa silloin tällöin kuulla, että juominen ja huumeiden käyttö on täysin asukkaiden omaa syytä, jolloin he eivät ansaitse myötätuntoa tai tukea, vaan heidän tulisi pärjätä omin avuin tai vaihtoehtoisesti raitistua. Alkoholin tai huumausaineiden voimakasta riippuvuutta aiheuttavaa luonnetta ja siitä seuraavia *riippuvuussairauksia ei joko tunnisteta tai haluta tunnistaa.*

Asumisyksiköiden asukkaita on toivotettu ”Siperiaan, Seilin saarelle, Ahvenmaalle tai Lapin metsiin oppimaan tavoille”. Päihdetyössä vuosien aikana saavutetun kokemuksen mukaan *ihmisen olisi kuitenkin hyvä päästä kuntoutumaan normaalissa elinympäristössään*, jotta esimerkiksi raittiutta ei kestäisi vain syrjäisessä paikassa asumisen ajan.

On hyvä muistaa, että toisen ihmisen leimaaminen toimii usein keinona suojautua leimaajan omilta epämiellyttäviltä tunteilta. Esimerkiksi mielen-terveysongelmaisen ihmisen luokittelu vaaralliseksi hulluksi voi psykiatri Jorma Oksasen mukaan antaa selityksen erilaiselle käyttäytymiselle. Tämä helpottaa leimaajan omaa asiaan liittyvää hämmennystä ja mahdollista ahdistusta.

Ei-leimaava suhtautuminen kertookin tasavertaisuudesta ja arvostuksesta. Tämä on ympäristötyön tavoitteena, koska se tukee yksikön asiakkaiden kuntoutumista ja laajemminkin integroitumista ympäröivään yhteiskuntaan. Tämä tavoite on puolestaan jokaisen yhteiskunnan jäsenen edun mukaista – ei vain taloudellisesti vaan myös inhimillisesti katsoen.

NÄKÖKULMA

Shutterstock

Miltä tuntuu, jos ei ole kotia?

Mitkä seikat vaikuttavat siihen, miten koti koetaan kodiksi? Mitä tarkoittaa, kun sen menettää?

Tilalla tarkoitan tässä asuintilaa ja sen lähiympäristöä. Pohdin kaupunkitilaa ja kaupunkilaisuutta ja siihen liittyviä ilmiöitä. Työskentelen teatteriohjaajana aiheen parissa ja teen dokumenttiteatteriesitystä entisten asunnottomien kanssa.

Haastattelemiani nuoret miehet asuvat nyt asumispalveluyksikössä Töölössä Ruusulankadulla. Olen tavannut näitä miehiä säännöllisesti puoli vuotta.

Vuodenvaihteessa loppui pitkä parisuhteeni, ja olen sitä kautta itsekkin joutunut pohtimaan paljon merkitystä. Konkreettiseksi sen tekee se, että olen ottanut massiivisen asuntolainan ostaakseni ex-puolisoni ulos meidän yhteisestä asunnosta.

Minusta on mielenkiintoista, että aina, kun kodin yhteydessä puhutaan rahasta, se muuttuu asunnoksi. Minäkin käytin sanaa asuntolaina. Olen siis ostanut asunnon, mutta asun kotona. Laina ei voisi olla kotilaina. Tähän päteekin hyvin sanonta: ”asunnolla on hinta, kodilla on henki”.

Milloin asunto lakkaa olemasta asunto ja siitä tulee koti? Törtsi, yksi Ruusulan-kadun asukkaista, määritteli kodin näin: *”Se on paikka, johon voi kutsua ystäviä. Siellä on TV, kahvinkeitin, kelloradio, matot, verhot, dvd-soitin, pornoleffat ja julisteet. Se on itselle sellainen pesä, jossa viihtyy eikä ahdistaa. On tarve alkaa harrastaa ja tehdä asioita, kun tietää, että koti on ja pysyy, eikä mun tarvii miettiä koko ajan, et minne mä meen seuraavaksi yöks.”*

Nämä tuntuvat itsestään selviltä asioilta silloin, kun on koti. Sen vuoksi kotia voisikin kutsua ihmisen perustarpeeksi. Kun tämä perustarve horjuu, yleensä vasta ymmärtää, kuinka tärkeä elinehto se on.

Tätä kodin ja oman tilan merkitystä pohtii myös Georges Perec kirjassaan *Tiloja ja avaruuksia*. Hän kysyy, onko paikassa asuminen automaattisesti kotiutumista. Mitä tarkoittaa kotiutuminen ylipäätään? Mistä lähtien jokin paikka on todella oma? Tarkoittaako ”oma” nyt ihan taloudellisesti omaa?

Itse en ajattele, että minun pitäisi omistaa asunto, jotta se tuntuisi omalta tai kotiutuisin ja siitä tulisi koti. Mutta kyllä myönnän, että kun asunnon ostaa vaikkakin lainarahalla, siinä tapahtuu tunnetasolla voimakas muutos. Muutos oli itselleni vieläkin voimakkaampi nyt, kun omistan yksin asunnon. Tähän liittyy tunnetasolla kysymys määräämisoikeudesta, vallasta ja vastuusta.

Kodin merkitys on täynnä tunnepitoisia asioita, ja ne juontavat juurensa varmasti usein lapsuudenkoteihin. Näitä ex-kodittomia miehiä tavatessani olen havainnut, että koti on myös mielentila. Ikään kuin koti asuisi ensin meidän sisällä, ja vasta sitten sen rakentaminen myös ulkoiseksi ja konkreettiseksi on mahdollista. Jos tämä sisäinen koti on pirstaleina, on mahdotonta rakentaa ulkoistakaan.

Tämä pätee itseenikin. Kun kotona on ollut paha olla tai olen kokenut siellä kylmyyttä ja yksinäisyyttä, en ole kokenut asuntoa kodiksi. Siksi on ensiarvoisen tärkeää, että tällaista tuettua asumista on olemassa. Asukkaat saavat myös sosiaali- ja terveyspalveluita tarpeidensa mukaan asuessaan yksikössä.

Yksi haastattelemistani miehistä oli sairastunut syvään masennukseen ja lopulta oli valmis päättämään koko elämänsä hyppäämällä parvekkeelta. Hän kertoi avoimesti siitä, että sairastuminen on johtunut osittain isäsuhteesta. Isä ei ollut osannut luoda kontakteja lapsiinsa. Isä ei osoittanut kiinnostusta eikä rakkautta eikä mitään muutakaan suhteessa omiin lapsiinsa. Isä oli hänen mukaansa tunneköyhä.

Tämä nuori mies kirjoitti itse: ”Olen miettinyt maailmani tuhoamista. Olen yrittänyt sitä, mutta en onnistunut. Rikoin sen ja korjasin. Uudesta tuli parempi. Kunnossapito on tärkeää. Miksi kukaan haluaisi elää rumassa maailmassa?”

On sanomattakin selvää, että minkään eheän kodin rakentaminen rikkonaiselle mielelle on mahdotonta. Koti on ihmisen hyvinvoinnille yksi tärkeimmistä, ellei peräti tärkein. Vaikka kodin puitteet sellaisenaan ovat puhtaasti materiaa, liittyy kotiin paljon ei-materiaalisia elementtejä. Omilla kokemuksilla on suuri merkitys koettuun hyvinvointiin. Hyvinvointiin liittyvät kokemukset vapaudesta, sisältäpäin ohjautuvuudesta, autonomiasta ja itsemääräämisoikeudesta elävät omien ja kulttuurissa vallitsevien arvojen mukaisesti.

Kun tällaista tukimuotoista asumista vastustetaan, ymmärrämmekö oikeasti, että juuri tämä tuki voi olla jollekin uuden alku. Ehkäpä se on mahdollisuus elämään, joka on osittain itsestä riippumattomista syistä epäreilusti tuhottu.

Nimby (not in my backyard) -kiistely onkin usein sitä, kuka saa hallita, määritellä ja muokata tilaa mieleisekseen. Kaupunkimaiselle elämänasenteelle on tyypillistä viileys, varauksellisuus ja välinpitämättömyys suhteessa tuntemattomiin: Toiset, ventovieraat ihmiset ovat kuin ilmaa tai suoranaisesti mahdollisia vihollisia, joita kohtaan asennoidutaan varautuneesti.

”Kotia pidetään paikkana, jossa ihmisen perustarpeet tyydytetään. Se on turvapaikka. Lisäksi koti on tunnetasolla erityisen tärkeä. Asunnolla tarkoitetaan fyysistä tilaa, jonka voi omistaa tai vuokrata. Koti puolestaan perustetaan tai luodaan. Se on eletty ja koettu tila.” – Fitchen 1989 ●

TEATTERIOHJAAJA JONNA WIKSTRÖM, JOKA TEKSTIÄ VARTEN HAASTATELI SININAUHASÄÄTIÖN RUUSULANKADUN YKSIKÖSSÄ ASUVIA NUORIA MIEHIÄ.

4

OSA 2:

Asuinaluelähtöisen
ympäristötyön
kehittäminen

**Asuinaluelähtöistä
ympäristötyötä alettiin
kehittää 2000-luvulla**

4 Asuinaluelähtöistä ympäristötyötä alettiin kehittää 2000-luvulla

Asuinaluelähtöisellä ympäristötyöllä on Suomessa lyhyt historia. Sosiaalisen asuntotuotannon tai erityisryhmien moniin palveluihin on kautta aikain suhtauduttu jossain määrin varautuneesti ja näiden palveluiden puolestapuhujia on tarvittu aiemminkin. Tässä kirjassa kuvatun kaltaista asuinaluelähtöistä ympäristötyötä ei Suomessa ole kuitenkaan systemaattisesti kehitetty ennen 2000-lukua.

Ympäristötyö sosiaali- ja päihdealan yksiköissä aloitettiin vuonna 2000 Helsingin Diakonissalaitoksen HIV-positiivisten huumeidenkäyttäjien palvelukeskuksessa. Se toimi Helsingin keskustassa Vuorikadulla. Naapurina ollut yliopistoväki vastusti yksikön toimintaa, ja Diakonissalaitos alkoi tehdä suunnitelmallista työtä keventääkseen vastustusta. Vuonna 2005 TEKES eli Teknologian kehittämiskeskus antoi ympäristötyön kehittämiseen innovaattiorahaa ja toiminta muuttui säännölliseksi.

4.1 Ympäristötyön lähtökohdat ja tarve vaihtelevat

Helsingin Diakonissalaitos ja Sininauhasäitiö ovat 2000-luvulla avanneet monia päihde- ja mielenterveysongelmaisten asumispalveluyksiköitä. Niissä on kehitetty ympäristötyötä 2010-luvun aikana mm. HDL:n yksikönjohtaja Jukka Hampusen johtamana. Oheiset tositarinat kertovat, miten eri tavalla saman kaupungin sisällä on suhtauduttu samantyyppisiin yksiköihin.

NÄKÖKULMA

Shutterstock

Kalliossa ei erilaisia asukkaita hätkähdetty

Pekka Kajava aloitti 2010-luvun vaihteessa Alppikadun korttelin ympäristötyöntekijänä. Silloin Helsingin Diakonissalaitos huomasi, että oli tarvetta olla tiiviimmin yhteydessä lähiympäristöön. Korttelin päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivien määrä kasvoi 14 asukkaasta nykyiseen noin 350 asukkaaseen.

Ympäristötyöntekijä jalkautui keräämään ja jakamaan tietoa asukkaiden toiminnasta ja ylipäättänsä lähialueen tapahtumista. Kohtaamisia oli niin helppoja kuin haasteellisia.

Hieman yllättävää oli huomata työn alkumetreillä, ettei korttelin asu-mispalveluiden radikaali laajentuminen juurikaan näkynyt lähiympäristön kokeman pelon ja/tai ahdistuksen lisääntymisenä. Asukkaat, yritykset ja yhteisöt kokivat Helsingin Diakonissalaitoksen aika pitkälle samanlaisena kuin ennenkin. Laitos nähtiin edelleen arvokkaana ja vanhana ”hyväntekeväisyysyhteisönä”.

Ympäristötyöntekijä Pekka Kajava arvelee, että työläiskaupunginosana tunnettu Kallio oli varmaankin jo vanhastaan riittävän sosiaalisesti monikulttuurinen. Diakonissalaitos omistaa kokonaisen korttelin alueelta, eikä sen asukasmäärän kasvu juurikaan tuntunut muuttavan alueen kokonaiskuvaa. ●

NÄKÖKULMA

Ylemmän keskiluokan Töölössä oli vaikeaa

Helsingissä Kallion kaupunginosassa erilaisiin naapureihin on osattu suhtautua maltillisesti. Sen sijaan parin kilometrin päässä junaradan toisella, läntisellä puolella vastustus on ollut voimakasta.

Sininauhasäätiö osti 2000-luvulla alueelta kiinteistön, joka jouduttiin peruskorjamaan uusia koteja varten. Alkoi lähitalojen asukkaiden kiivas vastarinta. Monet alueen asukkaat vastustivat päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivien pitkäaikaisasunnottomien uusia koteja.

Taka-Töölö on ylemmän keskiluokan vaurasta aluetta. Asuinalueella suhtauduttiin kielteisesti yksikön tulevaan toimintaan ja asuntojen arvon pelättiin laskevan.

Päivi Strandén

Läheisten taloyhtiöiden laatimissa vaatimuksissa väitettiin, että rakennuslupa oli asemakaavan vastainen.

Pro Töölö -kansanliike keräsi yksikköä vastustavan adressin, jonka allekirjoitti 1600 töölöläistä. Vetoomuksessa vaadittiin mm. sitä, että tukiasunnot tulee sijoittaa pieninä yksiköinä tasapuolisesti eri kaupunginosiin eikä keskittää suuriin yksiköihin Töölöön. Läheisten taloyhtiöiden laatimissa kirjelmässä väitettiin, että rakennuslupa oli asemakaavan vastainen.

Ruusulankadun asumispalveluyksikön toiminnan aloittamisesta pidettiin tiedotustilaisuus ennen rakennuksen peruskorjausta vuonna 2006. Tilaisuudessa oli mukana töölöläisiä naapureita, Sininauhasäätiön johto sekä sosiaalilautakunnan ja sosiaaliviraston edustajia.

Sininauhaliiton ja -säätiön johtaja Aarne Kiviniemi muistelee, että ilmapiiri tiedotustilaisuudessa oli aggressiivinen.

– Tilaisuus oli yhtä huutoa, sata ihmistä huusi, että meitä on huijattu ja vastustamme hanketta loppuun saakka, hän kertoo.

– Tilaisuudessa huudettiin, raivottiin ja heiteltiin tomaatteja.

Hankkeen valmistelu vei lopulta viisi vuotta. Rakennuslautakunta hylkäsi kaikki yksiköstä tehdyt oikaisuvaatimukset syksyllä 2009.

Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama Sininauhasäätiön ympäristötyön hanke alkoi Ruusulankadulla keväällä 2012 eli kuusi kuukautta ennen yksikön avaamista. Alkuvaiheessa ympäristötyö sai käsiteltäväkseen runsaasti etenkin vastapäisistä, parista taloyhtiöstä tulleita valituksia. Alkoi pitkä prosessi, jonka lopputuloksena on saavutettu merkittäviä tuloksia yhteistyössä naapuruston kanssa. ●

NÄKÖKULMA

Keskustelu tarvitsee areenoita

”Netissä on toden totta saatu päästää höyryä ulos, inttää ja väitellä ja tunnustaa niin pelkoja kuin ennakkoluulojakin. Raivotakin.”

”Tällaista keskustelua minä en säikähdä enkä tuomitse; läpinäkyvyys on tärkeää. On tärkeää kunnioittaa tai ainakin sietää kaikkien mielipiteitä, sosiaalinen media toimii hyvänä ukkosenjohdattimena ja varaventtiilinä.”

”Sivistynyttä keskusteluareenaa ei ole – eikä Ruusulankatu ole ainoa aihe ja teema, joka tarvitsisi monta areenaa ja tapahtumaa, jotta talon asukkaat ja talojen asukkaat voisivat löytää myös yhdessä intressejä ja voisivat yhdessä puhua peloista!” ●

KIRJAILIJA JA TERAPEUTTI ANJA SNELLMAN ALUSTI PELOISTA SININAUHASÄÄTIÖN RUUSULANKADUN NAAPUREILLE

5

OSA 2:

Asuinaluelähtöisen
ympäristötyön
kehittäminen

**Ympäristötyö kehittyy
erilaisten tarpeiden myötä**

5 Ympäristötyö kehittyä erilaisten tarpeiden myötä

Alkuvaiheessa asuinaluelähtöinen ympäristötyö on usein keskittynyt asuinpalveluyksiköiden läheisyydessä tehtävään, hyvin konkreettiseen siistimis- ja turvallisuustyöhön. Tällöin on fokusoitu mm. korttelikierroksiin, lasten turvallisuudesta huolehtimiseen, huumeruiskujen ja roskien keräämiseen sekä toiminnasta tiedottamiseen.

5.1 Ympäristötyössä on monenlaisia työmenetelmiä

Ajan myötä ympäristötyön työmenetelmät usein monipuolistuvat, ja toiminnan suunnitteluun sekä vaikutusten analysointiin panostetaan aiempaa enemmän. Ympäristötyössä hyödynnetään nykyään laajemmin esimerkiksi viestinnän, arvioinnin ja tutkimuksen eri työkaluja, joista kerrotaan esimerkiksi tämän luvun loppupuolella.

Ympäristötyön menetelmiä

- Toimintaympäristön kartoitus ja jatkuva arviointi
- Yhteistyö ja säännöllinen vuorovaikutus lähiympäristön kanssa
- Viranomaisyhteistyö
- Välitön reagointi kaikkiin yhteydenottoihin
- Asukasohjaus asumisyksiköissä
- Lähialueella tehtävä jalkautuva ympäristötyö
- Näkyvyydestä huolehtiminen
- Turvallisuus
- Säännöllinen dokumentointi.

Lähde: Asunto ensin -verkkosivut. Ympäristötyö 2014.

Sininauhasäätiöllä ympäristötyöhön Ruusulankadun yksikössä on liittynyt edellä mainittujen toimintojen lisäksi mm. *yhteiskunnallinen vaikuttaminen, uusintarikollisuuden vähentäminen, tiedon jakaminen mielenterveys- ja päihdeongelmista, pitkäaikaisasunnottomuudesta ja sen lieveilmiöistä sekä pyrkimys yhteisöllisyyteen*. Yhteisöllisiä toimintoja ovat esimerkiksi naapureille pidettävät kokoukset, avoimet ovet, tiedotustilaisuudet, erilaiset tapahtumat ja asiantuntijaluennot.

Ympäristötyön muita menetelmiä

- Yhteiskunnallinen vaikuttaminen
- Tiedon jakaminen
- Uusintarikollisuuden vähentäminen
- Yhteisöllisyyden rakentaminen.

Tässä kirjassa on kuvattu etenkin monenlaisia yhteisöllisyyden ja yhteisymmärryksen kasvattamisen keinoja sekä asuinalueen turvallisuuden parantamista. Näkyvyydestä, tiedon jakamisesta ja yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta kerrotaan tarkemmin esimerkiksi seuraavassa luvussa sekä muissa viestinnästä kertovien tekstien yhteydessä. Dokumentoinnista ja kyselyistä kerrotaan enemmän luvussa 5.5. Asukasohjausta, yhteydenottoihin reagoointia ja jalkautuvaa työtä on kuvattu tarkemmin luvussa seitsemän ja kahdeksan.

5.2 Ympäristötyö on hyvä aloittaa jo ennen yksikön avaamista

Ympäristötyö on hyvä aloittaa hyvissä ajoin ennen yksikön avaamista. Ihanetilanteessa ympäristötyö aloitetaan jo esimerkiksi *1–2 vuotta ennen yksikön avaamista*. Aina tämä ei toki onnistu, vaan ympäristötyö aloitetaan samaan aikaan yksikön avaamisen kanssa tai jälkikäteen.

Jos ympäristötyössä päästään hyvin liikkeelle, ympäristötyöstä saadaan myönteisiä kokemuksia, jotka osaltaan auttavat rakentamaan ymmärrystä aloittelevan yksikön toimintaa kohtaan. Onnistuessaan ympäristötyö antaa kasvot toiminnalle ja voi toimia välittäjänä naapuruston ja uuden yksikön välillä.

Toiminnan alussa on tärkeää saada yhteys alueen naapureihin, yrittäjiin ja muihin toimijoihin. On tärkeää, että naapureille jaetaan *yksikön yhteystiedot jo ennen toiminnan aloittamista*. Sininauhasäätiön Ruusulankadun yksikössä yhteystiedot jaettiin mm. alueen yrityksiin sekä lähialueen porraskäytävien ilmoitustauluille. Tietoja jaettiin lisäksi sähköisesti isännöitsijätoimistojen kautta. Yhteystiedoiksi tässä vaiheessa usein riittävät esimerkiksi yksikön päivystävä puhelinnumero sekä vastuuhenkilön sähköpostiosoite.

Ennen toiminnan aloitusta on hyvä pitää kaikille *avoin tiedotustilaisuus*, jossa kerrotaan yksikön toiminnasta. Kun toiminta on alkanut, voidaan järjestää esimerkiksi *avoimien ovien päiviä*, joissa naapurit voivat tutustua myös yksikön asukkaisiin ja henkilökuntaan.

Toiminnan *alkuvaiheessa ympäristötyötä tehdään tehostetusti*. Kaikkiin palautteisiin vastataan viipymättä. Asuinalueen siisteydestä huolehditaan aktiivisesti ja järjestyshäiriöihin puututaan nopeasti. Asukkaita ohjataan ympäristöä huomioivaan käyttäytymiseen, ja työntekijät ja asukkaat kiertävät ympäristössä useita kertoja päivässä.

Aktiivinen ote toiminnan alkuvaiheessa on välttämätöntä. Naapuruston kanssa pidettävissä kokouksissa on hyvä korostaa sitä, että kaikkia häiriöitä ei voida poistaa, mutta yhteistyöllä ongelmiin voidaan puuttua ja niitä voidaan ennaltaehkäistä.

NÄKÖKULMA

Omakotitalojen Marjaniemessä havahduttiin arvoristiriitaan

Riitta Kuparisen väitöskirjassa *Ei meidän naapuriin* tutkittiin kehitysvammaisten asumisyksikön integroitumista Helsingin Marjaniemeen. Marjaniemessä alueen lapset vedettiin mukaan keskusteluun liioitellen ja jopa valheellista kuvaa antaen. Kuparisen mukaan vastustajat korostivat sanavainnollaan ja perusteluillaan, että alueiden säilyminen entisessä käytössään on tärkeää nimenomaan asuinalueen lasten ja nuorten kannalta.

Kehitysvammaisten asumisyksikköjen myötä Marjaniemen statuksen arvoalueena pelättiin romahtavan. Ajateltiin, että köyhät, vammaiset ja muut syrjäytyneet heikentävät alueen arvostusta. Asuntoloiden nähtiin vahingoittavan asuinalueen imagoa.

”Ollakseen Marjaniemi on määriteltävä, mikä sille on tärkeää, ja torjua se, mikä ei sinne kuulu. Asuntola kuului marginaaliin, ei Marjaniemeen.”

Lainaus Riitta Kuparisen väitöskirjasta

Asumisyksiköstä ounasteltiin lieveilmiöineen seuraavan monenlaista häiriötä ja uhkaa alueen turvallisuudelle. Asukkaiden arveltiin *”lampsivan*

naapureiden puutarhakeinuun” tai pelottelevan ohi kulkevia koululapsia. Ajateltiin lisäksi, että vammaiset vetävät alueelle muita ei-toivottuja ryhmiä, kuten lääkkeitä hamuavia huumenuoria. Lisäksi sanottiin rauhallisen omakotialueen liikenteen lisääntyvän ja aiheuttavan melua ja muita ongelmia.

Kuparinen toteaa, että kehitysvammaiset, fyysisesti vammaiset, päihteiden käyttäjät ja mielenterveyskuntoutujat ovat kenties erilaisia naapureita, mutta he ovat kuitenkin oikeita ihmisiä, joiden osallisuutta yhteiskuntaan tulee vahvistaa. Ennakkoluulot vähenevät, kun kontaktit ryhmien välillä lisääntyvät ja tulevat henkilökohtaisimmiksi. Olisi hyvä, jos asumisyksikölle voitaisiin löytää sellainen rooli, että se nähtäisiin voimavarana ja osana yhteisön toimintaa. Esimerkiksi Marjaniemessä ympärivuorokautisesti valvovan henkilökunnan läsnäolo koettiin naapurustossa turvatekijäksi, ja asumisyksikkö tarjosi myös tiloja paikalliseen taidenäyttelyyn ja muihin yhteisiin tapahtumiin.

Kuparisen tutkimus Marjaniemestä osoitti, että asenteet muuttuvat myönteisemmiksi erityisesti silloin, kun yksilö huomaa asenteidensa olevan ristiriidassa arvojensa kanssa. Näin tapahtui Marjaniemessä. Joku siellä heräsi ajattelemaan ja sanomaan *”tämä ei ole oikein”*.

Kuparisen mukaan voidaan todeta, että vastarinnan kääntyminen myönteiseksi suhtautumiseksi vaatii avointa tietojen vaihtoa. Alkuvaiheessa vastarinta voi olla voimakasta, mutta se voi kuitenkin kääntyä jopa tuen antamiseksi. Parhaiksi keinoiksi tuen saamiseen on koettu naapureiden yksilöllinen informoiminen ennen muuttoa ja avointen ovien päivän järjestäminen muuton jälkeen.

Helsingissä Marjaniemi ja Ruusulankatu ovat molemmat vauraita asuinalueita, eivätkä vauraat alueet mielellään toivota tervetulleeksi naapuriin erityisryhmien asumisyksiköitä. Kokemus näiltä alueilta kuitenkin osoittaa, että tietoa lisäämällä vastustajasta voi tulla ymmärtäjä. ●

5.3 Ympäristön kartoitus ja ympäristötyön suunnittelu

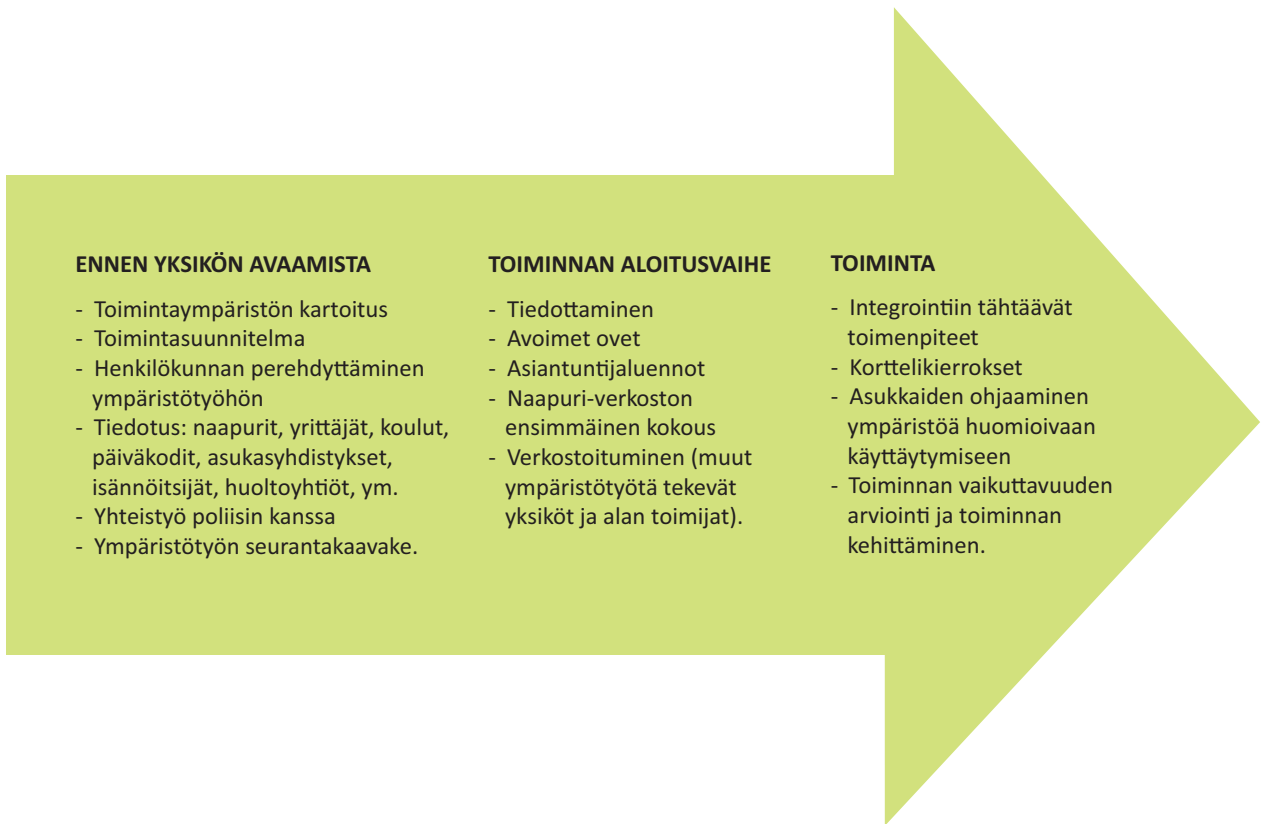
Alkuvaiheessa harvoin kaikilta osin tiedetään, mitä kaikkea ympäristötyöhön kuuluu. Ympäristön kartoitus onkin tärkeä osa suunnitteluprosessia ja alkuvaiheen toimintaa, mutta monessa mielessä tämä *kartoitustyö jatkuu koko ympäristötyön keston ajan*. Kartoitus on pitkälti vuorovaikutusta, sillä samalla kun esimerkiksi naapurustolle kerrotaan omasta toiminnasta, heiltä saadaan arvokasta tietoa ja näkemyksiä yksikön toiminnan ja ympäristötyön kehittämiseen.

Kun ympäristötyön tarpeista on saatu kuva, tarvitaan *kirjallinen toimintasuunnitelma*. Hyvä suunnitelma sisältää ainakin tiedon siitä, mitä tehdään, missä aikataulussa ja mitkä ovat käytettävissä olevat resurssit. Lisäksi valintojen perustelut ja mahdolliset poikkeamat suunnitellusta on hyvä kirjata mukaan.

Yleensä ympäristötyön vuosisuunnittelu on eräs osa koko organisaation vuosisuunnittelun aikataulusta, mutta myös erilaiset muut suunnittelu- tai raportointitarpeet sekä toiminnan arviointi voivat antaa aikataulullisia askelmerkkejä ympäristötyön suunnittelulle. Tällöin suunnitelmia voi olla tarpeen tehdä vuotta lyhyemmälle tai vuosien päähän ulottuville ajanjaksoille.

Lisäksi on syytä pohtia tarkasti sitä, *mihin kannattaa suunnata resursseja*, jotka useimmiten ovat pikemminkin niukat kuin runsaat. Alkuvaiheessa naapurustolle viestimisen merkityksestä on jo puhuttu edellisessä luvussa, mutta ympäristötyöhön kuuluvassa, asenteisiin ja käyttäytymiseen vaikuttamisen tarkentamisessa voi esimerkiksi hyödyntää yhteiskunnallisen eli sosiaalisen markkinoinnin menetelmiä. Näistä lisää luvussa 5.7.

Alkuvaiheessa on siis ensiarvoisen tärkeää kartoittaa toimintaympäristö. Oheisessa kaaviossa on kuvattu niitä toimenpiteitä, joita suunnittelussa kannattaa huomioida. Naapuruston lisäksi esimerkiksi henkilökunta, asukkaat, poliisi ja muut yhteistyötahot kannattaa huomioida alusta alkaen. Näitä käsitellään tarkemmin seuraavissa, laajemmin ympäristötyön eri menetelmiä esittelevissä luvuissa.

Kuvio 2: Ympäristötyön eri vaiheita

5.4 Erillisselvitysten tarve kunnille ja muille yhteistyötahoille

Kunnat saattavat edellyttää ympäristötyötä kunnan alueella toimivilta palvelu-, tuki- tai asumisyksiköiltä. Esimerkiksi asumispalveluyksiköllä on tästäkin syystä oltava kirjallinen ympäristötyön suunnitelma ja raportointitapa.

Esimerkkinä tästä voi mainita asunto ensin -periaatteella toimivat asumisyksiköt. Mallia on esitelty aiemmin luvussa kaksi. Ympäristöministeriö ja sen yhteistyökumppaneina kunnat ja järjestöt kehittävät asunto ensin -mallia, jonka eräänä välttämättömänä työmuotona pidetään ympäristötyötä.

Ympäristötyö on välttämätön työmuoto, jonka avulla vähennetään ei-toivottuja ilmiöitä asumisyksiköissä ja niiden ympäristössä. Aiemmat kokemukset osoittavat, että yksiköiden asukkaat voivat aiheuttaa ympäristössä ongelmia, kuten häiriökäyttäytymistä, roskaamista, päihteiden käyttöön liittyvien tarvikkeiden jättämistä kaduille ja puistoihin sekä näpistelyä kaupoissa. Ympäristötyön tavoitteena on ehkäistä ongelmia ja korjata syntyneitä ongelmatilanteita sekä huolehtia alueen turvallisuudesta ja rauhallisuudesta.

(Asunto ensin -verkkosivut 2013.)

Kunnat kilpailuttavat esimerkiksi järjestöjen asumis- ja tukipalveluita, joita mielellään hajasijoitetaan ympäri kaupunkia tai kuntaa. Kunnilla voi lisäksi olla omaa kokemusta ympäristötyön järjestämisestä, kuten oheinen Helsingin kaupungin perustaman Hietaniemen palvelukeskuksen esimerkki kertoo. Kunnan intresseissä onkin huolehtia siitä, että yksikön toiminta sujuu hyvin eri puolilla kunnan aluetta, joten *vaatimus ympäristötyöstä voi sisältyä kilpailutusehtoihin.*

NÄKÖKULMA

Ympäristötyötä Hietaniemenkadun kriisimajoituksen liepeillä

Helsingissä asunottomien kriisiasumisen palvelut on keskitetty Hietaniemenkadun palvelukeskukseen, jonka tavoitteena on asunottomien helsinkiläisten elinolojen parantaminen. Keskuksen rooli on toimia kuntouttavana ja eteenpäin ohjaavana yksikkönä. Keskus avattiin kesäkuussa 2009.

Palvelukeskuksen asumispäivystys on tarkoitettu väliaikaiseen majoitukseen, yhdeksi yöksi kerrallaan, mikäli mitään muuta paikkaa ei ole löytynyt. Asumispäivystys tarjoaa yösjän myös päihdeongelmaisille, eli päihtymys ei ole esteenä yöpymiselle.

Palvelukeskus aiheutti vastustusta. Kun kerrottiin suunnitelmista sijoittaa asunottomien palvelukeskus Hietaniemenkadulle, osa naapurustosta reagoi suunnitelmiin kielteisesti. Asunottomien palvelukeskuksen sijoittamisen vastustajina oli alueen vanhustentalon asukkaita, Etu-Töölön lukion ja yläkoulun oppilaita ja koulun johtokunta, läheisen päiväkodin lasten vanhempia, asunto-osakeyhtiöitä sekä alueen yrittäjiä.

Vetoomukset perustuivat Eeva Mynttisen Pro gradu -opinnäytetyön mukaan pääasiassa huoleen turvattomuuden lisääntymisestä alueella. Naapurit pelkäsivät, että asunottomat tulisivat aiheuttamaan vaaraa ja pelkoa alueen asukkaille, päiväkodin lapsille, vanhuksille, yrittäjille ja koululaisille. Kaikkien vastustaneiden mielestä palvelukeskus tulisi sijoittaa alueelle, jossa ympäristölle aiheutuvat uhkatekijät voitaisiin hallita. Lähtökohta toiminnalle oli vastustuksen vuoksi haastava.

Yksikössä on tehty ympäristötyötä toiminnan alusta saakka. Naapuruston ja lähiseudun yrittäjien kanssa tehtävän yhteistyön tiivistämiseksi perustettiin yhteistyöryhmä, johon kutsuttiin myös poliisin ja päiväkodin edustajat. Kokoontumisten tavoitteena oli saada naapuruston havainnot virkamiesten tietoon ja löytää yhdessä ratkaisuja ongelmiin.

Palvelukeskuksen ohjaajat jalkautuvat joka päivä lyhyin väliajoin keskuksen lähiympäristöön. He keräävät roskaa, ohjaavat asiakkaita ja kertovat naapureille keskuksen toiminnasta, kuuntelevat heidän turvallisuushuoliaan ja välittävät palautetta eteenpäin.

Toiminnan alussa naapurit kokivat suurimmaksi häiriöksi ihmisten lisääntyneen määrän kadulla, julkisen päihteiden käytön, häiriöt lähikaupassa (näpistysten määrän kasvu) ja roskaamisen. Naapurit kokivat alueen siisteyden kärsivän. Tilaanne muuttui kahden toimintavuoden jälkeen huomattavasti rauhallisemmaksi ja on nykyään lähes tavanomainen. ●

Tero Sivula / Rodeoimages

Hyvin tehty ympäristötyön suunnitelma auttaa ympäristötyötä tekeviä, kun kunnille ja muille yhteistyökumppaneille tehdään selvityksiä toiminnasta. Ympäristötyön suunnitelma voi sisältää kuntaa kiinnostavia kohtia, mutta usein kunnille on syytä tehdä *erillinen, rajatumpi suunnitelma kuntaa erityisesti kiinnostavista asioista*.

Kunnalle tehtävässä ympäristötyön selvityksessä kerrotaan esimerkiksi:

- Miten yhteistyötä tehdään naapureiden ja muiden toimijoiden kanssa?
- Miten yhteiset tapaamiset naapuruston kanssa järjestetään?
- Miten jalkautuvaa ympäristötyötä tehdään: korttelikierrokset, häiriöihin puuttuminen, alueen siisteys ym.?
- Palautejärjestelmä ja vastuuhenkilö: ympäristöstä tulleeseen palautteeseen on reagoitava välittömästi.
- Ympäristötyön suunnitelman seuraaminen, toteuttaminen ja päivittäminen.

(Asunottomien asumispalvelu, palvelunkuvaus 2014.)

5.5 Toiminnan dokumentointi ja arviointi

Suunnitteluvaiheessa pitäisi selvittää se, mitä tavoitteita ja toimia esimerkiksi alkuvaiheessa priorisoidaan. Toiminnassa on syytä ottaa huomioon ympäristön erityisvaatimukset, mutta samalla on hyvä muistaa, että *ilman suunnitelmallisuutta ja riittävää pitkäjänteisyyttä asetettuihin tavoitteisiin voidaan harvoin edetä*.

Suunnitelmia tehtäessä on hyvä muistaa, että ympäristötyöhön voidaan hakea ja saada kehittämisrahaa eri toimijoilta. Kun toiminta on hyvin suunniteltua ja dokumentoitua sekä sitä arvioidaan kirjallisesti, myös raportointi rahoittajille on helpompaa.

Ympäristötyössä käy usein niin, että toiminnassa voi olla jossain vaiheessa hankalampia tai jopa kriisivaiheita. Pitkäjänteinen ympäristötyö kantaa usein näkyvää hedelmää vasta pidemmän ajan kuluttua. *Usein kriisit tai vaikeudet ilmentävät sitä, että toimintatapoja tulee uudelleen arvioida.* On syytä miettiä, miten uudessa tilanteessa resursseja käytetään ja mihin keskitytään jatkossa ja jätetäänkö jotain vähemmälle.

Toiminnan systemaattinen arviointi on muutoinkin aivan välttämätöntä toiminnan kehittämisen kannalta. Arviointi kannattaa ottaa osaksi työprosesseja alkukuukausista lähtien. *Itsearviointiin* lisäksi on hyvä hyödyntää yhteistyötahoja ja lähettää näille esimerkiksi arviointikyselyjä. Tietyn ajanjakson väli- tai loppuarvioinnissa voi olla tarvittaessa täysin *ulkopuolinen arvioija*. Arvioinnista on saatavilla runsaasti tietoa alan kirjallisuudesta.

Arviointi nojaa toimiviin dokumentointimethodeihin. Datan kerääminen systemaattisen seurannan ja arvioinnin työvälineiksi on tärkeää ympäristötyössä. Päivittäisen toiminnan lisäksi *erilaiset kyselyt, tilastointi sekä mm. yhteistyötahoilta saatujen tietojen dokumentointi* ovat pitkäjänteisen ympäristötyön työkaluja. Niidenkin kerääminen ja ajoittaminen on hyvä suunnitella toiminnan alkuvaiheessa.

Kaikenlaisen *tiedon säilytyksen ja esimerkiksi tutkimuskäytön on oltava lainmukaista*. Esimerkiksi julkaistava tieto on prosessoitava muotoon, jossa yksittäisiä henkilöitä ei ole aineistosta tunnistettavissa. Muutoinkin tutkimuksessa ja kyselyissä tulee olla tarkkana etiikan suhteen. Esimerkiksi Sininauhasäätiössä tutkimustoimintaa on ollut ohjeistamassa tieteellisen työn metodeja tuntevien asiantuntijoiden ryhmä.

Kaikki yksikköön tulleet yhteydenotot ja ympäristössä havaitut poikkeavat tapahtumat on hyvä kirjata *seurantakaavakkeelle*. Myös korttelissa tehtyjen ympäristökierrosten tapahtumat kirjataan jokaisen kierroksen jälkeen. Ympäristötyön seurantakaavakkeen voi toteuttaa esimerkiksi Webropol-kyselylomakkeen avulla, jonka etuina ovat tiedon keräämisen helppo toteutus ja seuranta. Kaavakkeen täyttäminen on nopeaa, ja vastuuhenkilö saa ympäristön tapahtumista tiedot älypuhelimensa reaaliaikaisesti.

Kirjaaminen on erittäin tärkeää, jotta ympäristötyön vaikuttavuutta pystytään arvioimaan. Ympäristön häiriöt ovat mitattavissa ja niitä voidaan verrata esimerkiksi kuukausi- ja vuositasolla.

Ympäristötyön seuranta-kaavakkeelle voidaan kirjata esimerkiksi:

- tapahtuma-aika ja -paikka
- tarkka selostus, mitä on tapahtunut ja mitä toimenpiteitä on tehty
- ympäristön tapahtumia koskevat häiriöilmoitukset, puhelut, tekstiviestit ja sähköpostit yksikköön
- häiriötilanteet pihassa tai lähialueella (meteli, tappelu ym.)
- näpistyksiset ja näpistysien epäily, muut häiriöt kaupoissa
- löydetty huumeruiskut ja muu huumeiden käyttöön liittyvä materiaali
- kerätyt roskat, tyhjät tölkit ja pullot
- muut normaalista poikkeavat ilmiöt
- yhteydenotot ja konsultaatiot poliisin kanssa
- integrointia edistävät tapahtumat, luennot, kokoukset ja osallistujamäärät.

Kaavake täytetään aina, kun ympäristössä tapahtuu jotakin normaalia poikkeavaa. Lisäksi kaavake täytetään aina ympäristökierrosten jälkeen. Kaavake täytetään, vaikka häiriöitä ei olisikaan. Kaavakkeelle kirjataan myös mukana olleet yksikön asukkaat.

Ympäristötyön vaikuttavuuden arviointi on tärkeä osa työtä. Ympäristötyötä voidaan arvioida esimerkiksi naapureille suunnatulla kyselyllä.

Esimerkki naapurikyselystä

- Ovatko yksikön asukkaat aiheuttaneet häiriöitä?
- Millaisia häiriöitä?
- Kuinka usein häiriöitä esiintyy?
- Ongelmiin puuttuminen: onko ongelmien ratkaisu ollut tehokasta?
- Yhteistyömuotojen kartoitus, mitä naapurit toivovat yksiköltä ja ympäristötyöltä.
- Mitkä työmuodot ovat naapureiden näkökulmasta tärkeitä? Mitä toiveita naapurustolla on?
- Palautteen annon mahdollisuus.

Toiminnan arvioinnissa voidaan käyttää apuna esimerkiksi Max Peberdyn kolmea universaalia kysymystä. Max Peberdyn mukaan arvioinnissa tulisi aina pystyä vastaamaan kolmeen universaaliin kysymykseen:

1. Teimmekö, mitä lupasimme?
2. Saimmeko aikaan muutosta?
3. Teimmekö oikeita asioita?

Saatujen tulosten pohjalta toimintaa ohjataan sinne, missä ongelmia ilmenee. Muutoskyky takaa sen, että yksikkö hyväksytään jonakin päivänä osaksi naapurustoa.

Oheinen kuvio on eräs näkökulma jäsentää ja mahdollisesti arvioida osa-alueittain ympäristötyön eri toimintatapoja ja resursseja. Kuvion eri viipaleiden painotus voi vaihdella sen mukaan, miten tilanne toimintaympäristössä vaihtelee tai miten paljon resursseja on käytettävissä eri toimiin. On selvää, että yksittäinen ympäristötyöntekijä ei yksinään tee kaikkea, vaan esimerkiksi yksikön muu henkilökunta tai asukkaat osallistuvat eri toimiin.

Kuvio 3: Ympäristötyön eri toimia

5.6 Viestintä osana ympäristötyötä

Kuten ympäristötyön kuvauksesta on jo voinut havaita, vaikuttava viestintä on tärkeä osa ympäristötyötä. Esimerkiksi yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja sidosryhmäviestinnän osalta onkin vaikea vetää rajaa ympäristötyön ja organisaation muun viestinnän välille. Myös suunnittelun osalta viestinnän työmenetelmien tuntemuksesta saattaa olla paljon hyötyä.

Isoissa organisaatioissa on oma viestintähenkilöstö, ja ympäristötyö on silloin ehkä osa viestinnän kokonaissuunnittelua. Sen sijaan joillakin toimijoilla ympäristötyöntekijä voi olla ainoa, joka suunnittelee viestintätoimet. Esimerkiksi kriisiviestintätilanteita ajatellen olisi kuitenkin tärkeää, että organisaation väkeä olisi laajemminkin koulutettu ja harjoitettu toimimaan etukäteen sovitulla tavalla haastavissa tilanteissa.

Ympäristötyössä hyödyllisiä viestinnän työkaluja ovat esimerkiksi *kohderyhmien segmentointi tai keskeisten ydin- ja perusviestien miettiminen*. Ympäristötyö on myös hyvin tärkeää paitsi yksittäisen yksikön myös laajemmin isomman organisaation tai jopa koko toimialan *maineenhallinnan* kannalta.

Viestintä ja etenkin maineen, brändin tai imagon kehittyminen ovat nykyään koko organisaation asioita – aina asiakkaiden mukaan ottamista myöten. Aikoinaan niin sanotun virallisen tahon sanomisten, esimerkiksi johdon näkemyksistä kertovien tiedotteiden, katsottiin riittävän. Nykyään tarvitaan laajempaa ymmärrystä viestinnän roolista. Vaikka onnistunut viestintä luonnollisesti edelleen tarvitsee johdon tukea, käytännön tasolla viestintää tehdään nykyään aktiivisesti monen toimesta, esimerkiksi työntekijöiden käyttämän sosiaalisen median kautta.

Ympäristötyössä etukäteen mietitty organisaation sosiaalisen median eli *some-ohjeistus* auttaa työntekijöitä suunnistamaan sosiaalisen median karioissa. Etenkin kriisitilanteissa keskustelu sosiaalisessa mediassa on hyvin vilkasta, joten esimerkiksi pelkästään ympäristötyöntekijän resurssit eivät useinkaan riitä some-keskusteluun osallistumiseen.

Töölön mummot ovat erilainen kohderyhmä kuin pienet koululaiset tai alueen yrittäjät. Viestinnässä ja sosiaalisessa markkinoinnissa eri kohderyhmät kannattaa segmentoida ja miettiä juuri heille sopivat tavoittamistavat tai -kanavat. Esimerkiksi kognitiivisista vaikeuksista kärsivälle kuntoutujalle suunnatun viestin selkokieliisyyteen kannattaa panostaa. Aktiivisille naapureille kannattaa tarjota riittävästi tietoa ja kohtaamisia esimerkiksi kasvokkain Hyvä naapuri -verkostossa tai säännöllisesti sosiaalisessa mediassa.

Kohderyhmäajattelu on hyvä muistaa myös median kautta viestittäessä. Nuoret seuraavat usein eri medioita kuin keski-ikäiset. Jos median voi valita, kannattaa painottaa tavoitellun kohderyhmän kannalta tärkeää mediaa. Tarvemmin mediasta ja kriisiviestinnästä ympäristötyön erityismenettelyissä luvussa kaksitoista.

Vaativien verkostojen tai median kanssa viestimiseen kannattaa valmistautua etukäteen. Eräs hyödyllinen keino on miettiä etukäteen ydin- ja perusviestejä ja sitä, mitä omasta toiminnasta halutaan kertoa. Tätä kutsutaan hissipuheeksi, eli viestit on hyvä kaikkien organisaatiossa hallita niin hyvin, että jokainen pystyy ne lyhyesti esittämään vaikka lyhyen hissimatkan aikana. Olisi hyvä, jos ydin- ja perusviestit voisivat nojata myös organisaation strategiaan, jolloin niillä on laajemminkin koko organisaation ja sen johdon tuki.

Mielikuvien maailmassa jokainen työntekijä ja asumisyksikköjen asukkaat sekä monet muut *sidosryhmät ovat organisaation maineen sanansaattajia*. On siis pyrittävä vaikuttamaan eri sidosryhmien ajatuksiin ja toimintaan. Tässä hyvänä tukena ovat vahvat viestinnän rutiinit yhdistettynä kehittämiseen tähtäviin toimiin, esimerkiksi sosiaalisen markkinoinnin menetelmien hyödyntämiseen, josta kerrotaan seuraavissa tekstikappaleissa tarkemmin.

Ympäristötyö on ennen kaikkea yhteistyötä, joten on selvää, että sidosryhmiä, esimerkiksi oman yksikön naapurustoa, kannattaa kuunnella huolellisesti. Heille on syytä viestiä säännöllisesti – vaikka uutta kerrottavaa ei aina juuri olisikaan – ja palautteeseen on syytä reagoida joutuisasti. Samalla ihmisiltä saadaan arvokasta tietoa siitä, mikä heidän asenteisiinsa ja toimintatapoihinsa vaikuttaa. Tiivistetysti voi sanoa, että *viestinnässä on hyvä olla paljon toistoa, kuuntelua ja aktiivista vuorovaikutusta*.

5.7 Yhteiskunnallisen markkinoinnin hyödyntäminen

Ympäristötyössä voi hyödyntää jo aiemmin mainittuja yhteiskunnallisen eli sosiaalisen markkinoinnin menetelmiä. Silloin ei tyydytä pelkästään *asenteiden muuttamiseen*, vaan tähdätään nimenomaan *käytöksen muutokseen*. Perinteisestä markkinoinnista tämä eroaa lähtökohdaltaan eli siinä, että toiminnalla ei tavoitella vain organisaation omaa etua vaan laajemmin *yhteiskunnan ja yksilöiden etua*.

Philip Kotlerin ja Gerald Zaltmanin määritelmän mukaan yhteiskunnallinen markkinointi on sellaisten ohjelmien suunnittelua, toteutusta ja hallintaa, jotka vaikuttavat *yhteiskunnallisten ideoiden hyväksymiseen ja käytöksen muuttamiseen*. Samalla on otettava huomioon myös itse tuote, sen

hinta sekä viestintä, jakelu ja markkinointi. Esimerkiksi ihmisten käytöksen muuttamisen eräs hinta on ihmisten muutokseen laittama aika ja energia. Muutos onkin pystyttävä tekemään nähdyn vaihan arvoiseksi.

Yhteiskunnallisessa markkinoinnissa pyritään irtautumaan oman tietämyksen itsestäänselvyydestä. Lähtökohta on se, että kehittäjät eivät tiedä etukäteen, mitkä asiat todella ovat muutettavissa tai mikä on paras tapa vaikuttaa niihin. Eri kohderyhmien ajattelusta ja tavasta toimia on löydettävissä se tieto, jota voidaan omassa toiminnassa hyödyntää. Tämä asiakaslähäinen näkökulma on erityisen tärkeä, kun työskennellään esimerkiksi eri kulttuureista tulevien kanssa. Esimerkiksi Yhdysvalloissa lasten kuolemia auto-onnettomuuksissa saatiin vähennettyä Meksikon läheisillä raja-alueilla, kun lasten turvaistuimiin keksittiin hyödyntää alueella merkityksellistä katolista uskontoa. Kun papit alkoivat siunata lasten turvaistuimia, niitä alettiin myös käyttää enemmän ja lasten kuolleisuus auto-onnettomuuksissa väheni huomattavasti.

Riippuu osin käytettävissä olevista resursseista, miten tehokkaasti erilaisia yhteiskunnallisen markkinoinnin menetelmiä voidaan hyödyntää. Yhteiskunnallista markkinointia suunniteltaessa voi hyödyntää esimerkiksi etnografisia menetelmiä. Ympäristötyössä tämä tarkoittaa, että esimerkiksi lähialueen maantieteellisen ja demograafisen analyysin lisäksi *ihmisten tapaa toimia seurataan ja analysoidaan systemaattisesti* – joskus varsin pitkäänkin. Ympäristötyössä lähialueelle yleensä jalkaudutaan säännöllisesti tai naapurustoa tavataan säännöllisissä kokouksissa tai muissa tapahtumissa. Samalla saadaan kerrottua omasta toiminnasta ihmisille ja ihmisiltä saadaan vastavuoroisesti tietoa heidän ajatuksistaan ja havainnoistaan sekä heidän tavoistaan toimia. Esimerkiksi häiriötilanneilmoituksista saadaan tietoa yksikön ja sen naapuruston ajattelusta ja käyttäytymisestä haastavissa tilanteissa.

Vaikka yhteiskunnallinen markkinointi maailmalla on vuosikymmenten aikana vakiintunut ja Suomessakin se on viime aikoina voimistunut työkentelytapa, sen käytännön toteutusprosessi vaatii edelleen jatkokehittelyä ympäristötyön osalta. Seuraavassa kaaviossa on esitetty *yhteiskunnallisen eli sosiaalisen markkinoinnin prosessia*. Tästä löytyy lisätietoa esimerkiksi THL:n verkkosivuilta.

Yhteiskunnallisen markkinoinnin prosessi	
1.	Tarpeen tunnistaminen & ennakosuunnittelu
2.	Määrittely
3.	Kehitys & suunnittelu
4.	Toteutus
5.	Arviointi
6.	Seuranta

Ympäristötyöhön oleellisesti kuuluvat *kyselyt, palautteen kerääminen sekä niihin liittyvät analyysit ja tutkimukset* ovat tärkeitä sosiaalisen markkinoinnin tiedon kartoittamistapoja. On hyvä sietää tietynlaista *hitautta, joka sisältyy yhteiskunnallisen markkinoinnin kohteiden löytymiseen*. Aluksi ei välttämättä tiedetä tarkkoja tapoja toteuttaa sosiaalista markkinointia, koska kuva kirkastuu usein vasta asteittain. Jokaisella organisaatiolla on sokeat pisteensä, ja voi olla valaisevaa huomata kyselyiden ja keskustelujen jälkeen, että esimerkiksi oma tapa vastata palautepuhelimeen on keskeinen syy siihen, että organisaatiota kohtaan tunnetaan tyytymättömyyttä. Joskus hyvinkin helposti muutettavilla asioilla voi olla suuri merkitys.

Yhteiskunnallisen markkinoinnin menetelmät ja naapuruston kuuleminen voivat siis paljastaa yllättäviä asioita, eikä niiden korjaamisessa ole välttämättä kyse isoista rahoista. Esimerkiksi Sininauhasäätiön Ruusulankadun yksikkö Helsingissä on halunnut viestiä avoimuudesta ja yhteistyöhalusta. Viesti on saanut konkreettisesti lisää uskottavuutta, kun esimerkiksi vapaita kokoustiloja on tarjottu naapuruston kansalaistoiminnan iltakäyttöön. Vihje tällaisesta tarpeesta tuli naapurustolta. Toiminta on ollut lisäksi sopu-soinnussa Sininauhasäätiön arvojen ja perustehtävän kanssa, koska yhteisöllisyyden tukeminen edistää myös asiakkaiden tai asukkaiden hyvinvointia sekä laajemmin kansalaisyhteiskunnan toimintaa.

6

OSA 3:

Kuuntele, keskustele ja
ymmärrä naapuria

Yhteistyö lähinaapureiden kanssa

6 Yhteistyö lähinaapureiden kanssa

Yhteistyö naapureiden, yrittäjien ja muiden alueen toimijoiden kanssa on erittäin tärkeää ympäristötyössä. Aktiivinen yhteydenpito ja tapaamiset voivat lisätä luottamusta tuki- tai palveluyksikön toimintaa kohtaan.

Naapurityössä on paljon haasteita. Luonnollisesti naapurit esimerkiksi toivovat, että asuinalue on jatkossakin yhtä viihtyisä ja rauhallinen kuin aiemmin. Tämän toiveen toteuttaminen on vaativa tehtävä, koska esimerkiksi asunto ensin -periaatteella toimiva *asuinyksikkö muuttaa asuinalueetta*. On tosiasia, että esimerkiksi huumeiden käyttäjistä on aiheutunut naapureille jotain haittaa. Naapureiden tarpeet ovat ymmärrettäviä, mutta *mikään työmenetelmä ei voi koskaan taata sitä, että yksikön asukkaat eivät aiheuttaisi häiriötä alueella*.

Naapuri on ympäristötyössä keskeinen kumppani ja myös vaikuttamistyön kohde. Työn ytimessä on visio siitä, että naapuri hyväksyisi yksikön ja sen asukkaat osaksi asuinalueetta. Jotta tämä onnistuisi, tarvitaan vuoropuhelua ja kuuntelemista. Naapurit pitäisi saada osallistumaan ympäristötyön kehittämiseen ja suunnitteluun.

Toiminnan alussa vuorovaikutus saattaa olla sitä, että naapuri syyttää ja organisaatio puolustautuu. Tässä on vaarana se, että naapuri kyllästyy yhteistyöhön ja organisaatio menettää maineensa, vaikka kriittinen palaute ei perustuisikaan todellisuuteen. Ympäristötyössä tarvitaankin riittävän ajoissa liikkeelle lähtöä ja pitkäjänteisyyttä.

Naapureita tulee kuunnella koko yksikön toiminnan ajan. Organisaatio voi huomioida naapureiden toiveita ja pyrkiä toteuttamaan niitä. Aito osallisuus perustuu hedelmälliseen, avoimeen ja kaksisuuntaiseen vuorovaikutukseen. Tämä vaatii organisaatiolta avointa viestintää. Ikävistäkin tapahtumista kannattaa tiedottaa nopeasti, jotta vältetään huhuilta.

Jo luvussa viisi kerrottiin lyhyesti ympäristötyön kehittämiseen liittyvistä monista työmenetelmistä. Seuraavissa luvuissa niistä kerrotaan tarkemmin. Tässä luvussa työmenetelmistä esitellään mm. viestintää ja tapaamisia, yhteistyöverkostoja alueen eri toimijoiden kanssa, ulkopuolisten asiantuntijoiden pitämiä luentoja ja asukkaiden ottamista mukaan ympäristötyöhön.

Kirjan luvuissa 8–10 tarkastellaan turvallisuuden ja viihtyvyyden erityiskysymyksiä, kuten säännöllisiä ympäristökierroksia, yhteistyötä poliisin

kanssa sekä lasten ja nuorten parissa tapahtuvaa suvaitsevaisuuskasvatusta. Luvussa 11–13 käsitellään vielä erityisempiä työmenetelmiä, kuten teat-
teriyhteistyötä, yhteiskunnallista vaikuttamista tai koiran kanssa tehtävää
ympäristötyötä, jota ei tietenkään ole aina mahdollista järjestää jokaisessa
yksikössä.

Sininauhasäätiön asumispalveluyksikkö Myrri ja naapurit kiinnittävät linnunpönttöjä.

Kuva: Hannu Kärkkäinen

NÄKÖKULMA

Miltä sinusta tuntuisi, jos muuttamistasi uuteen kotiin vastustettaisiin adressilla?

Olen usein ajatellut näiden Ruusulankadun nuorten miesten kanssa työskennellessäni sitä, *miltä minusta tuntuisi asua asunnossa, jos alueella on kerätty adressi, jossa 1600 alueen asukasta on vastustanut minun muuttamistani kyseiselle paikalle. Miltä minusta tuntuisi kävellä kadulla tai tervehtiä naapureita?*

Ruusulankadun yksikön yhteyteen on perustettu Hyvä naapuri -verkosto, jossa on jäsenenä naapureita ja yksikön lähellä olevia toimijoita. Pääsin osallistumaan yhteen tällaiseen tapaamiseen. Tämä verkosto vaihtaa kuulumisia säännöllisin väliajoin yksikön toimivuudesta ja mahdollisista häiriötekijöistä.

Keskustelusta syntyi vahvasti mielikuva, että on olemassa käsite *asukas*. Tämä *asukas* on se, joka käyttää päihteitä, häiriköi pihalla, repii kukkia, kuuntelee musiikkia kovalla, kauppa varastettua tavaraa, ulostaa naapurin pihalle, ripustaa keskisormiverhot vain ärsyttääkseen – ja kaiken tämän siis tekee tämä käsite *asukas*.

Olen hämilläni, miten helposti me aikuiset menemme yleistämisen taakse. Ruusulankadun yksikössä on 93 asuntoa. Joka ikisessä asunnossa asuu ihminen. Näkymättömiksi usein jäävät yksittäisten ihmisten tarinat sekä kohtalot iloineen ja suruineen.

On varmasti totta, että häiriötä ajoittain on, mutta ainoa tie ratkaista tällaisia kiistoja on tutustua toiseen, ihmiseen. On tietysti mahdotonta enää jälkikäteen tehdä tutkimusta, mutta olisi kiinnostavaa tietää, olisiko häiriökäyttäytymistä yhtä paljon, jos kaupunginosa olisi esimerkiksi toivottanut nämä ihmiset sydämellisesti tervetulleiksi ennakkovastustuksen ja adressien sijaan. Tässä tapauksessa olemme olleet hyvin kaukana empatiasta ja ymmärryksestä emmekä ole pystyneet kohtaamaan toista ”oikeaa” ihmistä taustoineen ja murheineen. ●

TEATTERIOHJAAJA JONNA WIKSTRÖM, JOKA ON HAASTATELI RUUSULANKADUN ASUKKAITA JA OHJASI HAASTATELUIJEN POHJALTA NÄYTELMÄN RUUSULANKADUSTA Q-TEATTERIIN.

6.1 Yhteydenpito kannattaa aloittaa jo ennen yksikön avaamista

Viestinnän apuna voi käyttää säännöllisiä sidosryhmille lähetettäviä *sähköpostitiedotteita, raportteja tai uutiskirjeitä*, joissa kerrotaan viime aikojen tapahtumista. Myös verkkosivuja ja sosiaalista mediaa sekä tietenkin perinteistä mediaa kannattaa hyödyntää viestintäkanavina.

Viestinnän tukena voi toimia ympäristötyön seurantalomake, josta voi poimia keskeisimmät tapahtumat. Näin toiminta pysyy avoimena ja läpinäkyvänä.

Toiminnan alkuvaiheessa tärkeää on avoin tiedottaminen ja tutustumistilaisuuksien järjestäminen. *Avoimien ovien päivät* tarjoiluineen pehmentävät ilmapiiriä ja helpottavat molemminpuolista tutustumista.

Säännölliset, kaikille avoimet kokoukset tulee järjestää mielellään jo ennen yksikön toiminnan aloittamista. Kokouksia on hyvä jatkaa noin neljä kertaa vuodessa niin kauan kuin siihen tuntuu olevan tarvetta, usein ainakin toiminnan kaksi ensimmäistä vuotta. Kun toiminta on vakiintunut, kokouksia voi pitää 1–2 kertaa vuodessa.

Naapureihin pidetään yhteyttä myös muutoin. Naapureille lähetetään *pöytäkirja jokaisesta kokouksesta*. Tämän lisäksi ympäristötyöstä vastaava työntekijä voi lähettää *uutiskirjeen* ympäristön tapahtumista naapurustolle. Uutiskirje voidaan lähettää esimerkiksi joka toinen kuukausi tai neljännesvuosittain.

Avoimien ovien päiviä voi järjestää toiminnan vakiinnuttuakin. Avoimuus ja yhteisöllisyys voi muuttaa ympäristön suhtautumista myönteiseen suuntaan. Vastarinta voi kääntyä ajan myötä tueksi, kun toiminta on luotamusta herättävää.

Esimerkiksi Sininauhasäätiön Ruusulankadun yksikön naapureilla on ollut mahdollisuus tulla *keskustelemaan ympäristötyön asiantuntijan kanssa* esimerkiksi peloista tai muista mieltä askarruttavista asioista. Naapurit ovat myös voineet *esittää eri kanavia pitkin kysymyksiä* yksikön toiminnasta tai esimerkiksi asunto ensin periaatteesta.

Osa naapureista on myös keskusteluyhteyden avautumisen jälkeen monin tavoin tukenut yksikön toimintaa. Asukkaat ovat saaneet naapureilta sanallisen tuen lisäksi mm. asumisensa sujumiseen lahjoituksia, kuten huonekaluja, vaatteita ja kirjoja. Myös vapaaehtoistyöntekijöitä on tarjolla,

joten yksikössä kannattaa hyvissä ajoin miettiä, *miten tämä tuki kanavoit- daan* siten, että siitä on iloa sekä antajalleen että saajalleen. Sininauhasäätiön kaltaiset toimijat ovat taustaltaan kansalaisjärjestöjä, ja järjestöissä vapaaeh- toistyön hyödyntämisellä on pitkät perinteet. Soitellen sotaan ei kuitenkaan kannata lähteä missään, sillä esimerkiksi vapaaehtoistyön organisointi ja palkitsevuuden miettiminen ovat organisaatioille aina haasteita. Tätä aluetta käsitellään tässä kirjassa vain lyhyinä esimerkkeinä, koska vapaaehtoistyön organisointi kuuluu yksiköissä pääsääntöisesti muiden kuin ympäristötyön vastuulle.

6.2 Palautteiden vastaanottaminen ja naapureille vastaaminen

Ammattimainen ympäristötyöntekijä kuuntelee naapuria hermostumat- ta eikä vähättele naapuruston kokemuksia tai tunnereaktiota. Lisäksi on tärkeää, että itselle kuuluvaa vastuuta ei siirretä muualle. Ympäristötyössä hyviä vastauksia eivät ole ”*tämä asia ei kuulu meille*” tai ”*kyseessä ei ollut yksikkömme asukas vaan asukkaan vieras*”.

Ympäristötyön tehtävänä on viestiä esimerkiksi asukkaille näiden vierai- den häiritsevistä käytöksistä. Pääsääntöisesti esimerkiksi asumispalvelu- yksiköissä asukkaat ovat vastuussa vieraistaan. Näin ollen asumisyksikön henkilökunnan tehtävänä on huolehtia, että *kaikki ongelmat selvitetään vä- littömästi, häiriöihin puututaan* ja häiriötä aiheuttaneen asukkaan kanssa järjestetään mahdollisimman pian *keskustelu*.

Jos asia on erityisen vaikea, esimerkiksi yksikön toimintaa kyseenalaiste- taan laajemminkin, kannattaa soittaja ohjata ottamaan yhteyttä esimieheen tai yksikön johtajaan. Kullakin tuki- tai palveluyksiköllä on tietenkin myös aivan omanlaiset haasteensa, joiden moninaisuutta tässä kirjassa on pyritty kuvaamaan muun muassa Näkökulma-esimerkkien avulla.

6.3 Asiantuntijaluennot

Ympäristötyöntekijöiden järjestämät *kaikille naapureille avoimet luennot* ovat yksi tapa vaikuttaa asenteisiin. Asiantuntijaluentojen tarkoitus on toi-

mia keskustelun avaajina. Tämän tyyppisen tiedon jakamisen voi nähdä tärkeänä osana yksikön integrointiprosessia.

Luennosta tiedottaminen on hoidettava hyvissä ajoin ja tarvittaessa kutsut on syytä lähettää esimerkiksi läheisiin taloyhtiöihin, yrityksiin ja muille yhteistyökumppaneille. Lisäksi luennoista voi ilmoittaa paikallisessa lehdessä ja sosiaalisessa mediassa. Tiedotetta voi laittaa näkyville esimerkiksi kauppojen ilmoitustauluille ja lähitalojen porraskäytäviin. Luennoille on hyvä kutsua myös yksikön asukkaita.

Luennoitsija voi toimia keskustelun alustajana ja johdattaa teemaan, jota käsitellään yhdessä. Ohessa on esimerkkejä luentojen mahdollisista teemoista.

Asiantuntijaluentojen mahdollisia teemoja

- Turvallisuus ja pelot
- Yksikön käytännön toiminta
- Stigma, asenteet ja ennakkoluulot
- Erilaiset kulttuurit
- Mielenterveys- ja päihdeongelmat
- Miten suhtautua päihdeongelmiin ja miten kohdata päihdeongelmainen?
- Miten kertoa lapsille päihdeongelmista?
- Asunto ensin -periaate ja pitkäaikaisasunnottomuus.

Esimerkiksi Sininauhasäitiön Ruusulankadun yksikön ympäristöyöntekijät järjestivät yksikön kahden ensimmäisen toimintavuoden aikana erilaisia *teemaluentoja*. Niiden keskeinen tarkoitus oli vähentää yksikköä ja sen asukkaita kohtaan tunnettuja ennakkoluuloja.

Eräs luennoitsijoista oli psykiatri Jorma Oksanen. Luennon aiheena oli:

B-luokan kansalaisia vai tavallisia töölöläisiä? Oksanen puhui stigmasta, syyllisyydestä ja häpeästä, joita tässäkin kirjassa on jo sivuttu luvussa kolme.

Luento herätti paljon keskustelua ja antoi uusia näkökulmia. Uuteen yksikköön kohdistuvassa vastustuksessa on Oksasen mukaan usein kyse peloista, ja tämä on inhimillistä. Pelkojen takana on usein tietämättömyyttä. Ihminen saattaa esimerkiksi päihdeongelman kohdatessaan pelätä alitajuisesti sitäkin mahdollisuutta, että sairastuu itse alkoholismiin.

Osa naapureista ajattelee päihdeongelman olevan oma valinta ja luonteenheikkoutta. Päihdeongelmasta kärsivää saatetaan pitää moraalisesti selkärangattomana ja päihderiippuvuutta luonteen heikkoutena. Oksasen luennon keskeinen viesti oli, että stigman välttämiseksi tai vähentämiseksi päihderiippuvuus tulisikin rinnastaa muihin neurologisiin sairauksiin, joihin osataan yleensä suhtautua asiallisemmin. Muutoin *stigmaa tuottava moralisointi heikentää sairastuneen kykyä toipua*.

Myös kirjailija, toimittaja ja terapeutti Anja Snellman on luennoinut yksikössä. Luennon teemana olivat pelot ja inhimillinen suhtautuminen päihderiippuvaisiin ja heidän omaisiinsa. Snellmanin mielestä esimerkiksi *asumispalveluyksikkö saattaa olla omaisille viimeinen toivonsäde*, koska kaikkia muita hoitomuotoja on jo yritetty eikä rakas ihminen kykene sitoutumaan päihteettömään elämään.

”Päihdeongelman omaiset ovat kiitollisia siitä, että heidän ei tarvitse etsiskellä tytärtä, poikaa, siskoa, veljeä, äitiä, isää, puolisoa tai ystävää metsistä, roskiksista, yöllisistä rappukäytävistä tai törkyisistä luukuista.”

Kirjailija, terapeutti Anja Snellman

Anja Snellman sivuaa tätä aihepiiriä tarkemmin tämän kirjan esipuheessaan sekä luvussa kolmetoista. Oksasen ja Snellmanin luentojen lisäksi ennen yksikön avaamista järjestettiin luento, jossa lastenpsykiatri, professori Tytti Solantaus puhui siitä, miten lapsille kerrotaan päihdeongelmista. Solantauksen mukaan *stigman sisäistänyt ihminen alkaa käyttäytyä stigman mukaisesti* ja stigmasta tulee itseään toteuttava ennuste. Koko lähipiiri saattaa Solantauksen mukaan leimautua. Jos lapsella on mielenterveys- tai päihdeongelma, vanhempien kykyä kasvattajana epäillään. Jos perheen isä on vankilassa, koko perhe on epäilyttävä.

Solantauksen mukaan diskriminaatiossa on kyse siitä, että *tietyn ryhmän mahdollisuuksia toimia ja käyttää valtaa rajoitetaan ja samalla heidän ihmisoikeuksiaan rajoitetaan*. Diskriminoinnin vaikein ulottuvuus on Solantauksen mukaan syrjäyttäminen ja stigman sisäistäminen. Tästä seuraa ”olen huonompi kuin muut” -ajattelutapa, joka heikentää itsetuntoa ja aiheuttaa mielenterveysongelmia.

Yksi tapa purkaa stigmaa on *antaa ääni mielenterveyskuntoutujille tai päihdeongelmista kärsiville*. Asukkaiden on hyvä olla mukana heitä koskevissa kokouksissa ja ympäristötyön suunnitelman teossa. Asukaslähtöinen toiminta muuttaa stereotyyppioita ja kielteisiä asenteita. Tästä kerrotaan tarkemmin muun muassa luvuissa seitsemän ja yksitoista.

Oman ympäristötyön *työmenetelmiä on hyvä laajemminkin esitellä* sosiaali- ja terveysalan tapahtumissa, messuilla ja alan oppilaitoksissa. Verkostoituminen on tärkeä osa työtä, jotta tietoa ja hyväksi havaittuja toimintamalleja voidaan jakaa ja tehdä tunnetuksi. Sininauhasäätiön ympäristötyötä on esitelty muun muassa oppilaitosten ja vapaaehtoistyön tapahtumissa, Päihdepäivillä, Suomen sosiaalifoorumilla ja Mielenterveysmessuilla sekä monissa asumiseen liittyvissä seminaareissa. Seuraavassa luvussa puhutaankin tarkemmin eri sidosryhmien kanssa verkostoitumisesta.

6.4 Yhteistyö asuinalueen yrittäjien, asukasyhdistysten, seurakuntien ja muiden toimijoiden kanssa

Yhteistyömahdollisuudet riippuvat tietenkin aina yksikön toimintaympäristöstä. Yhteistyökumppaneita ovat esimerkiksi *asukasyhdistykset, koulut, päiväkodit, lasten iltapäiväkerhot ja seurakunta sekä alueen yritykset*.

Yhteydenpito ja yhteistyö alueen asukasyhdistysten ja taloyhtiöiden hallitusten kanssa on hyvä käynnistää jo ennen yksikön toiminnan aloittamista. Lisäksi *yhdistyksen jäseniä on hyvä pyytää yhteistyöverkoston*. Hyvä toimintamalli on se, että kun verkosto on valmis, verkostolle lähetetään säännöllisesti ympäristön tapahtumia koskeva *kuukausitilasto/yhteenvedo/raportti*.

Asuinalueen yrittäjät voivat olla huolissaan esimerkiksi uuden asumisyksikön toiminnan aloittamisen vuoksi. Näpistyksen saattavatkin lisääntyä jonkin verran toiminnan alkuvaiheessa. Ympäristötyön yhteistyön avulla näpistelijoita saadaan kuitenkin yleensä kiinni, ja yhteistoiminnan tarkoi-

tus on saada asukkaat kunnioittamaan ympäristöä ja huomioimaan alueen yrittäjät. Yrittäjien ja poliisin kanssa voi näissä tilanteissa järjestää erilaisia *keskustelutilaisuuksia*, joissa pohditaan, miten ongelmia voidaan ennaltaehkäistä ja miten ongelmatilanteissa toimitaan. Poliisi voi antaa konkreettisia turvallisuus- ja toimintaohjeita sekä yrittäjille että yksikön työntekijöille. Näistä tarkemmin turvallisuutta ja viihtyisyyttä koskevassa luvuissa 8–10.

Asumispalveluyksikkö voi aiheuttaa naapurustossa monenlaista huolta, joista yksi huolenaihe voi olla pelko siitä, että asuntojen arvo laskee ja asunnon myynti voi olla hankalaa. Myös *kiinteistövälittäjien informointi* on osa ympäristötyötä. Välittäjiä voi pyytää naapurikokouksiin, kutsua heitä avoimien ovien tilaisuuksiin ja lähettää heille tietoja yksiköstä. Välittäjät voivat jakaa asiakkailleen asianmukaista tietoa yksiköstä ja vähentää ennakoluuloja ja pelkoja.

Kävin tänään verkkosivuilla lukemassa toiminnastanne ja talostanne. Eilinen kokousilta avarsi omaa käsitystäni ja toi huomattavasti positiivisemmän kuvan talostanne, mitä aikaisemmin olin vain kuullut ja luullut asiakkaiden kertomana.

Kiinteistövälittäjän kommentti

Jos yksikkö sijaitsee sellaisessa paikassa, jossa asukkaat käyttävät bussia tai muita liikennevälineitä, on hyvä tehdä *yhteistyötä paikallisen liikennöitsijän ja kuljettajien kanssa*. Heidät voi ottaa mukaan naapurikokouksiin tai yhteisökokouksiin. Asukkaiden kanssa tehtävillä kierroksilla voi käydä mm. siivoamassa bussipysäkkien edustat.

Esimerkkinä yksikön asiakkaita tukevasta yhteistyöstä voi mainita *seurakunnat*, erityisesti diakoniatyön. Muut uskonnolliset yhteisöt eivät ole yhtä suuria kuin Suomen evankelisluterilainen kirkko, mutta kaikilla kirkkokunnilla on yleensä halua auttaa lähimmäisiään.

Sininauhaäätiön osalta esimerkiksi evankelisluterilainen kirkko on toiminut aktiivisesti sekä yksikön asukkaiden että myös henkilökunnan tukena. Seurakunnalla on tärkeä rooli heikoimmassa asemassa olevien ihmisten auttamisessa, sillä kristillisen uskon ytimessä on suhde lähimmäisiin, erilaisiin ihmisiin ja heidän kunnioittamiseensa. Luterilaisen kirkon työn

keskeisiä strategisia arvoja ovat vastuullisuus ja oikeudenmukaisuus. Tämä tarkoittaa jatkuvaa pyrkimystä pitää huolta erityisesti heikoista ja syrjäytyistä.

Diakoniatyöntekijän puoleen voi kääntyä käytännöllisen ja taloudellisen tuen tarpeessa, mutta myös yksinäisyyden, mielenterveysongelmien, päihteiden, ihmissuhdevaikeuksien, elämän kriisien ja muiden ongelmien paineessa – oikeastaan kaikissa elämän vaikeissa asioissa.

Suomen evankelisluterilainen kirkko

Lähiseurakunnan ohjeita ympäristötyöhön

- Tapahtumien ja juhlien suunnitteleminen yhdessä asukkaiden ja seurakunnan kanssa.
- Yksikön työntekijät voisivat käydä kertomassa esim. seurakunnan erilaisissa tilaisuuksissa yksikön toiminnasta ja asukkaista.
- Tapakasvatus asukkaille: ohjeita, miten käyttäytyään julkisissa tiloissa, kadulla ja miten kohdataan vieraita ihmisiä/naapureita.
- Yksikössä tapahtuvat hyvät asiat tulee tuoda vahvemmin esille. Se, että nuoret pääsevät eteenpäin elämässään, vahvistaa yksikön tarpeellisuutta ja olemassaoloa ihmisten mielissä.

NÄKÖKULMA

Seurakunta tukee asukkaita ja korostaa suvaitsevaisuutta

Helsingissä Töölön seurakunnan diakoniatyö on avustanut ja mahdollistanut erilaisia retkiä Ruusulankadun asumisyksikön asukkaille. Lisäksi seurakunta on järjestänyt joka vuosi yksikössä ”Kauneimmat joululaulut”-tilaisuuden, johon yksikön asukkaiden lisäksi on voinut osallistua myös lähialueen naapureita. Seurakunta on myös muistanut asukkaita joululahjoilla sekä vaate- ja kirjalahjoituksilla.

Yksikön asukkaat ovat kertoneet monin tavoin olevansa kiitollisia seurakunnan tuesta. Tällainen toiminta vahvistaa asukkaiden integroitumista alueella ja luo positiivista ilmapiiriä.

Töölön seurakunnan johtava diakoni Eva-Maria Liljeströmillä on käytännöllinen ohje naapureiden väliseen vuorovaikutukseen: *”Voit suvaita ihmisen, vaikka et hyväksy hänen elämäntapaansa.”*

Liljeström pitää tärkeänä erityisasumisyksiköiden ja seurakunnan välistä yhteistyötä, yhteistyö antaa positiivisen viestin naapurustolle. Hänen mukaansa ihmisten penseä suhtautuminen pitkäaikaisasunnottomiin saattaa johtua koventuneista arvoista.

Eriyisesti rahan merkitys ja itsekkyyks ovat kasvaneet, pelätään esimerkiksi oman asunnon arvon laskua eikä suvaita erilaisuutta. Liljeström kokee tämän huolestuttavana, ja hän toivoo ihmisten ymmärtävän, että kaikki ihmiset eivät ole yhtä vahvoja eikä kaikilla ole ollut turvallista kasvuympäristöä. ●

7

OSA 3:

Kuuntele, keskustele ja
ymmärrä naapuria

Asukkaat ja henkilökunta mukaan ympäristötyöhön

7 Asukkaat ja henkilökunta mukaan ympäristötyöhön

Ympäristötyöhön voivat osallistua myös naapurit tai yksikön asukkaat. *Osallistuminen on yleensä vapaaehtoista* muille kuin organisaation omille työntekijöille. Toisinaan ympäristötyön käytössä saattaa olla myös *ns. aktiivointirahaa*, jota voidaan käyttää esimerkiksi ympäristötyöhön osallistuvien asukkaiden pienimuotoiseen palkitsemiseen.

Ympäristötyön eräs tehtävä on motivoida ja aktivoida asukkaita ja naapureita yhteistyöhön. Asukkaiden aktivointi on tärkeää työtä syrjäytymisen ennaltaehkäisemisessä ja asukkaiden integroinnissa alueelle. Usein myös organisaation yksikön perusarvoihin kuuluu *asiakslähtöisyys, joten ympäristötyö on luonteva tapa tuoda esille asukkaiden osallisuutta ja ääntä*. Asukkaita on ympäristötyössä saatu osallistumaan mm. lähialueella tehtäville ympäristökierroksille, ympäristöön suuntautuviin retkiin ja esimerkiksi pihaympäristöjen puutarhanhoitoon sekä muihin yhteisöllisyyttä edistäviin pihatapahtumiin. Myös muunlainen osallisuuden tukeminen on tietenkin suotavaa.

7.1 Ympäristötyö osana asiakkaan aktivointia

Sosiaali- ja terveydenhuollossa asiakasta pyritään usein aktivoimaan koulutus-, kuntoutus- tai tukitoimenpiteisiin. Ympäristötyö voidaan nähdä myös eräänlaisena tukitoimenpiteenä, jolla *pyritään ehkäisemään syrjäytymistä*, ja sen avulla voidaan vähentää myös rikollisuutta, esimerkiksi omaisuusrikkoksia tai näpistyksiä.

Osallistumalla itse ympäristötyöhön asumisyksikön *asukkaat saattavat alkaa kunnioittaa ja huomioida lähiympäristöä uudella tavalla*. Lähikaupasta saatetaan lopettaa näpistely ja omaa asuinalueetta kunnioitetaan.

Ammattilaiset puhuvat asiakaslähtöisistä tai asiakaskeskeisistä työtaivoista, joita voidaan pitää keskeisenä osana hyvää työkäytäntöä. *Asiakas on parhaimmillaan kumppani, ei työn kohde*. Yksiköiden asukkaat ovatkin avainhenkilöitä ideoimaan niitä toimintamuotoja, joiden avulla ympäristöstä voidaan pitää parempaa huolta.

Aktiivisuus on noussut viime vuosikymmenellä myös sosiaalipolitiikan

uudistumispyrkimysten erääksi kulmakiveksi. *Aktiivisen kansalaisen ideologiaa* voi pitää niin keskeisenä yhteiseurooppalaisena, sektorirajat ylittävänä ideologiana, että vastuullisuus samaistuu aktiivisuuteen ja vastuuttomuus passiivisuuteen ja riippuvuuteen. Näkemys pohjautuu siihen, että vanha sosiaalipolitiikka teki ihmisistä passiivisia viranomaisten ja asiantuntijoiden määrittelemien etuisuuksien ja palvelujen kohteita. Aktivointipolitiikalla pyritään luomaan polkuja työmarkkinoille ja normaalielämän rutiineihin.

Nykynäkemyksen mukaan erityisryhmien palvelun tulisi myös olla *hyödyllistä sekä asiakkaiden tai yhteiskunnallisten että niitä tuottavien julkisten organisaatioiden tavoitteiden kannalta*. Tämän vuoksi esimerkiksi päihdeongelmaisten palveluiden tulisi olla hyödyllisiä päihdeongelmaisten ongelmien ratkaisussa sekä tukea laajemmin päihteitä koskevan politiikan toteutumista.

Palveluiden järjestämisessä – kuten ympäristötyössä – tuleekin miettiä, onko palvelu tarpeellinen, kenelle se on tarkoitettu, miten sitä tehdään ja mitä sillä voidaan saavuttaa. Koska ympäristötyön perimmäinen tavoite on yksikön ja sen asukkaiden asumisen turvaaminen ja integroiminen yhteiskuntaan, sitä voitaneen pitää tarpeellisena työmuotona. Työmuotohan on suunnattu palvelunkäyttäjille eli yksikön asiakkaille tai asukkaille ja myös kaikille asuinalueen ihmisille.

Koska ympäristötyö on aineetonta, sen arvo saattaa kuitenkin näkyä vasta pitkän ajan kuluttua. Eräs keskeinen tavoite on ennakkoluulojen vähentäminen asukkaita kohtaan. Usein asukkaat alkavat ajan myötä nähdä ympäristötyön arvon, kun he omien kokemuksiansa kautta havaitsevat, miten *työmuoto turvaa heidän asumisensa onnistumista ja vähentää naapureiden vastustusta*.

7.2 Asukkaiden ohjaaminen

Kun asukas muuttaa yksikköön, hänelle *kerrotaan ympäristötyöstä ja siitä, miksi se on tärkeää*. Asukasta *ohjataan ympäristöä huomioivaan käyttäytymiseen*.

Jos asukas häiritsee toiminnallaan ympäristöä, asia käsitellään asukkaan ja työntekijän kanssa mahdollisimman nopeasti. Tarkoitus on saada asukas muuttamaan toimintatapojaan ja ottamaan vastuuta siitä, että asuinalue py-

”Me välitämme ympäristöstä”

Esimerkki ohjeista, miten asukkaan tulee huomioida ympäristönsä.

Ympäristötyön tavoite on vähentää yksikön asukkaiden ja heidän vieraidensa aiheuttamia häiriöitä asuinalueella. Asunto on jokaisen ihmisen perusoikeus. Siihen sisältyy myös muutamia velvollisuuksia, joita edellyttämme jokaiselta Sininauhasäätiön Ruusulankadun yksikön asukkaalta.

1

Kaupat ja kioskit

Jokainen yksikön asukas on tervetullut asuinalueen kauppoihin ja kioskeihin. Jotkut asukkaat ovat jääneet kiinni näpistyksistä. Teemme jatkuvasti yhteistyötä kauppiaiden ja poliisin kanssa. Näpistykset johtavat aina seuraamuksiin.

Maksa aina ostoksesi ja ole ystävällinen henkilökuntaa kohtaan.

2

Kaikki rikollinen toiminta ilmoitetaan aina poliisille. Esimerkkinä pyörävarkaudet, väkivalta, huumekauppa, ilkivalta ja näpistykset ym.

3

Alkoholin tai muiden päihteiden käyttäminen on kielletty piha-alueella sekä lähikortteleissa ja kaduilla.

syy kaikille viihtyisänä ja turvallisena. *Keskustelut asukkaan kanssa käydään aina sovitteluun ja toiminnan muuttamiseen pyrkien.*

Ohessa on malliksi esitetty ohjeistus ympäristön huomioimisesta. Se on laadittu yhteistyössä asukkaiden kanssa.

4

Voit soittaa musiikkia, mutta älä soita sitä liian kovalla. Yksikössä on yörauha klo 22 – 07. Kunnioitathan kaikkien asukkaiden kotirauhaa.

5

Ikkunoista ei saa heittää mitään tavaraa kadulle tai pihalle.

6

Vie roskat roskikseen. Älä koskaan heitä ruiskuja ympäristöön, vaan käytä riskijäteastioita. Niitä on talomme pihassa ja jokaisessa kerroksessa. Halutesasi saat oman värkkipurkin asuntoosi. Pihassamme käy säännöllisesti Dia-konissalaitoksen terveysneuvontayksikkö, jossa voit vaihtaa käytetyt ruiskut uusiin. Kysy lisätietoja infosta!

7

Voit osallistua työosuusrahalla ympäristökierrokselle. Kierroksen voi tehdä myös yksin. Ohjeet saat henkilökunnalta.

8

Otathan vastuuta myös vieraistasi. Pidä huolta siitä, että myös kaverisi kunnioittavat ympäristöämme.

9

Anna meille palautetta tai ideoita. Haluamme, että kaikki ihmiset, myös sinä, viihdyt asuinalueella.

7.3 Henkilökunnan ohjaaminen

Ympäristöyöntekijä toimii tulkkina yksikön naapuruston ja asukkaiden välillä. Sen lisäksi on hyvä varmistaa, että myös *organisaation tai kyseisen yksikön henkilökuntaa perehdytetään ja motivoidaan ympäristötyöhön*. Toisinaan ympäristöyöntekijä saattaa joutua olemaan välittäjänä myös asukkaiden ja henkilökunnan välillä, kuten oheisessa käytännön kuvauksessa ympäristötyöstä kerrotaan.

NÄKÖKULMA

Ympäristötyö toimii myös asukkaiden ja henkilökunnan tukena

Olin 2000-luvun alkupuolella Helsingin Diakonissalaitoksen ainoa ympäristöyöntekijä. Olin uusi ihminen, mutta perehdyttäjää ei ollut, koska kenelläkään ei ollut kokemusta ympäristötyön toteuttamisesta.

Jouduin pitkälti itse luomaan toimintakäytäntöni ja -tavoitteeni onnistumisten ja erehdysten kautta. Tämä on tarjonnut työhön tieteenkin vapautta ja itsenäisyyttä. Toisaalta työni *tavoitteiden sekä käytäntöjen toimivuuden/toimimattomuuden mitattavuus ja arviointi on ollut haasteellista*.

Olen Diakonissasäätiön muiden ympäristöyöntekijöiden kanssa sitä mieltä, että eri alueilla toteutettava ympäristötyö henkilöityy ehkä liikaakin ympäristöyöntekijään. Tehtävä ympäristötyö on vielä osin hajanaista ja koodinoimatonta. Selkeä professionaalinen työn kuvaaminen on yhä vaikeaa. Toiveenamme olisi saada tutkimuksellista näyttöä työstämme esimerkiksi opinnäytetöiden avulla.

Jokainen tapaamani ympäristöyöntekijä on kuitenkin kokenut onnistuneensa työssään ja saavuttanut myös niitä tavoitteita, jotka jokainen meistä on

työlleen asettanut. Ympäristötyö on merkittävästi lisännyt lähialueen tietoisuutta palveluitamme kohtaan ja toivottavasti myös vähentänyt epäluuloisuutta ja pelkoa asukkaitamme kohtaan.

Konkreettinen ympäristötyö jakautuu korttelin sisällä ja lähialueilla tehtäviin ympäristökierroksiin. Sisäiset kierrokset koskevat lähinnä vierailuja eri asumispalveluyksiköissä ja muissa lähiyhteisöissä.

Kierrokselle pyrin varaamaan riittävästi aikaa asukkaiden ja henkilökunnan arkisten työilojen ja -huolien kuunteluun. Ympäristötyöntekijän tehtäviin kuuluu myös Helsingin Diakonissalaitoksen uusien opiskelijaryhmien perehdyttäminen asumispalveluyksiköihin.

Toimin myös sovittelijana. Avustan yksiköiden henkilökunta- ja asukasryhmiensä uhka- ja vaaratilanteiden selvittelyssä. Oma kokemukseni auttaa, sillä olen työskennellyt pitkään asumispalveluyksiköissä.

Toisaalta olen nykyisessä tehtävässäni ikään kuin eri yhteisöjen ulkojäsen. Tämä avaa lukkiutuneita välejä esimerkiksi asukkaiden ja henkilökunnan välillä. ●

HELSINGIN DIAKONISSALAITOKSEN YMPÄRISTÖTYÖNTEKIJÄ PEKKA KAJAVA

Kaikille yksikössä työskenteleville pitäisi olla selvää, *mitkä ovat ympäristötyön tavoitteet, miksi sitä tehdään ja millä keinoin*. Ympäristötyöntekijä ei ole esimerkiksi järjestysmies eikä vartija, vaikka sitäkin joskus toivotaan. Ympäristötyön tarkoitus ei ole myöskään pelkästään alueen pitäminen siistinä tai alueen valvominen. Keskeinen tehtävä *häiriöihin ja ongelmiin puuttumisen lisäksi on pelkojen vähentäminen ja naapurin huomioiminen ja kuunteleminen*.

Henkilökunnan kanssa tulee käydä jatkuvaa keskustelua ympäristötyöstä. Ympäristötyön asioita voi käsitellä henkilöstön *viikkopalaverissa* ja esimerkiksi *kehittämispäivillä*. Ympäristötyöstä vastaava työntekijä pitää työryhmän jäseniä ajan tasalla ja tekee tarvittaessa muutoksia esimerkiksi korttelikerroksien reittiin. *Ympäristötyön toimintasuunnitelman* tulee olla kaikkien nähtävillä, ja sitä on hyvä tarkistaa säännöllisesti. Henkilökunta osallistuu myös naapureiden kanssa pidettyihin *verkostotapaamisiin*.

Naapureiden huolenaiheisiin on syytä aina vastata diplomaattisesti ja hermostumatta. Henkilöstölle on syytä teroittaa, että *tärkeintä on, että naapuria kuunnellaan*. ”Kuuntele, ymmärrä ja auta eli pyri yhteistyöhön” onkin henkilökunnalle annettava keskeinen ohjeistus.

Emelii Pelttonen / Vastavalo

ENNAKKOLUULOILLE KENKÄÄ!

Ohjeita henkilökunnalle

1 Ennakkoluulot ja kielteiset asenteet

Naapuruston kielteiset asenteet asumisyksikön asukkaita kohtaan johtuvat yleensä peloista, ennakkoluuloista ja tiedon puutteesta. Pelkoja voi vähentää lisäämällä tietoa, kertomalla yksikön toiminnasta ja järjestämällä kaikille avoimia tilaisuuksia ja tapahtumia (esimerkiksi avoimien ovien päivät tai info-/keskustelutilaisuudet).

2 Miten naapuruston kielteinen suhtautuminen ilmenee?

Ylireagointina: *”Kaikki asukkaat ovat vaarallisia.”*

Halveksuntana: *”Miksi kustantaa narkomaaneille asuntoja arvoalueelta?”*

Välttelynä: *”Ulkona ei uskalla liikkua iltaisin.”*

Vihjailuna, yleistämisenä ja nimittelynä: *”Nistit, narkit ja sossupummit uhkaavat turvallisuuttamme ja sotkevat paikat.”*

Torjuntana: asukas ei ole tervetullut liiketilaan, yritykseen tai ravintolaan: *”Ovia ei uskalla jättää enää auki.”*

3 Miksi asenteita täytyy muuttaa?

Negatiivinen ilmapiiri on haitallista koko naapurustolle.

Se luo ympärilleen uhkaavaa ilmapiiriä ja turhaa pelkoa, josta kärsivät kaikki. Pahimmillaan kielteinen ilmapiiri hidastaa yksikön asukkaan kuntoutumista ja sopeutumista yhteiskuntaan.

Ohjeita asumisyksikön henkilökunnalle palautteiden vastaanottamiseen

- 1** Pysy rauhallisena, älä provosoidu. Kuuntele, ole ymmärtäväinen ja empaattinen.
- 2** Kerro, että palaute käsitellään, tilastoidaan ja raportoidaan eteenpäin. Kiitä palautteesta.
- 3** Kerro, että asia tai ongelma selvitetään ja hoidetaan välittömästi. Jos tilanne on uhkaava, naapurin tulee itse soittaa hätänumeroon 112.
- 4** Ota vastaan mahdollinen soittopyyntö ja välitä se heti eteenpäin. Jos tilanne on erityisen ongelmallinen, pyydä soittajaa olemaan yhteydessä esimieheen tai yksikön johtajaan.
- 5** Älä syyllistä tai väheksy naapuria.
- 6** Jos tilanne ei ole liian uhkaava, puutu asukkaan toimintaan asiallisesti, rakentavasti, sovittelevasti ja rauhallisesti.
- 7** Soita tarvittaessa virka-apua paikalle. Älä vaaranna omaa turvallisuuttasi missään tilanteessa.
- 8** Käsittele ongelmatilanteet työryhmän ja asukkaan kanssa.
- 9** Kirjaa aina jokainen häiriö ja yhteydenotto ympäristötyön kaavakkeelle.
- 10** Lähetä palautteen antajalle tekstiviesti, kun asia on hoidettu.

Ympäristötyössä työntekijät saattavat kokea haasteellisina sellaiset liiketilat ja yritykset, joissa on kireä tunnelma eikä henkilökuntaa tervehditä. Työntekijät kuitenkin ymmärtävät vieroksunnan syitä ja pyrkivät ottamaan *negatiivisen palautteen rauhallisesti ja ymmärtäväisesti vastaan*.

Pääasiassa ympäristötyö kuitenkin koetaan mukavana vaihteluna esimerkiksi sisätiloissa työskentelylle, ja erityisen hienoa työ on silloin, kun mukana olevat asukkaat ovat innostuneita ja kiinnostuneita työstä ja ympäristön viihtyvyydestä.

NÄKÖKULMA

”Vaikeinta on löytää oikeat sanat”

Positivista on yhteistyö eri toimijoiden kanssa ja se, että he suhtautuvat myönteisesti ympäristökierroksella mukana oleviin asukkaisiin. Silloin asukkaat tuntevat olevansa hyviä kansalaisia.

Haastavinta ja vaikeinta ympäristötyössä on asioihin ja ongelmiin vaikuttamisen mahdollisuuden vähyys. Paljon asioita, joihin ei voi ennaltaehkäisevästi vaikuttaa – ja jos naapurin auto on vaikka rikottu – et voi kuin pahoitella tapahtunutta. Näissä tilanteissa vaikeinta on löytää oikeat sanat – jotain naapuria voi ärsyttää entistä enemmän, jos todetaan, että ”autoja hajotetaan joka puolella kaupunkia”.

Joskus tuntuu toivottomalta, kun ei ole sitä taikasauvaa, mitä heiluttaisi, että kaikki häiritsevä toiminta loppuisi, tuntee häpeää asukkaiden puolesta.

Naapureiden palautteet ovat yleensä ottaen aiheellisia, ja hyvä, että ottavat yhteyttä, jos jokin asia askarruttaa. ●

SININAUHASÄÄTIÖN HENKILÖKUNNAN NÄKEMYKSIÄ YMPÄRISTÖTYÖHÖN OSALLISTUMISESTA

8

OSA 4:

Tavoitteena turvallinen
ja viihtyisä ympäristö
kaikille

Ympäristökierrokset

8 Ympäristökierrokset

Ympäristötyössä *jalkaudutaan säännöllisesti lähialueelle*. Tämä on perinteinen, hyväksi havaittu työmuoto. On hyvä muistaa, että ympäristökierroksen määristä ja tehdyistä havainnoista *on syytä pitää kirjaa*. Myös ympäristökierrosten vaikuttavuuden arviointia on tarpeen miettiä jo ennen kierrosten aloittamista. Tätä käsiteltiin aiemmin kirjan luvussa viisi.

Ympäristökierrosten pääasiallinen tarkoitus on huolehtia asuinalueen turvallisuudesta ja viihtyvyydestä. Kierroksilla kerätään muun muassa roskaa. Päihdeyksiköiden osalta alueen turvallisuutta parannetaan siivoamalla esimerkiksi päihteen käyttöön liittyvää välineistöä.

Kierrosten tarkoitus ei kuitenkaan ole pelkkä roskien kerääminen. Tavoite on *olla näkyvillä ja saatavilla, vastata naapureiden kysymyksiin, keskustella sekä puuttua järjestyshäiriöihin* silloin, kun yksikön asukas käyttäytyy ympäristöä häiritsevästi. Kierroksilla *ohjataan yksikön asukkaita ympäristöä huomioivaan käyttäytymiseen*.

8.1 Jalkautuminen parantaa ympäristötyön näkyvyyttä

Ympäristökierroksilla *vaatetuksen on hyvä olla erottuva ja näkyvä*. Käytössä voi olla esimerkiksi huomioliivi, jonka selkä- ja etupuolella on asumispalveluyksikön logo. Huomioliivin etuna on esimerkiksi takkiin verrattuna se, että sitä voi käyttää ympäri vuoden.

Tärkeintä on, että asu erottuu. Työntekijällä tulee olla esillä myös *henkilökortti*, joka luo ammattimaista kuvaa silloin, kun liikutaan esimerkiksi liiketiloissa, päiväkotien tai koulujen alueella tai asioidaan viranomaisten kanssa.

Mitä mukaan ympäristökierrokselle?

- ympäristötyöntekijän henkilökortti esillä selkeästi
- esitteitä/käyntikortteja
- muistiinpanovälineet
- roskapusseja
- kertakäyttöhanskat
- tarvittaessa pistosuojahanskat ja ruiskusäiliö.

8.2 Havaittuihin ongelmiin puututaan

Ympäristökierroksen reitti tulee suunnitella tarkasti. Kaupungeissa Sini-nauhasäätiön ympäristökierrosten pituus on ollut kesäisin 2–4 kilometriä, talvella lyhempi. Ympäristökierroksesta on hyvä tehdä kartta.

Ympäristökierroksen kohteet

- liiketilat, kaupat, kioskit, ravintolat
- koulujen ja päiväkotien pihat
- puistot ja torialueet
- erityistä huomioitavaa: erilaiset ajoliuskat, rampit, kylmäasemat.

Ympäristökierroksella käydään mielellään *päivittäin alueen kaupoissa ja kioskeissa*. On erittäin tärkeää, että kauppiaat, yrittäjät ja kauppojen henkilökunta tulevat huomioituksi.

Joidenkin yksiköiden osalta voi käydä niin, että toiminnan alkuvaiheessa näpistysten ja häiriöiden määrä kasvaa. Näpistyksiä ja häiriöitä voi ennaltaehkäistä tiiviillä yhteistyöllä kauppiaiden ja poliisin kanssa. Yhteistyöstä poliisin kanssa kerrotaan tarkemmin seuraavassa luvussa.

Myös yksikön asiakkaille tai asukkaille tulee kertoa *pelisäännöt*, ja mikäli esimerkiksi asukas jää kiinni näpistyksestä, mietitään asukkaan kanssa, miten ei-toivottu käyttäytyminen vähenee. Ehkä helpoin tilanne on se, että asukas maksaa anastamansa tuotteet jälkikäteen ja kauppias suostuu tähän. Tällaisiin tuloksiin voi päästä pitkäjänteisellä työllä. Työ vaatii onnistuakseen *jatkuvaa keskustelua asukkaiden kanssa, toistoa, asioihin puuttumista ja asukkaiden vastuunottoa*. Asukkaiden mukaan ottamisesta ympäristökierroksille ja muuhun toimintaan kerrottiin tarkemmin luvussa seitsemän.

9

OSA 4:

Tavoitteena turvallinen
ja viihtyisä ympäristö
kaikille

Yhteistyö poliisin kanssa

9 Yhteistyö poliisin kanssa

Asumispalveluyksiköiden asukkaat ja heidän vieraansa voivat aiheuttaa ympäristössä monenlaisia ongelmia. Voi olla *häiriökäyttäytymistä, meteliä, asiatonta oleskelua porraskäytävissä tai naapureiden pihilla*. Toisinaan asiakkaita tai asukkaita saatetaan syyttää *roskaamisesta, ilkeistä, kuten istutuksien repimisestä ja seinien töhrimisestä, tai näpistelystä*. Naapurusto voi valittaa esimerkiksi päihteidenkäyttäjistä ja siitä, että alueella on ilmennyt epäsiisteyttä ja huumeruiskuja löytyy kaduilta ja puistoista.

Tällöin asuinaluelähtöisen ympäristötyön keskeisenä tavoitteena on *ehkäistä ongelmia ja korjata syntyneitä ongelmatilanteita sekä huolehtia alueen turvallisuudesta ja rauhallisuudesta*. Ympäristötyössä tehdään aktiivista yhteistyötä poliisin ennaltaehkäisevän toiminnan kanssa. Yhteistyön tavoite on vähentää ja estää uusintarikollisuutta sekä lisätä asuinalueen turvallisuutta. Häiriöitä yritetään ennaltaehkäistä, mutta naapurustolle on hyvä tehdä selväksi, että niitä ei voida kokonaan estää.

9.1 Keskustelua ja avointa tiedotusta

Jos uutta yksikköä on vastustettu alueella voimakkaasti, naapurusto saattaa olla taipuvainen reagoimaan varsin voimakkaasti eri asioihin. Jos yksi yksikön asukas käyttäytyy kadulla esimerkiksi uhkaavasti, tapahtuma yleistetään helposti koskemaan kaikkia yksikön asukkaita. Suhteellisuudentaju saattaa joskus hämärtyä ja ilmapiiri kiristyä.

Tällaisissa tilanteissa vaaditaan *avointa tiedottamista ja nopeaa keskustelunavausta naapuruston kanssa*. Keskustelussa on hyvä olla mukana myös poliisi. Poliisin keskusteluapu on ollut esimerkiksi asumispalveluyksiköissä merkittävä tuki silloin, kun ympäristössä tapahtuu jotakin vakavaa. Poliisin avulla asiat saadaan selvitettyä ja ylimääräiset huhut voidaan oikaista. Tämä toimintamalli vähentää pelkoja ja antaa asioille oikeat mittasuhteet.

Sininauhasäätiön Ruusulankadun yksikössä on puututtu aktiivisesti myös näpistykseen ja polkupyörävarkauksiin *poliisin antamien ohjeiden mukaan*. Lisäksi ympäristöyöntekijät ja poliisi tekevät yhteistyötä järjestämällä yhteisiä keskustelu- ja luentotilaisuuksia yksikön naapurustolle ja lähialueen toimijoille. Luennoilla käsitellään turvallisuuden liittyviä kysymyksiä ja

kerrotaan yksikön toiminnasta. Näiden luentojen sisällöstä tarkemmin luvussa kymmenen.

9.2 Yhteistyö on tärkeää aloittaa hyvissä ajoin

Sininauhasäätiön Ruusulankadun asumispalveluyksikössä ympäristötyö on pystynyt toteuttamaan lähipoliisin kanssa uudenlaista ja urauurtavaa yhteistyötä. Yhteistyö on tukenut niin asumispalveluyksikön kuin naapuruston väkeä ja laajemminkin kansalaisten turvallisuudentunnetta.

Suomessa tämän yhteistyön osalta on parantamisen varaa, sillä esimerkiksi kaikissa asumispalveluyksiköissä ei ole tehty yhteistyötä poliisin kanssa eikä kaikissa yksiköissä ole minkäänlaisia rikosentorjuntaan liittyviä suunnitelmia. Ennen toiminnan aloittamista on kuitenkin erittäin tärkeää selvittää turvallisuuteen liittyvät tekijät sekä mahdolliset uhkakuvat.

Yhteistyö poliisin kanssa on hyvä aloittaa hyvissä ajoin ennen asumispalveluyksikön avaamista. Sopiva aika yhteistyön aloittamiseen on 6–8 kuukautta ennen yksikön avaamista. Yhteistyösuhteen kehittymisen kannalta on hyvä, että asioista päästään keskustelemaan ennen kuin mitään konkreettisia ongelmia on ilmennyt. On huono asia, jos poliisi saa tietää asumis-, tuki- tai palveluyksiköstä vasta ensimmäisen hälytyksen yhteydessä.

Yhteistyö on erittäin tärkeää sekä poliisin että myös yksikön asukkaiden ja henkilökunnan turvallisuuden vuoksi. Poliisin mukaan hälytystehtävä täysin tuntemattomaan asumisyksikköön voi olla vaarallinen kaikille osapuolille. Asumisyksiköt voivat olla vaikeita kohteita poliisille, sillä joidenkin yksiköiden porraskäytävät voivat olla rakenteeltaan hankalampia kuin normaalit porraskäytävät. Lisäksi asukkaat ja heidän vieraansa saattavat olla arvaamattomia.

Ennen asumisyksikön avaamista poliisin on sisäisen turvallisuuden vuoksi syytä tehdä tutustumiskäynti yksikköön. Käynnillä kartoitetaan mm. yksikön toimintaympäristö, selvitetään talon ja huoneiden pohjapiirustukset sekä tutkitaan eri kulku- ja poistumisreitit. Poliisilla on hyvä olla yksikön avain, joka käy kaikkialle kiinteistöön. Myös henkilökunnalla tulee olla tarkat toimintaohjeet, kuinka toimitaan vaara- ja uhkatilanteissa.

Tuki poliisille hälytystehtävien yhteydessä

- Jos mahdollista, yksikön asukashuoneistoista on hyvä olla laminoit-
dud mallipohjapiirustukset, jotka voi tarvittaessa antaa poliisille.
- Poliisin on hyvä tietää ennalta huoneiston rakenne: missä on wc,
mihin suuntaan ikkunat ovat, huoneen koko jne.
- Kun poliisi saapuu suorittamaan hälytystehtävää, poliisille annetaan
mallipohjapiirustus ja henkilökunta kertoo selkeästi, missä huoneis-
to sijaitsee, mikä kerros, huoneen numero ja kuinka monta henkilöä
huoneessa on.

Asumispalveluyksiköiden piha-alueet voivat olla julkista tilaa, tai niillä voi olla vain asukkaiden käyttöön rajattua tilaa, esimerkiksi terasseja. Näiden tilojen statuksesta voi saada tarkempia ohjeita poliisilta. Yleisen turvallisuuden vuoksi olisi myös hyvä suunnitella piha-alue ja sen käyttö huolellisesti.

- Asukkaiden käytössä oleva piha-alue ja yksikön sisäänkäyntialueet
tulee olla hyvin valaistuja, ja niissä tulee olla kameravalvonta.
- Yksikön piha-alue pitäisi suunnitella turvalliseksi ja viihtyisäksi.
- Penkit ja istuinryhmät tulee sijoittaa siten, että niistä ei ole naapu-
reille haittaa. Niiden tulee olla myös sellaisia, että niitä ei voi irrot-
taa tai käyttää ikkunoiden, lasien tms. rikkomiseen. Myös pyöräteli-
neiden tulee olla sellaisia, että niitä ei voi irrottaa.
- Istutukset ja viherkasvit luovat viihtyisyyttä kaikille.

NÄKÖKULMA

Valitukset korvaushoitopotilaista ovat vähentyneet

Diakonissalaitoksen korvaushoidon yksiköt sijaitsevat Helsingissä Eiran kaupunginosassa, jota pidetään yhtenä Helsingin kalleimmista ja arvostetuimmista asuinalueista. Yksiköiden toiminta herätti asuinalueella paljon vastustusta. Yksiköissä tehdään ympäristötyötä. Ympäristöyöntekijä kiertää alueella säännöllisesti, ja naapurit voivat soittaa yksikköön ja ilmoittaa häiriöistä.

Mikko Hietaranta on tutkinut Munkkisaaren huumehoitoyksiköiden herättämiä pelkoja lähellä asuvien asukkaiden keskuudessa. Hietarannan tutkimuksen perusteella ne ihmiset, jotka vastustavat huumehoitoyksiköitä, myös pelkäävät yksiköitä ja niissä kävijöitä. Tämä tutkimustulos on tärkeä tieto kaikille ympäristöyöntekijöille. Naapuruston pelkoja ei tule missään tilanteissa vähätellä.

Eniten pelkoja ja huolta Munkkisaareissa aiheuttivat väkivallan mahdollisuus, omaisuusrikokset, ilkivalta, lähiympäristön muuttuminen sekä huumeaineisiin liittyvä rikollisuus ylipäänsä. Osa asukkaista pelkäsi huumeidenkäyttäjiä ihmisryhmänä eikä niinkään heidän tekojaan.

Munkkisaaren yksiköt sijaitsevat umpikujamaisen tien varrella, jossa on vain yksi jalkakäytävä. Jalkakäytävästä muutaman metrin päässä on korkea muuri, josta alkaa telakka-alue. Kadunkulkija ei voi vaihtaa häiriötilanteissa kadun toiselle puolelle. Tällainen vaikeakulkuinen kadunpätkä voi herättää helposti enemmän pelkoja kuin esimerkiksi Sininauhasäätiön Ruusulankadulla, joissa on jalkakäytävät molemmin puolin katua ja kymmenistä asunnoista ja parvekkeilta suora näkymä kaduille.

Yleisin naapurien huolenaihe ovat puistoista ja muualta lähiympäristöstä löytyvät käytetyt huumeruiskut. Lähialueen asukkaat kertoivat myös huumeiden käyttäjien uhkaavasta käyttäytymisestä sekä siitä, kuinka huumei-

den käyttäjät pyrkivät rappuihin ja välillä jopa majoittuvat taloyhtiöiden kellaritiloissa. Eniten häiriötä alueen asukkaille ovat aiheuttaneet ns. haittoja vähentävän korvaushoidon asiakkaat ja heidän mukana kulkevat kaverit.

Näihin ongelmiin puututaan ympäristötyön menetelmin. Ympäristötyöntekijä kiertää alueella keräämässä neuloja ja ehkäisemässä häiriötilanteita.

Valitukset ja häiriöt ympäristössä ovat tasaisesti vähentyneet, ja toiminta on vakiintunut osaksi lähiympäristöä. Diakonissalaitoksen yksiköissä järjestetään tapaamisia lähiyhteisön kumppaneille säännöllisesti sekä erikseen sovitusti.

– Tiivistetysti oleellisinta on säännölliset ympäristökierrokset asiakkaiden kanssa. Ympäristökierroksilla lähiympäristöstä kerätään käytetyt päihdevälineet, mutta myös esim. tupakantumpeja. Me keräämme asiakkaidemme kanssa kaiken havaitsemamme jätteen riippumatta siitä, kuka on ne ympäristöön jättänyt. Ympäristökierroksista ja palautteista keskustelemme säännöllisesti asiakkaiden ja henkilökunnan yhteisöissä sekä kehitämme toimintaamme, kertoo yksikön johtaja Pirjetta Salomäki Helsingin Diakonissalaitokselta.

Ympäristöön liittyvät häiriöt ovat pääsääntöisesti yksittäisten asiakkaiden aiheuttamia, ja niitä käsitellään yhteisökokouksissa asiakkaiden kanssa.

– Kun asiakkaillemme antaa vastuuta, he kykenevät sitä myös kantamaan sekä hitaasti oppimaan vastuuta toisistaan sekä ympäristöstä, sanoo Salomäki. ●

9.3 Yhteistyö vähentää turvattomuuden tunnetta

Poliisi tekee merkittävää ennaltaehkäisevää toimintaa. Tämän toiminnan visio on: ”vähemmän rikollisuutta, enemmän turvallisuutta – yhdessä ennaktoivasti toimien”. Se kuvaakin hyvin yhteistyön keskeisiä elementtejä eli yhteistyötä, ongelmien ennaltaehkäisyä sekä ihmisten turvallisuudentunteen vahvistamista.

Poliisi estää rikoksia, järjestyshäiriöitä, onnettomuuksia ja ratkaisee ongelmia yhteistyössä ihmisten, muiden viranomaisten ja keskeisten kumppaneiden kanssa.

Poliisin ennalta ehkäisevän toiminnan strategia 2014.

Turvallisuuden lisääminen oman korttelin alueella ja piha-alueella on erittäin tärkeää, koska jotkut naapurit kokevat pelkoa ja huolta yksikön asukkaiden ja heidän vieraiden vuoksi. *Rikoksen pelko* on eräissä yhteyksissä määritelty lähes rikollisuuden veroiseksi yhteiskuntaongelmaksi, joka voi heikentää vakavasti elämisen laatua. Ympäristötyön keinoin on mahdollista puuttua julkiseen alkoholin juomiseen, häiritsevään käyttäytymiseen, meteliin ja roskaamiseen.

Aina kun puhutaan rikollisuudesta, kunkin oma kokemus tai käsitys asioista voi ohjata voimakkaasti asiasta käytävää keskustelua. Näissä tilanteissa poliisin tilastoista voi saada luotettavaa tietoa oman asuinalueen kehityksestä. Rikosseuraamuslaitoksen ja oikeusministeriön tilastojen kautta saa puolestaan kuvaa valtakunnallisesta kehityksestä.

Myös poliisin ennaltaehkäisevä toiminta ylläpitää osaltaan ihmisten turvallisuudentunnetta. Toiminnalla pyritään estämään rikoksia, onnettomuuksia ja häiriöitä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja alueen asukkaiden kanssa.

Kaupunkiympäristön turvallisuuden parantamisen näkökulmasta on tärkeää, että ihmiset tuntevat olevansa osa kaupunkiaan eivätkä tunne perusteetonta pelkoa kanssaihmiä kohtaan.

Helsingin kaupungin turvallisuussuunnitelma 2011–2014

NÄKÖKULMA

Lähipoliisi kutsuttiin kahvittelemaan

Eräs ennalta estävän toiminnan muodoista on lähipoliisitoiminta. Sini-nauhasäätiön Ruusulankadun yksikön ensimmäiseksi lähipoliisiksi sattui ylikonstaapeli Pentti Tarvonen. Lähellä eläkeikää ollut Tarvonen oli aiemmin valittu muun muassa Stadin skoude -arvonimen saajaksi.

Tarvonen tutustui taloon ennen yksikön avaamista sekä tuki ja neuvoi turvallisuusasioissa yksikön toiminnan alettua.

– Pentin kanssa tekemämme yhteistyö on ollut ensiarvoisen tärkeää Ruusulankatu 10:n ympäristötyön toteuttamisessa, ja häneltä saimme monia käytännön neuvoja muun muassa ympäristötyön kehittämiseen, kiittää Sini-nauhasäätiön palvelujohtajana sekä vuonna 2013 myös Ruusulankadun esimiehenä toiminut Maritta Matintalo.

Ylikonstaapeli Pentti Tarvosen eläkekahveilla vuonna 2015 ympäristötyötä vetävä Satu Viskari Aada-koiran kanssa, Ruusulankadun yksikköä ja säätiön palvelutoimintaa vetänyt Maritta Matintalo sekä toinen ympäristötyöntekijä Niina Arola.

Tavaksi tulikin kutsua Tarvonen ja mahdolliset muut poliisikollegat kahvittelemaan ja kertoa yksikön kuulumisia. Yhteinen intressi oli muun muassa vähentää häiriökäyttäytymistä sekä kitkeä alueelta mahdolliset laittomien päihteiden välittäjät.

Samalla poliisilta saatiin arvokasta tietoa, jonka avulla koulutettiin henkilökunnan lisäksi myös naapurustoa turvallisuusasioissa. Poliisin ja ympäristötyön keskusteluavun turvin myös moni näpistyksiin tai häiriöihin osallinen sai uudenlaista ajatusta siitä, että omaa kotia ja sen naapurustoa voisi arvostaa enemmän. Tämän yhteistyön tulokset ovat näkyneet poliisin tilastoissa, mikä on ehkäisevän sekä lähipoliisitoiminnan keskeinen tavoite.

Ruusulankadun yksikkö on tarkoitettu päihde- ja mielenterveysongelmiensa vuoksi pitkäaikaisasunnottomaksi joutuneiden kodiksi. Kun omaa kotia ei ole pitkään aikaan ollut ja ihminen on nukkunut kaduilla tai yleisissä vessoissa, oman asunnon saaminen on iso elämänmuutos.

Tarvonen näki asunto ensin -periaatteen hyvänä toimintamallina, sillä ”ilman asuntoa ihminen ei voi nousta mihinkään”. Samalla Ruusulankadun kaltaiset asumispalveluyksiköt helpottavat poliisin työtä.

– Asukkaalla on vähemmän ikkunoita rikottavana, kun hänellä on paikka, missä olla ja asua, arvioi lähipoliisi Pentti Tarvonen eläköityessään vuonna 2015.

Tarvonen pitää myös sidosryhmäyhteistyötä aiempaa tärkeämpänä, sillä nuorten pahoinvointi on kasvanut. Sen vuoksi erityisen tärkeä kohderyhmä ennaltaehkäisevässä työssä ovat lapset ja nuoret. Tätä tulee Tarvosen mukaan tehdä yhteistyössä sosiaalitoimen, koulujen ja myös ympäristötyöntekijöiden kanssa. ●

9.4 Turvallisuuteen liittyvä koulutus ja ohjeistus

Ympäristötyöntekijän on hyvä osata rikoslaista ja järjestyslaista perusasioita. Silloin hän voi – oman osaamisensa rajoissa – vastata yksikön asukkaiden ja työntekijöiden, yrittäjien sekä muiden naapureiden sekä yhteistyökumppaneiden kysymyksiin.

Järjestyslaki on korvannut kuntien järjestyssäännöt. Järjestyslakiin liittyvät säännöt ovat koko maassa samat. Järjestyslaki pyrkii edistämään järjestystä ja turvallisuutta yleisillä paikoilla.

Järjestyslaki 2015

Kysymyksiä voi tulla esimerkiksi ilkeistä tai vahingonteosta. Kyse voi olla myös yleisestä kiinniotto-oikeudesta, julkisella paikalla tapahtuvasta alkoholin nauttimisesta, huumausainerikoksista, erityisesti huumausaineen käyttörikoksesta jne.

Järjestyslailla kielletään yleisen järjestyksen häiritseminen ja turvallisuuden vaarantaminen metelöimällä ja muulla vastaavalla tavalla. Kiellettyä on myös uhkaava käyttäytyminen. Pelkoa ei saa herättää suullisilla uhkauksilla, eleillä, liikkeillä eikä millään muullakaan tavalla.

Järjestyslaki 2015

Lisäksi ympäristötyöntekijän on hyvä hallita käsitteet sakko, rikesakko ja muuntorangaistus. Näistä kaikista tiedoista on hyötyä, jos työntekijältä kysytään esimerkiksi näpistyksiin liittyvistä käytännöistä.

Rikosten ehkäisemisessä keskeisintä on nimenomaan rikosten aiheuttamien vahinkojen ehkäisy. Tärkeä osa niin lähipoliisin kuin ympäristötyöntekijän työtä on se, että ihmiset saadaan kiinnostumaan oman ja lähiympäristönsä turvallisuuden ylläpitämisestä. Kaikilla korttelin asukkailla olisi hyvä olla valmius hälyttää apua häiriötilanteissa, sillä esimerkiksi asumisyksikön työntekijöillä tai ympäristötyöntekijällä ei ole erityistä velvoitetta mennä kadulle katsomaan, jos siellä tapellaan. Kenen tahansa silminnäkijän on hyvä soittaa hätänumeroon silloin, jos kyse on yleisestä kadusta.

Sininahasäätiössä henkilökunnalle, naapureille sekä esimerkiksi alueen yrittäjille on järjestetty poliisin turvallisuusluentoja. Näillä luennoilla on käsitelty turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä ja poliisi on antanut turvallisuusohjeita. Luennolla on käyty läpi rikoslaista työn ja ympäristötyön kannalta tärkeitä kohtia, kuten kotirauhan ja julkisrauhan suojaaminen, näpistys, varkaus, törkeä varkaus, yleinen kiinniotto-oikeus, voimakeinojen käyttö, hätävarjelu ja hätävarjelun liioittelu, lievä pahoinpitely ym.

Yhteistyön tavoitteena on, että pitkällä aikavälillä voidaan vaikuttaa rikosten vähenemiseen ja turvallisuuden lisääntymiseen. Ympäristötyössä ei hyväksytä rikollista toimintaa, ja asukkaita tuetaan rikoksettomaan elämäntapaan. Esimerkkinä voi sanoa, että ympäristötyö ei välttämättä voi estää yhtäkään murtoa, mutta tekijät voidaan saada kiinni.

9.5 Esimerkkejä turvallisuusohjeistuksesta

Poliisi voi ohjeistaa alueen yrittäjiä, naapureita ja muita toimijoita myös muissa ympäristötyöntekijöiden järjestämissä turvallisuusilloissa. Poliisilta voi näihin tilaisuuksiin saada arvion tosiasiallisesta tilanteesta alueella, jolloin tarjolla on luotettavaa tietoa erilaisten huhujen tai otaksumien sijaan. Ohessa muutamia esimerkkejä poliisin tarjoamasta turvallisuusohjeistuksesta.

Poliisin ohjeet työntekijälle sekavalta vaikuttavan tai päihtyneen henkilön kohtaamistilanteeseen

- Tervehdi kohdetta normaaliin tapaan: päivää, tervetuloa jne.
- Tarkkaile kohdehenkilön reaktioita.
- Ole ystävällinen ja tarjoa apua.
- Pidä etäisyyttä (vähintään 7 metriä).
- Tarvittaessa pyydä henkilö poistumaan (esimerkiksi vahvan humalatilan vuoksi).
- Älä päästä uhkaavaa henkilöä samaan tilaan kanssasi.

Poliisin turvallisuusohjeet yrittäjille

- Tarkkaile hankalan tai epäilyttävän asiakkaan liikkeitä.
- Työskentele mieluummin seisoma-asennossa.
- Pyri selvittämään epäilyttävän asiakkaan aiheet esim. tarjoamalla palvelua ja tervehtimällä.
- Älä päästä ketään henkilökunnan tiloihin.
- Tiedosta lähiympäristön vaaralliset esineet, joita voi käyttää hyökkäykseen tai puolustautumiseen.
- Pyydä! Käske! Kiellä! Komenna! Käsytä!
- Poistu turvalliseen suuntaan ja varmista poispääsy.
- Hälytä apua.
- Älä tuhoa todistusaineistoa.

Ympäristötyön kierroksella käydään usein päivittäin alueen kaupoissa ja kioskeissa. On erittäin tärkeää, että kauppiaat, yrittäjät ja kauppohenkilökunta tulevat huomioiduksi. Toisinaan yksikön toiminnan alkuvaiheessa esimerkiksi häiriöiden tai näpistysten määrä alueella voi kasvaa. Näpistyksiä ja häiriöitä voi kuitenkin ennaltaehkäistä tiiviillä yhteistyöllä kauppiaiden ja poliisin kanssa.

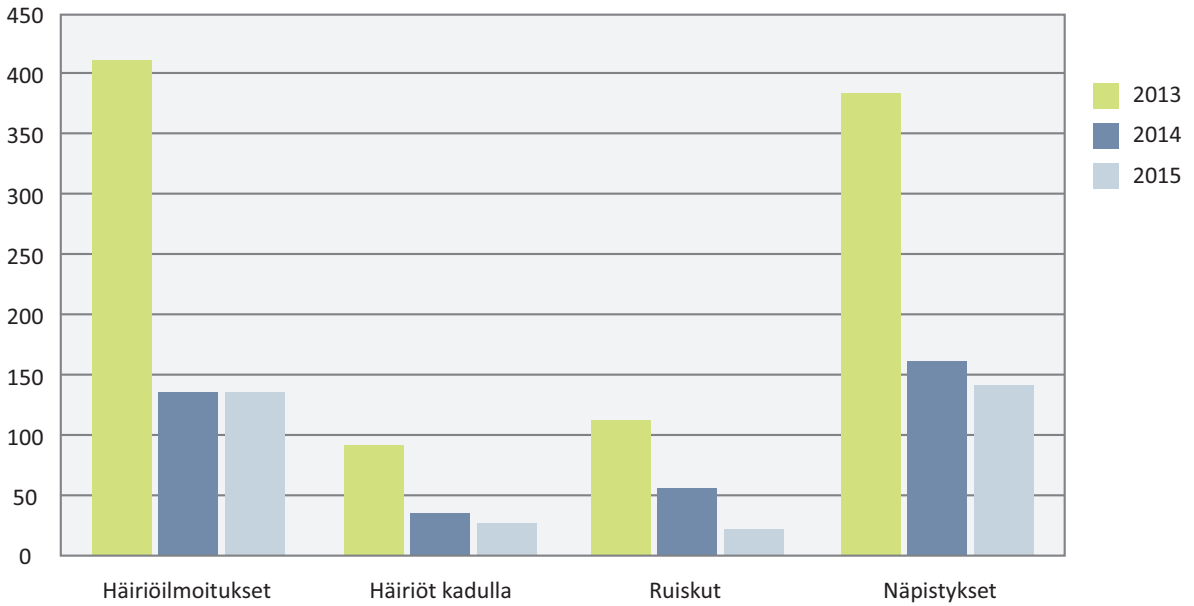
Asukkaille tulee kertoa pelisäännöt, ja mikäli asukas jää kiinni näpistyksestä, mietitään asukkaan kanssa, miten ei-toivottu käyttäytyminen vähenee. Eräs tavoiteltu tilanne on se, että asukas maksaa anastamansa tuotteet jälkikäteen. Tällaisiin tuloksiin voi päästä pitkäjänteisellä työllä. Työ vaatii jatkuvaa keskustelua asukkaiden kanssa, toistoa, asioihin puuttumista ja tietenkin myös asukkaiden vastuunottoa.

Toimintaohjeita näpistystilanteiden varalle

- Kauppias tekee rikosilmoituksen (näpistys on aina asianomistaja rikos).
- Yksikön työntekijät tekevät yhteistyötä kauppojen henkilökunnan ja poliisin kanssa.
- Näpistykseen syyllistynyt asukas puhutellaan, tekoa pyritään sovittamaan ja etsitään vaihtoehtoista toimintatapaa ja tehdään selväksi, että näpistely johtaa aina seuraamuksiin.
- Paras vaihtoehto: asukas palauttaa tai maksaa anastamansa tuotteen.
- Jokaisen yksikköön muuttavan asukkaan kanssa käydään läpi ympäristöä kunnioittava ja huomioiva toimintamalli.

Esimerkiksi Sininauhasäätiön asumispalveluyksiköissä yhteistyöllä on pystytty vaikuttamaan näpistykseen, pyörävarkauksiin, ilkivaltaan, murtoihin ja tekijöiden kiinni jäämiseen. Naapureiden huolet liittyvät suurelta osin pelkoon siitä, että rikollisen käyttäytymisen määrä kasvaa alueella. Tämän vuoksi ympäristötyön keskeisimmän tavoitteen eli integroinnin tärkeimpiä päämääriä on pyrkiä vaikuttamaan asukkaiden ei-toivottuun käyttäytymiseen, turvallisuuden lisäämiseen ja rikosten ennaltaehkäisyyn.

Sininauhasäätiön ympäristötyön tapatumatilastoja Ruusulankadun asumispalveluyksikön naapuristossa

10

OSA 4:

Tavoitteena turvallinen
ja viihtyisä ympäristö
kaikille

Lapsia ja nuoria tukeva
ympäristötyö

10 Lapsia ja nuoria tukeva ympäristötyö

Ympäristötyön avulla on mahdollista lisätä *suvaitsevaisuutta erilaisia ihmisiä kohtaan*. Luvussa kolme kerrottiin, että suomalaiset vieroksuvat erilaisia naapureita, mutta toisaalta toivovat, että lapset kasvatettaisiin suvaitsevaisiksi. Näin ajatteli yhdeksän kymmenestä suomalaisesta kansainvälisen arvotutkimuksen mukaan.

Lapset tarvitsevat *tiedon lisäksi välineitä siihen, miten heidän tulisi suhtautua erilaisiin ihmisiin*. Pelkkä valistus ei riitä, tarvitaan myös stereotyyppien purkamista ja ymmärrystä erilaisuutta kohtaan. Sininauhasäätiö on kehittänyt luentomallia, jota on sovellettu menestyksekkäästi 7–12-vuotiaille alakouluikäisille.

10.1 Toimintamalli alakouluille

Ympäristötyön tärkein tehtävä on ennakkoluulohin, pelkoihin ja asenteisiin vaikuttaminen. Ruusulankadulla töölöläiset vanhemmat kokivat suurta huolta lastensa turvallisuuden puolesta yksikön toiminnan aloittamisen vuoksi.

Ympäristötyössä kehitettiin *Erilainen naapuri -toimintamalli, joka on suunniteltu alakouluikäisille*. Mallin tarkoitus on lisätä lasten turvallisuudentunnetta sekä vähentää ennakkoluuloja.

Toimintamallissa on huomioitu lasten ikä. Aiheet ja materiaali on suunniteltu siten, että 1–2-luokkalaisten luentomateriaali on sisällöltään kevyempi kuin 5- ja 6-luokkalaisten. Toimintamallin keskeistä sisältöä ovat kouluissa pidettävät luennot asumisyksikön naapurustolle tärkeistä aihepiireistä.

Sininauhasäätiöllä on pitkät perinteet myös *kokemusasiatuntijoiden* hyödyntämisestä. Esimerkiksi entiset päihteidenkäyttäjät voivat antaa varsin realistisen kuvan päihteidenkäytön vaaroista. Tästä voi olla jatkossakin hyötyä niille nuorille, jotka miettivät päihteiden käytön aloittamista. Kouluissa työskennellessä on kuitenkin tarkkaan harkittava ikä- ja kehitystasolle sopiva tapa toimia. Se mikä toimii nuorille, ei välttämättä toimi pienemmille lapsille.

Alakoulujen luennoilla kerrotaan esimerkiksi,

- millaisia ihmisiä asumispalveluyksikössä asuu tai käy
- mitä ovat mielenterveys- ja päihdeongelmat
- että päihdeongelma on riippuvuussairaus
- mitä tarkoittaa, että on riippuvainen jostakin
- millaisia käytös- tai oppimisvaikeuksia ihmisillä voi olla

- mikä on kodin merkitys – etenkin entiselle asunnottomalle
- mitä on erilaisuus ja erilaisen ihmisen kohtaaminen
- mitä on suvaitsevaisuus ja erilaisten ihmisten hyväksyminen.

Alakoulujen luennolla annetaan konkreettisia toimintaohjeita

- Miten pelottava tai sekava ihminen kohdataan?
- Miten toimia, jos lapsi näkee tai löytää esimerkiksi huumeruiskun?
- Miten toimitaan vaara- ja uhkatilanteessa,
 - jos koulumatkalla tai oman rappukäytävän edessä on pelottavalta vaikuttavia ihmisiä
 - jos tuntematon henkilö tulee puhumaan lapselle
 - jos kadulla tapellaan tai huudetaan tai jos lasta pelottaa
 - jos tuntematon henkilö yrittää ottaa lapselta jotakin lapselle kuuluvaa omaisuutta?

Luennon pituus on noin 15–20 minuuttia. Luennolla näytetään kuvia yksiköstä, asukkaista, henkilökunnasta ja yksikön piha-alueelta.

Luennon loppuaika eli noin 20 minuuttia *vastataan lasten kysymyksiin*. Työön alakoulussa lapset olivat hyvin kiinnostuneita aiheesta, ja lähes jo-

kainen oli kohdannut humalassa tai sekavassa tilassa olevan ihmisen. Kun töölöläislapsilta kysyttiin, missä paikoissa he ovat kokeneet pelottavia tilanteita, ehdottomaksi ykköseksi nousivat julkiset liikennevälineet. Lapset joutuvat näkemään ja kokemaan päihdeongelmaisten häirintää varsinkin raitiovaunuissa.

Enemmistö alakoululaisista oli myös nähnyt huumeruiskun. Kaikki eivät kuitenkaan tiedäneet, miten tulee toimia, jos löytää ruiskun, tai miten toimia pelottavissa tilanteissa. Jos lapsi löytää huumeruiskun, hyvä ohje on neuvoa lasta niin, ettei hän koske ruiskuun ja että hän kertoo siitä aikuiselle. Muutoinkin *lapsia kannustettiin keskustelemaan vanhempiensa tai muiden turvallisten aikuisten kanssa* hankalaksi kokemistaan tilanteista.

10.2 Päihdevalistusta ja suvaitsevaisuuskasvatusta

Sininauhasäätiön ympäristötyön luennoilla suuri osa lapsista oli sitä mieltä, että päihdeongelmaisilla tulee olla koti, eivätkä lapset kokeneet erityisemmin pelkoa. Erään Töölön alakoululaisen mielipide yksikön asukkaista oli: *”Hekin ovat ihmisiä ja tarvitsevat apua. Myös päihdeongelmaisella ihmisellä voi olla hyvä sydän.”*

*Ympäristötyön koira
Aada oli lasten suosikki
Töölön alakoulussa.*

Kuva: Lapsen näkökulma siihen, miten tulisimme paremmin toimeen toistemme kanssa.

Shutterstock

Maailma olisi parempi paikka ilman:

- valehtelua
- roskaamista
- lyömistä
- kiusaamista
- huutamista

- Siiri 7 vuotta -

Lapset ovat luonnostaan avarakatseisia. Näyttäisi olevan niin, että aikuiset luovat ennakkoluuloja suhtautumalla pelokkaasti tai epäkunnioittavasti muita kohtaan.

Lapsille onkin hyvä kertoa avoimesti erilaisista ihmisistä, jolloin viesti tietenkin tulee sovitaa lapsen ikä- ja kehitystasoon. Sininauhasäätiön ympäristötyön luennoilta saadut kokemukset osoittavat, että *lapset hyötyvät suvaitsevaisuuden opettamisesta*.

Keskusteleva ja pohtiva ote on hyväksi havaittu menetelmä lasten kanssa. Asioita ei pidä kaunistella eikä kauhistella. Samalla lapset voivat saada esimerkiksi realistisen kuvan päihneiden haitoista, mikä voi tukea heitä tekemään esimerkiksi terveyden kannalta hyviä valintoja omassa elämässään.

NÄKÖKULMA

Lapset tarvitsevat tietoa ja tukea

Lapsen oloa helpottaa, kun hän tietää, miten toimia pelottavassa tilanteessa, ja kun hän ymmärtää, miksi joku ihminen on sekaisin.

Esimerkiksi runsaasti päihteitä käyttävät ihmiset voivat olla sekavia ja tuntua ymmärrettävästi lapsista pelottavilta. Tietty varovaisuus ja ennakointi ovatkin tärkeitä, jos lapsi kohtaa päihtyneitä ihmisiä. Päihdeongelmista puhuttaessa lapsille pitää olla rehellinen. Ei voi siis sanoa, etteivätkö sekavasti käyttäytyvät ja päihtyneet ihmiset voisi olla myös vaarallisia. Lapset tarvitsevat aikuisen tukea sekä selkeät ohjeet siitä, miten toimia, kun kohtaa päihdeongelmaa esimerkiksi liikennevälineissä tai kadulla.

Samalla lapsille on syytä kertoa, että päihteiden käyttö voi olla myös sairaus. Sairaudestaan huolimatta monet päihdeongelmaiset eivät tarkoita tai halua mitään pahaa lapsille. Kun ymmärrys päihteiden käytön syistä lisääntyy, kasvaa myös ymmärrys päihteiden käyttäjää ja hänen oirehdintaansa kohtaan.

Asenteet muuttuvat hitaasti. Uskon, että kun jonkin käyttäytymismallin omaksuu lapsena, toimii samoin myös aikuisena. Tämän vuoksi lasten kanssa on syytä keskustella suvaitsevaisuudesta ja erilaisten ihmisten hyväksynnästä. Ja on hyvä muistaa, että omalla esimerkillä on usein ratkaiseva vaikutus.

Lapset ovatkin luonnostaan avarakatseisia. On pääsääntöisesti niin, että aikuiset luovat ennakkoluuloja ja siirtävät niitä lapsilleen, kun he suhtautuvat epäarvostavasti muihin.

Lapseni haluan kasvattaa siten, että lapsi ajattelisi ihmisiä yksilöinä eikä alkoholisteina, narkomaaneina, mielisairaina tai pakolaisina. Tyttäreni on huomannut, että kun hän sanoo ”moi” kotikadulla tupakkaa ketjussa polttavalle, alkoholisoituneelle vanhalle tädille, tämän silmiin nousee hymy.

Jo pelkästään tervehdys voi olla jollekin ihmiselle päivän merkittävin tapahtuma. On hienoa, jos näin saa luotua yhteyden ihmiseen, joka on kenties menettänyt luottamuksensa kaikkeen. ●

SININAUHASÄÄTIÖN YMPÄRISTÖTYÖN ERITYISASiantuntija SATU VISKARI

Alakoulun luentojen muut kärkiteemat lapsille

- Huumeista on haittaa, on parempi jättää kokeilematta.
- Vaarattomia huumeita ei ole, ja huumeet ovat terveydelle vaarallisia.
- Huumeiden käyttö aiheuttaa riippuvuutta, ja huumeisiin voi jäädä koukkuun, josta on vaikea päästä irti.
- Huumeiden ja (alkoholin tai lääkkeiden) käyttäjät saattavat olla sekavia aineen vaikutuksen vuoksi. Sekava ihminen kannattaa ohittaa.
- Myös huumeiden käyttäjä tarvitsee kodin ja hyväksyntää.
- Huumeiden käytöstä voi kuitenkin parantua pitkäaikaisen hoidon avulla.

Luento antoi päihteiden käyttäjästä myös inhimillistä tietoa. Luento sisälsi päihteiden käyttäjien terveisiä lapsille. Päihteiden käyttäjät eli läheisen asumispalveluyksikön asukkaat kertoivat, että he eivät halua pahaa lapsille, vaikka heidän käytöksensä saattaa joskus olla äänekkästä ja hyvien tapojen vastaista, kuten kiroilua, huutamista tai keskinäistä riitelyä.

NÄKÖKULMA

Oppilaat ja opettajat hyötyivät Hyvä naapuri -oppitunneista

Roni Veijalainen

Sininauhasäätiön alakoululuokille järjestetyt Hyvä naapuri -oppitunnit ovat olleet pidettyjä. Luennoista on myös kerätty palautetta, ja lapset ovat saaneet kertoa, onko jokin asia jäänyt vaivaamaan mieltä tai miten he olivat kokeneet luennon. Opettajilta saatu palaute on puolestaan ollut kannustavaa ja rohkaisevaa.

Opettajien kommentteja luennoista

”Monilta oppilailta tuli kommenttia, että he eivät pelkää päihtyneitä henkilöitä enää niin paljon, kun tietävät, mistä ne saattavat johtua.”

”Luennolla oli hyvä sisältö ja sopi hyvin ainakin 5.-luokkalaisille. He kuuntelivat keskittyneesti ja halusivat kertoa kokemuksistaan.”

”Luento oli oikein sopiva tokaluokkalaisille. Pidin siitä, että puhuttiin tavallisesti eli ihmisille, ei vain lapsille. Vaikka luokkani ei ehkä ollut keskustelevaisin, uskon, että lisäsi tietoa ja sitä myötä turvallisuudentunnetta. Ja sehän oli tavoitekin.”

”Kiva luento, lapset halusivat selvästi puhua tästä asiasta ja jakaa kokemuksiaan.”

”Hyvä luento, asioista kerrottiin lapsille sopivassa ja asiallisessa muodossa.”

Lasten kommentteja luennosta:

”En koskaan aio alkaa käyttämään huumeita.”

”Jos näen hyväntuulisen humalaisen, joka on ystävällinen, saatan moikata häntä.”

”On hyvä, että Sininauhasäätiö on olemassa ja myös humalaiset saavat kodin.”

”Oli hyvä saada ohjeet siihen, miten toimia, jos humalainen tulee vastaan, nyt ei enää pelota niin hirveesti.”

”Opin tietämään erilaisia asioita. Esimerkiksi sen, että jotkut ihmiset ovat vain sairaita eivätkä halua mitään pahaa. Kiitos!”

”Kivalta tuntuu, kun sain purkaa asioita jollekin. Nyt tiedän enemmän vaarallisista asioista.”

”Jokaisella on oikeus elää!”

Lasten turvallinen elinympäristö on yksi tärkeimpiä perusasioita asuinalueella. Esimerkiksi päihteidenkäyttäjää on yhä enemmän kaduilla, kaupoissa ja puistoissa, ja tämän vuoksi tulevaisuuden ympäristötyössä tulee panostaa entistä enemmän *lasten ja nuorten turvallisuuskysymyksiin ja vaaratilanteiden ennaltaehkäisyyn*.

Alakouluille suunnattu Erilainen naapuri -luentosarja ei ole perinteistä päihdevalistusta, vaan luennolla opetetaan erilaisen ihmisen hyväksymistä ja suvaitsevaisuutta. Pääpainopiste on lasten mahdollisesti kokemissa pe-loissa, ja *päämääränä on turvallisuudentunteen lisääminen* toimintaohjeiden avulla.

Erilainen naapuri -toimintamalli on valittu joulukuussa 2015 hyväksytyn Helsingin kaupungin turvallisuussuunnitelman yhdeksi kärkihankkeeksi. Turvallisuussuunnitelman kärkihankkeiksi on nostettu kaupungissa toteutettavia hyviä käytäntöjä ja hankkeita. Turvallisuussuunnitelmaan on kirjattu, että koska päihde- ja mielenterveysongelmaiset aiheuttavat todistetusti turvattomuuden tunteita ja ennakkoluuloja asukkaissa eri alueilla, olisi Erilainen naapuri -mallin kaltaiselle toimintamallille tarvetta laajemmaltikin Helsingissä. Helsingin kaupunki pyrkii selvittämään mahdollisuuksia toimintamallin laajentamiseen myös muihin perusasteen kouluihin.

10.3 Muu yhteistyö vanhempien sekä koulujen ja päiväkotien kanssa

Sininauhasätiöllä on kokemusta hyvästä yhteistyöstä lapsia ja nuoria kasvattavien tahojen kanssa. Tässä kirjassa on kerrottu *asiantuntijaluennoista*, joita ovat olleet pitämässä esimerkiksi lastenpsykiatri Tytti Solantaus tai omasta lapsuudestaan tässäkin kirjassa kertonut kirjailija, terapeutti Anja Snellman. Vanhemmat saivat luennoilta tietoa esimerkiksi asumisyksikön toiminnasta ja päihde- ja mielenterveysongelmiin liittyviin kysymyksiin vastaamisesta. Näistä luennoista on tarkempaa tietoa luvussa kuusi.

Vantaalla Sininauhasätiön asumispalveluyksikkö Myrri sijaitsee aivan lasten päiväkodin naapurustossa. Yhteistyötä tehdään asukkaiden hoitamista *lumitöistä* aina asukkaiden, vanhempien, lasten ja päiväkotihenkilökunnan yhteisiin makkaranpaistojuhliin saakka. Ajoittain asumispalveluyksikön puput ovat ilahduttaneet päiväkodin lapsia. Palaute yhteistyöstä on

positiivista matalan aidan molemmilla puolin – myös vantaalaisvanhempien taholta. Sopuisaa yhteiseloä on jatkunut jo yli kymmenen vuotta. Myrri toimii myös vammaisia auttavan palvelukeskuksen seinänaapurina.

Sininauhäsäätiön Ruusulankadun yksikön piha-alueella sijaitsee koululaisten iltapäiväkerho. Asukkaat eivät ole aiheuttaneet häiriöitä, ja kansakäyminen on ollut arkista. Asukkaat ovat mm. auttaneet palauttamaan omalle piha-alueelleen karanneita palloja takaisin iltapäiväkerhoon. Palaute iltapäiväkerhosta onkin ollut myönteistä.

Sininauhäsäätiön ympäristökierroksilla siistitään myös ympäristöä. Asukkaat ovat yhteistyössä henkilökunnan kanssa keränneet roskia mm. koulujen ja päiväkodin lähistöltä. Syksyllä yksikön asukkaat ovat voineet osallistua esimerkiksi *lehtien haravointiin tai muihin siistimispuuhiin*. Yksittäiset asukkaat huolehtivat myös asumisyksiköiden kukkaistutuksista ja joskus erillisestä pyynnöstä myös tietyistä naapuruston muusta avustamisesta, esimerkiksi kukkien kastelusta kesäaikaan. Tällaisesta toiminnasta on saatu kiittävää palautetta, vaikka tietenkin eriäviäkin mielipiteitä on aina joukossa.

Yhteistyömahdollisuuksia koulujen tai päiväkotien kanssa

- Säännöllinen roskien keräys ympäristöstä
- Lumityöt/haravointi
- Yhteistyö koulun vanhempainyhdistyksen kanssa
- Suojatiepäivystys koulujen alkaessa sekä pimeänä vuoden aikana myöhemmin syksyllä tai talvella
- Tietoisut ja lyhyet luennot oppilaille (kerrotaan asukkaista ja yksikön toiminnasta).

NÄKÖKULMA

Pelosta ja vihasta

”Pelko vaikuttaa liikkumiseen, asumiseen ja elämiseen. Pelosta ja vihasta on kuitenkin mahdollista päästä eroon.”

”Uskon, että molempiin auttaa silmätysten puhuminen. Näkyväksi tekeminen.”

”Moni ei ajattele päihteidenkäyttäjiä oikein ihmisinäkään. Heistä tulee ne, lauma niitä.”

”On helppo epäinhimillistää nuo toiset, eikä silloin ole kaukana vernichtung, mitättömäksi, olemattomaksi tekeminen...” ●

KIRJAILIJA JA TERAPEUTTI ANJA SNELLMAN ALUSTI PELOISTA SININAUHASÄÄTIÖN RUUSULANKADUN NAAPUREILLE

Tuula Roos / vastavalo

11

OSA 5:
Taidetta, vaikuttamista
ja muita
erityismenetelmiä

Sininauhasäätien ympäristötyön erityismenetelmiä

11 Sininauhasäätiön ympäristötyön erityismenetelmiä

Jokaisella asuinalueella on oma tarinansa, niin myös erilaisilla tuki- ja asumisyksiköillä. Suuremmilla toimijoilla on usein asuinaluelähtöisessä ympäristötyössä monipuolisempi keinovalikoima kuin pienemmillä, mutta myös pienet voivat kehittää omaperäisiä ja uusia ympäristötyön menetelmiä. Sininauhasäätiön Ruusulankadulla on kehitetty muun muassa koiran kanssa tehtävää ympäristötyötä ja lähiteatteria on autettu tekemään dokumentti-teatteria.

Asukkaiden kanssa työskennellessä taiteet – kuten musiikki tai kuvataide – ovat keinoja tuoda esille yksikön toimintaa kiinnostavalla tavalla, esimerkiksi pihajuhlissa soittamisen tai taidenäyttelyn avulla. Tätä on tehty myös Ruusulankadulla, jossa toimintaa on osaltaan tukenut myös Sininauhasäätiön Toimintatila Spotti. Se on päiväkeskus, joka on avoin kaikille kävijöille ja on esimerkiksi monelle talon asukkaalle tärkeä tuen sekä tekemisen paikka.

Pääkaupunkiseudulla esimerkiksi musiikkiharrastusta ovat tukeneet monet tunnetut suomalaiset muusikot ja musiikkitalot lahjoittamalla omia vanhoja soittimiaan bänditoimintaan. Tässä kirjassa on taiteiden osalta teatterin lisäksi tarkemmin esitelty kaunokirjallisuuden käyttöä silloin, kun halutaan vaikuttaa ihmisten ajatusmaailmaan.

Sininauhasäätiössä on tähdätty myös laajempaan keskusteluun ja haluttu tehdä yhteiskunnallista vaikuttamista. Tässä osassa käsitellään sitä, miten median kanssa kannattaa toimia ja miten esimerkiksi kriisiviestintätilanne voi olla samalla hyvä mahdollisuus keskustella julkisesti vallitsevista asenteista ja arvoista.

11.1 Koira sillanrakentajana

Ruusulankadun ympäristötyössä on ollut mukana valkoinenpaimenkoira, joka on rotuna palvelualtis, ystävällinen ja tasapainoinen. Yksilönä Aada-koira on ollut helposti lähestyttävä ja luotettava työkaveri.

Aada on ollut mukana *ympäristökierroksilla* ja esimerkiksi kouluissa pidetyillä *luennoilla*. Hiljaisen ja ihmisystävällisen koiran voi ottaa mukaan erilaisiin kokouksiin, mm. *tapaamisiin* yrittäjien tai poliisin kanssa. Aada

Valkoinenpaimenkoira Aada on ollut tärkeä osa Sininauhasäätiön ympäristötyötä.

on kulkenut mukana yksikön asukkaiden kanssa pidettävissä kokouksissa sekä päiväkeskuksessa tapaamassa alueen ihmisiä.

Koira ympäristötyössä pehmentää asenteita. Esimerkiksi Sininauhasäätiön Ruusulankadun yksikön avaamisen jälkeen alueella liikkui huhuja, että ”*koiriakaan ei voi alueella enää ulkoiluttaa*”. Koiran läsnäolo on vaikuttanut tämän kaltaisiin huhuihin lieventävästi. Koiran avulla myös keskustelun aloittaminen on ollut yleensä helpompaa.

Asukkaat ja naapurit ovatkin olleet tyytyväisiä koiran mukanaoloon. Erityisesti koulujen ja päiväkotien lapset pitävät koirasta ympäristötyöntekijänä. Aada on ollut mukana myös *suojatiepäivystyksissä* ja alakoululla.

Joihinkin yksikön asukkaisiin saa helpommin kontaktin koiran välityksellä. Kun mukana on koira, vaikeakin viesti voi mennä paremmin perille ja asukas jaksaa keskustella pidempään, kun saa rapsutella koiraa. Paimenkoiralle on ominaista paimentaa laumaansa ja huolehtia, että kaikki kulkevat mukana. Aada tervehtii aina iloisesti kaikkia ja luo asuinalueelle positiivista ilmapiiriä. Aada onkin nykyään monen asukkaan ja läheisen iltapäiväkerhon lasten suosikki.

Ympäristötyöhön soveltuu koira, joka pystyy olemaan rauhallinen vaihtuvissa tilanteissa. Omistajan täytyy tuntea hyvin koira sekä osata ennakoii-

da koiran käytöstä. Kun koira on omistajaansa kiintynyt ja sosiaalinen, se pystyy olemaan luottavainen erilaisissa tilanteissa.

Koira ei saa pelätä erikoisia tai yllättäviä ääniä, kuten palosummeria, tai huutoa, meteliä ja nopeasti vaihtuvia tilanteita. Koira ei saa myöskään häkeltä erikoisista hajuista, yllättävistä liikkeistä tai äänistä. Koirarodun on oltava sellainen, että koira ei hauku turhan takia.

Ympäristötyöhön soveltuvan koirarodun pitääkin olla peloton, mutta on myös tärkeää, että se ei ole aiheettomasti vihainen. Esimerkiksi Aada välittelee ainoastaan erittäin päihtyneen ihmisen kosketusta, mutta se ei kuitenkaan ilmaise sitä muutoin kuin väistämällä.

Etukäteen ei voi varmasti tietää, mikä työ- ja harrastekoirarotu tai mikä koirayksilö menestyy ympäristötyössä. *Pelottavia tai pelottaviksi miellettyjä rotuja ei* työhön voi kuitenkaan ottaa. Paimenkoiran lisäksi hyviä työkoiria voisivat olla esimerkiksi labradorinnoutaja, skotlanninpaimenkoira ja kulta-nainenoutaja, joihin varsin yleisesti liitetään ystävällisen koiran mielikuvia. Ympäristötyöhön soveltuu ennen kaikkea koira, jolla on tasapainoinen ja oppivainen luonne. Koiran on hyvä olla vähintäänkin helposti lähestyttävä ja palvelualtis.

Aina on tietenkin *muistettava, että osa ihmisistä pelkää koiria*, olivatpa nämä mitä rotua tai millaisia yksilöitä tahansa. Osassa työpaikoista koira ei voi olla mukana, jos esimerkiksi kollegoilla on astmaa, allergiaa tai muuta terveydellistä rajoitetta koiran suhteen. Aada-koiran tapauksessa ympäristötyöntekijä sattui olemaan lapsiystävällisen koiran omistaja, joten yhteistyön sidosryhmien kanssa edetessä oli luontevaa ottaa myös koira mukaan ympäristötyöhön.

11.2 Asenteisiin vaikuttaminen teatterin keinoin

Sininuhasäätiön Ruusulankadun asumispalveluyksiköllä ja sen ympäristötyöllä on ollut ilo tehdä yhteistyötä naapuruston teatterintekijöiden kanssa. Teatteriohjaaja Jonna Wikström tarttui asuinalueella keskusteluttaneeseen aiheeseen. Teatteriesityksen lisäksi hän järjesti mm. *keskustelutilaisuuden aiheesta teatterilla*. Oheisessa tekstissä Jonna Wikström avaa tuntojaan näytelmän rakentumisen aikoihin.

NÄKÖKULMA

Teatteri voi kertoa tositarinoita

Lokakuussa 2012 avatut asunnot Ruusulankadulle herättivät etukäteen vastustusta naapurustossa, sillä päihde- ja mielenterveyskuntoutujien pelättiin tuovan häiriöitä. Tätä kirjoittaessani epäluulot eivät ole laantuneet. Taloyhtiöt lisäävät turvatoimia ja palkkaavat vartijoita, rakentavat aitoja ja niin edelleen.

– Kyllä me ollaan silmätikkuina. Yhtään asukkaiden aiheuttamaa häiriötä ei ole voitu todentaa, mutta meitä syytetään vähän kaikesta, kuten jonkin taloyhtiön saunan sotkemisesta, asukas kertoo.

Kaikkien mielestä ongelmia ei ole ollut: esimerkiksi naapurissa sijaitsevalla lasten iltapäiväkerholla ei ole ollut valittamista. Aika usein nuoria syytetään siis turhaan. Mistä tämä johtuu?

Usein ehkä siitä, että vastustetaan asuntolaa, mutta ei ehkä ihmisiä. Nuoria ja heidän elämää ei tunneta.

Minusta ilmiön takana on pelko. Olen itsekin saanut lukuisia ”varoituksia” läheisiltäni siitä, että onko mitään järkeä vaarantaa oma turvallisuus työkennellessäni tällaisten ihmisten kanssa. Huvittavaa on se, että itse asiassa koen vahvaa turvallisuudentunnetta, kun olen heidän kanssaan tekemisissä. Koen, että näin karheen näköisten ihmisten kanssa minulla ei ole mitään hätää, jos olen heille reilu. Uskon myös, että he puolustaisivat kyllä minua, jos jokin tilanne sitä vaatisi. Myönnän toki, että olen prosessissa joutunut kohtaamaan omia pelkojani ja kykenemättömyyttäni ymmärtää.

Naapurustossa asuvien asukkaiden pelko on abstraktimpaa. Pelätään, että jotakin alkuperäistä ja säilyttämisen arvoista tuhoutuu. Tuttu paikan henki on vaarassa. Levottomuuden ja erilaisten uhkien keskellä tärkeäksi turvapaikaksi muodostunut koti laajenee kuvitteelliseksi samankaltaisten asukkaiden yhteisöksi ja kaupunginosaksi. Lähiympäristö on peili, josta asukkaat

Näyttelijät Juha Säski (vas.) ja Arttu Kurttila esittivät Sininauhasäätiön Ruusulankadun asumispalveluyksikön asukkaita.

tunnistavat itsensä. Tämä on nimenomaan kuvitteellinen, sillä todellisuudessa suurin osa alueiden asukkaista on yleensä ”puolueettomia” eivätkä ota kantaa puolesta tai vastaan.

Poikkeavuus on myös kontekstisidonnaista: mikä on hyväksyttävää yhdessä paikassa ja ajassa, voi olla tuomittavaa toisessa. Saatetaan julkisestikin suureen äänen puolustaa vähäosaisia, mutta kun nämä vähäosaiset muuttavat naapuriin, suvaitsevaisuus häviää. Naapurustoon kehittyy sosiaalinen kontrolli poikkeavuu- den ehkäisemiseksi, jonka tehtävänä on saada poikkeava käyttäytyminen normien mukaiseksi eli hyväksyttäväksi. Jostain syystä tämä poikkeavuus herättää ”normaaleissa” ihmisissä vihaa ja pelkoa, ja vihamielisyyttä ja ennakkoluuloja ruokivat puolestaan kaupunkipelkoa. Kaupunki koetaan turvattomaksi ympäristöksi, sillä toisten asukkaiden erilaisuuden vuoksi heidän käyttäytymistään ei pystytä ennakoimaan. Koemme olomme turvalliseksi, jos arkielämä on ennustettavissa ja ymmärrettävää, turvattomuus edustaa taas elämönhallinnan puutetta.

Kaupunkipelot elävät usein omaa elämäänsä, eivätkä ne ole välttämättä realistisessa suhteessa todellisten uhkien määrään. Riskien tilastollisista todennäköisyyksistä huolimatta turvattomuus on kokijalleen kuitenkin aina ongelma. Pelkojen määrittelyä pidetään vaikeana, sillä pelon tunne on usein tiedostamatonta ja

epämääräistä ahdistusta. Osa kaupunkipelosta saattaa olla yleistä varovaisuutta, itsesuojeluvaistoa, joka on tarpeen muuallakin kuin kaupungissa. Syrjäytetyn leiman saanut edustaa epäjärjestyttä, sitä mistä tulee ottaa etäisyyttä. Syrjäytyneiden läheisyyttä on pidetty ahdistavana myös siksi, että se muistuttaa siitä, kuinka itse voi joutua kokemaan saman kohtalon.

Kaupungistumisen myötä niin hyvinvointi kuin ongelmatkin elävät rinta rinnan ja entistä useammin erilaiset sosiaaliset ryhmät joutuvat elämään samoissa tiloissa. Bourdieu (1993) ilmaisee asian seuraavasti: Tilallinen läheisyys ei kuitenkaan välttämättä johda sosiaaliseen läheisyyteen, ja harva asia onkaan niin vaikeasti siedettävää kuin sosiaalisesti etäällä olevien ihmisten fyysinen läheisyys.

Useimmiten kaupunkitilasta kamppailtaessa parhaiten pärjäävät ne ryhmät, joilla on eniten resursseja. Vahvin voittaa ja reunimmaisiksi jäävät ne, jotka ovat ”toinen” eräänlainen sosiaalinen jakojäännös. Heitä ei välttämättä hyväksytä kaupungin käyttäjäkunnaksi. Parempiosaisia harvoin houkuttelee mahdollisuus saada huono-osaisia lähinaapureikseen, joten siksi juuri nämä sosiaaliset rakenushankkeet ovat viime aikoina herättäneet kiivasta vastustusta.

Tyypillistä on toive, että ”toiset” eivät asetu omaan naapurustoon tai poistuvat sieltä, mikäli ovat jo ehtineet kotiutua. Tavoitteena on siis ajaa ”toiset” pois ”omalta alueelta” – tai ainakin pitää heidät siedettävän välimatkan päässä. Paradoksaalista on, että nykykaupunkilaisen trendiin kuuluu unelmointi yhteisöön kuulumisesta ja turvallisesta ympäristöstä, mutta samalla kaupunkilaiset haluavat elää itsenäisesti ja päättää omista asioistaan ja pitää ei-toivotut ”toiset” hieman etäämmällä omasta asumisympäristöstä.

Olen tätä kirjoittaessani valmistelemassa teatteriesitystä Ruusulankadun nuoris-ta. Mistä teatteriesitys koostuu? Nämä edellä olevat pohdinnat varmasti tulevat osaksi sitä.

En kuitenkaan haluaisi rakentaa esitystä hyvä–paha-akselille. Onko esityksellä mahdollista vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja saada ihmiset keskustelemaan ja pohtimaan esille nostettuja kysymyksiä? On uskottava, että on. Kyllä on. ●

TEATTERIOHJAAJA **JONNA WIKSTRÖM**, JOKA TÄMÄN TEKSTIN KIRJOITTAMISEN AIKAAN OHJASI RUUSU-LANKADUN SININAUHASÄÄTIÖN YKSIKÖN ASUKKAISTA NÄYTELMÄÄ Q-TEATTERIIN.

Ruusulankadun nuoret miehet olivat henkilöhahmoina Q-teatterin ohjaaja Jonna Wikströmin ohjaamassa ja käsikirjoittamassa näytelmässä ”Ruusulankatu 10 – esitys kodista ja kodittomuudesta”. Näytelmää valmisteltiin kaksi vuotta ja materiaalia kerättiin Ruusulankadulla mm. *videohaastattelujen* avulla.

Teatteriharjoituksissa oli mukana 5–7 yksikön asukasta. Asukkaat kokivat toiminnan tärkeäksi, ja ryhmässä oli mukava ja innostunut tunnelma. Nuorista oli hienoa, että he saivat kertoa omaa tarinaansa.

Projektin lopputulos oli *dokumenttiteatteria*, ja esitys kuvasi yksikön nuorten miesten elämää ja kamppailua elämänhallinnan ja päihteiden käytön kanssa. Asukkaat esiintyivät näytelmässä videoiden kautta, ja ammattinäyttelijät Juha Sääski ja Arttu Kurttila esittivät roolihahmoja.

Näyttelijä Arttu Kurttila.

”Esityksessä näyttelijät Juha Sääsä ja Arttu Kurttila paneutuvat sisäistyneesti todellisten ihmisten roolihahmoihin. Poikkeuksellisen vahvalla intensiteetillä lavalla nostettujen koskettavien ja traagisten tarinoiden kertomisessa on vältetty kaikki melodramaattisuus, uhrittaminen ja julistuksellisuus. Ohjauksesta ja näyttelijätyöstä välittyy aito halu nähdä näytelmän hahmot kokonaisina ja elämänkaarellisina, ei vain asuntolan asukkeina. Samalla heidän kamppailunsa oman elämänsä jäsentämisestä on samaistuttavaa myös meille, joiden omat elämänhuolet ovat vähäisempiä ja joille on siunattu enemmän tukiverkkoja.

Hämmentävää on myös todellisesta puheesta rakennettujen dialogien ja monologioiden kielellinen iskeytyminen. Kun henkilöhahmot kuvaavat omaa elämäänsä, itsekritiikki on hätkähdyttävän terävää ja hymähtelee satuttavasti elämän absurdiuteille. Huumori on tietenkin mustaa kuin yö. Kohtausten välissä esitetään myös nauhoite Ruusulankadun asuntolassa pidetystä keskustelutilaisuudesta. Se osoittaa riipaisevasti, kuinka kauas poliittinen puhe ja esityksen aiheena oleva sosiaalinen todellisuus saattavat etäännyttää toisistaan.”

Tuomas Rantanen, Voima-lehti 12.9.2014

Esitys sai ensi-iltansa Q-teatterissa syksyllä 2014. Teatteriesitys oli Helsingin lisäksi myös maakuntakiertueella Länsi-, Keski- ja Etelä-Suomessa.

Teatteriesitys oli merkityksellinen sen tekoon osallistuneille asukkaille, työntekijöille ja tekijätiimille. Esitys sai hyvät laajasti arvostelut lehdissä, ja yleisö oli liikuttunutta. Aihe ja sen esitystapa kosketti niin alan ammattilaisia kuin naapuruston asukkaita.

NÄKÖKULMA

Asunnottomuus on kodittomuutta

”Meil on ollu elämän aikana 3 kotia: Lauttasaari, Karjalankatu, ja Sörkan vankila. Siinä ne kolme kotia on ollu.”

”Niin ja sit tää Ruusulankatu, joka ratkaisi yhden elämän suunnan. Me oltiin täällä kuudes ja seitsemäs asukas. Rikoskierre on katkennut ihan täysin, alkoholi on jäänyt. Suurin muutos elämässä on tapahtunu täällä.”

”Täällä Ruusulankadulla mä oon saanu sellasta apua, mitä mä tarvitsen. Kun on ollu monta vuotta vankilassa, sitä laitostuu täysin. Kun sieltä palaa arkeen, niin tääl on paljon ihmeellisiä asioita, jotka hämmästyttää ja kummastuttaa.”

”Tietokoneet, pankkiasiat, normaali kaupassa käynti, Kaikki asiat on muuttunu ja outoja.”

”Ennen Ruusulankatua sellaisia öitä on ollu, et on pitäny väkisin yrittää järkkää itensä Kisahalliin (poliisin putkaan) tai laittaa rappukäytävän ikkunat paskaks ja mennä vintille goisaa. Se on sitä asunnottomuutta. Ei se, että sä asut sun vanhempien luona.”

”Sit vaik joutuu säätää koko ajan sen asumisen kanssa, pitäisi olla niinku tasapainoinen muiden ihmisten kanssa. Se asunnottomuus ei sais sussa yhtään näkyä eikä tuntua. Asunnottomuus on sitä paitsi ihan väärä sana. Oikeesti se on kodittomuutta. Ihmiset puhuu kodista, ei asunnosta.” ●

VELJEKSET ADE JA TÖRTSI DOKUMENTAARISESSA, ASUKKAIDEN HAASTATELUIHIN PERUSTUVASSA RUUSULANKATU 10 -NÄYTELMÄSSÄ

12

OSA 5:
Taidetta, vaikuttamista
ja muita
erityismenetelmiä

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen, kriisiviestintä ja media

12 Yhteiskunnallinen vaikuttaminen, kriisiviestintä ja media

Sininauhasäätiön ympäristötyön eräs tavoite on ollut yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Eri sidosryhmien asenteisiin ja käyttäytymiseen vaikuttamisesta on kerrottu jo muun muassa yhteiskunnallista eli sosiaalista markkinointia käsitelleessä luvussa viisi. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen ottaa huomioon ennen kaikkea yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon vaikuttavia tahoja, kuten *poliitikot ja muut päättäjät sekä median*. Niitä sekä vaikuttamisviestintää kriisitilanteissa käsitellään hieman tarkemmin tässä luvussa.

Tässä yhteydessä on hyvä muistaa, että esimerkiksi edellisessä luvussa esitelty, dokumentaarisen videon ja muun kerronnan yhdistävä sana- tai muu taide on myös mitä suuremmassa määrin yhteiskunnallista vaikuttamista. Sitäkin voi hyvän maun rajoissa tukea ja siten edistää itsenäisesti toimivien taiteilijoiden viestin läpimenoa. Esimerkiksi Sininauhasäätiö on tarjonnut edellä kuvattuun teatteriesitykseen lippuja Ruusulankadun asukkaille, työntekijöille, naapuruston asukasyhdistysten jäsenille sekä muille sidosryhmille.

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen on monissa organisaatioissa, muun muassa Sininauhasäätiön kaltaisissa järjestöissä, keskeinen johdon ja viestinnän työalaan kuuluva tehtävä. Onkin erikseen sovittava, miten ympäristötyö voi olla osa tätä prosessia, sillä *ympäristötyön mandaatti* on tietenkin erilainen kuin esimerkiksi koko organisaation johdon. Joissakin tapauksissa ympäristötyö tuottaa vaikuttamistyössä tarvittavaa taustamateriaalia tai toisinaan ympäristötyöntekijä voi olla näkyvä puolestapuhuja ja osallistua aktiivisesti esimerkiksi päättäjätapaamisiin. Esimerkiksi Sininauhasäätiössä ympäristötyöntekijän rooli on vaihdellut eri tilanteissa.

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen on monesti aivan välttämätöntä, jos halutaan saada aikaan *päätöksiä tai suhtautumistavan muutoksia*. Ympäristötyöntekijät kuten myös sosiaalityön tai terveydenhoidon ammattilaiset haluavat helpottaa sekä omia että asiakkaidensa työskentelyolosuhteita, jotta työn tavoitteet voisivat mahdollisimman tehokkaasti toteutua. Oman alan eetokseen voi vahvastikin kuulua halu tuoda asiakkaiden, potilaiden tai asukkaiden tilanteita yhteiskunnalliseen keskusteluun. Esimerkiksi tämä

kirja ei ole puheenvuoro vain ympäristötyön tekemisestä vaan osa yhteiskunnallista vaikuttamista, jolla Sininauhasäätiö pyrkii edistämään yhteiskunnassa heikossa asemassa olevien oikeuksia ja heidän tarpeidensa toteutumista – ovat he sitten vanhoja tai uusia naapureita.

12.1 Päätäjiin vaikuttamisen keinot

Tavanomaisimmin yhteiskunnallinen vaikuttaminen mielletään ehkä *lobbaukseksi*. Alueen tai laajemminkin toimialan päättäjille on hyvä saada suoraan kerrotuksi omia näkemyksiä ja parannusehdotuksia. Muut *suorat tapaamiset* esimerkiksi teematilaisuuksien tai koulutuksien kautta, *median kautta vaikuttaminen* tai jopa epäkohtia esille tuovat *mielenilmaukset* ovat kaikki vaikuttamisen keinoja.

On hyvä muistaa, että vaikka vaikuttamisprosessi olisi kuinka onnistunut tahansa, niin päättäjät tekevät kuitenkin viime kädessä itsenäisesti päätöksiä. Päättäjänkin on ihminen, ja monet asiat vaikuttavat häneen. Vaikka esimerkiksi ihmisten tarinat koskettaisivat, hän joutuu usein tekemään päätöksiä esimerkiksi resurssitilanteen perusteella tai poliitikkojen tapauksessa tulevia vaaleja ajatellen.

Yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa – kuten yleensäkin ympäristötyössä – työn pitää olla *pitkäjänteistä*. Tietenkin yhteiskunnallisen päätöksenteon muutoksiin reagoidaan tarvittaessa nopeasti, mutta muutoin vaikuttaminen vaatii yleensä pitkiä prosesseja. Oma maine ja tiedon luotettavuus sekä asioiden taustojen monipuolinen tuntemus ovat myös keskeisiä valtteja vaikuttamistyössä.

Kyky esittää tiiviisti asiat ja valmius toimittaa tarvittaessa taustamateriaaleja ovat myös tärkeitä. Viesti on hyvä myös muokata kohteen mukaan, sillä vastustajiin purevat ehkä eri argumentit kuin toimintaan jo myötämielisesti suhtautuviin. *Asiallinen argumentointi* kannattaa, ja juupas eipäs -väittelyihin tai kiistoihin ei kannata sortua. Kukaan ei ole seppä syntyessään, mutta myös yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa voi kehittyä.

12.2 Proaktiivisuus median suhteen kannattaa

Monissa asumisyksiköissä tehdään yhteiskunnallisesti kannattavaa ja kannatettavaa toimintaa, mistä on syytä kertoa laajemminkin julkisesti. Suomalaiset pääsääntöisesti arvostavat ja luottavat perinteiseen mediaan, joten myös sitä kautta on hyvä rakentaa monipuolista kuvaa omasta toiminnasta.

Toimittajat ovat tarinankerronnan ammattilaisia, joten heille kannattaa aktiivisesti vinkata mahdollisuudesta kertoa yksikön toiminnasta. *Uutiskripteereiden* täyttyminen, kuten asioiden uutuus, merkittävyys tai koskettavuus, auttavat juttuideoiden läpimenoa.

Median suhteen aktiivisuudeksi ei riitä, että reagoi vain jälkikäteen joihinkin mediaosumiin esimerkiksi vastineen avulla. Jos organisaatiossa on taitava kirjoittaja ja valokuvaaja tai sellaisia voi hyödyntää, omia tuotoksia kannattaa toisinaan tarjota julkaistaviksi. Esimerkiksi paikallismedia hyödyntää ajoittain tällaista *valmista tausta- tai muuta materiaalia*, koska toimituksen omat resurssit voivat olla vähäiset. Muutoinkin etukäteissuunnittelu ja etuottoinen eli proaktiivinen toiminta kannattaa.

Toimitusten valitsemiin näkökulmiin ei ole hyvä liikaa yrittää vaikuttaa, sillä median riippumattomuus on tärkeä arvo ja toimittajat osaavat kyllä ajatella itsekin. Kirjoitetun jutun itseä tai omaa organisaatiota koskevat osat voi pyytää luettaviksi, vaikkakaan toimitusten nopeat aikataulut eivät aina mahdollistakaan tätä. *Omia kommentteja* voi olla mahdollista tarkentaa ja *asiavirheet* on korjattava, mutta toimituksen päätäntävaltaan kuuluvat esimerkiksi jutun otsikointi ja näkökulma.

Median äkillisiin yhteydenottoopyyntöihin on myös syytä olla varautunut. Kaikkien pitää tietää, *keillä on johdon lisäksi valtuutus vastata median kysymyksiin* oman mandaattinsa ja tietämyksensä rajoissa. Sanomattakin pitäisi olla selvää, että organisaation johto, viestintä ja naapurustotyö pidetään ajan tasalla median yhteydenottojen ja myös julkaistujen juttujen suhteen. Toimittajien yhteydenottoon on myös hyvä aina vastata viivyttelämättä.

Julkisuuden kanssa toimittaessa on aina syytä muistaa, että kyse on *sananvapaudesta*, johon on Suomessa vahva lainsäädännöllinen suoja. Toimittajat pääsääntöisesti noudattavat oman ammattikuntansa eettisiä ohjeita ja Julkisen sanan neuvoston suosituksia. Nyrkkisääntönä voikin todeta, että sananvapauden yhteydessä sanomiseen on oikeus, sietämiseen on oltava valmis ja vastuun kantaminen on velvollisuus.

12.3 Kriisiviestintä osana vaikuttamisviestintää

Sininauhasäätiön Ruusulankadun asumispalveluyksikössä koettiin eräs kriisiviestintätilanne, kun media syksyllä 2013 innostui kirjoittamaan poliisin runsaista käynneistä yksikössä. Kriisiviestintä sinällään on vain eräs osa organisaation viestintää, mutta sillä voi olla merkittäviä vaikutuksia organisaation *maineeseen ja tunnettuuteen*.

Taloustutkimuksella teetetyn kyselyn mukaan Sininauhasäätiön tunnetuus nousi merkittävästi kriisiviestintätilanteen jälkeen. Maineenhallinnan ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen kannalta kriisiviestintätilanne on sekä *uhka että mahdollisuus*. Sininauhasäätiön kannalta vastuullinen toiminta kriisitilanteessa on tuonut runsaasti lisää ymmärtäjiä toiminnalle. Se on myös myöhemmin mahdollistanut osallistumisen muille yhteiskunnallisen keskustelun areenoille, joille pääsy olisi muutoin voinut olla vaikeampaa.

Luvussa yhdeksän kerrottiin siitä, miten Ruusulankadun yksikön ympäristötyöllä ja lähipoliisilla on ollut poikkeuksellisen toimiva yhteistyösuhde yksikön toiminnan alusta alkaen. Joskus myös tällainen käytännön tasolla hyvin toiminut yhteistyökuvio voi tuottaa yllätyksiä.

Vuonna 2013 eräs asioita hieman etäämmältä seurannut komisario innostui esittelemään poliisin tilastoja tavalla, joka poikkesi aika tavalla siitä käsityksestä, mikä käytännön yhteistyötä tehneellä lähipoliisilla oli. Median jutuissa tuotiin esille, että yksikköön oli vuoden aikana ollut enemmän käyntejä kuin mitä vuodessa oli päiviä. Alusta alkaen mediassa vähemmälle huomiolle jäi, että merkittävä osa näistä kohutuista käynneistä oli poliisin ennaltaehkäisevän toiminnan käyntejä, siis myös henkilökunnan tapaamisia ilman mitään muita toimenpiteitä. Virheellisiin tietoihin median jutuissa voikin pyytää *oikaisua* tai joissain tapauksissa muita näkökulmia esitteleviä *jatkojuttuja*, mutta usein asian saama huomio jää tällöin joka tapauksessa vähäisemmäksi kuin mitä se oli alkuperäisessä jutussa.

Kriisiviestinnän kannalta on mielenkiintoista pohtia, milloin ehkä pitkäänkin kyteneet asiat saavat poikkeuksellista näkyvyyttä. Milloin jostain asiasta tulee niin kiinnostava, että sosiaalisen median lisäksi se nousee näkyvästi esille esimerkiksi perinteisen median tarjonnassa? Puhutaankin *asioiden leimahduspisteestä*, kun ehkä jo pitkään kytynyt asia leimahtaa liekkeihin. Ruusulankadun tapauksessa bensanheittäjä liekkeihin oli syksyllä varsin poikkeuksellinen eli yksittäinen komisario. Tosin asia oli jo kytynyt

aiemmin, sillä Ruusulankadulla asumispalveluyksikkö oli avattu vain noin vuosi aiemmin ja yksikköä kohtaan oli ollut jo aiemmin ärtymystä. Mediakohua edeltäneenä kesänä asuntojen hintojen arvioitiin alueella laskeneen parisataa euroa neliötä kohden yksikön tultua naapurustoon.

Yleensä kriisitilanteissakin aktiivinen mediakirjoittelu sammuu viimeistään yhdeksän päivän aikana, vuonna 2013 aktiivista vaihetta kesti 11 päivää. Syynä oli se, että kyseinen komisario tuli toisen kerran viikon kuluttua julkisuuteen tällä kertaa päihteiden käyttöön liittyvien kuolintapausten varjolla.

Kuolemantapausväitteisiin sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköt eivät luonnollisesti salassapitovelvollisuuden vuoksi voi ottaa kantaa, koska kyseessä ovat yksittäisten asiakkaiden tapaukset. Sen voi kuitenkin todeta, että tilastollisesti tarkastellen esimerkiksi päihteiden liikakäyttöön tai itsetuhoisuuden aina sisältyy normaalia suurempi kuolemanriski.

Sininahasäätiössä ei tässä tilanteessa haluttu lähteä arvostelemaan kehtään poliisia tai yleisemmin poliisin toimintaa, koska poliisin toimintaa arvostetaan sekä yleisesti Suomessa että erityisesti Sininahasäätiön ympäristötyön kumppanina. Seuraavassa tekstissä kerrotaan yhteiskunnallisten toimijoiden erilaisten argumenttien esiintuomisesta osana kriisiviestintää.

NÄKÖKULMA

Ruusulankadun mediakohu ja päättäjät

”Käsittämätöntä.” Poliisi hälytetään tähän taloon miltei joka päivä!

Kansanedustaja häätäisi asunnottomat Töölöstä: ”Ruokaa soppatykistä”

Kansanedustajalta raju hyökkäys: ”Yhteiskunnan varoilla turvaton huumeikämpä.”

Stödboendet sprider skräck i Tölökvarter

Sininauhasäätiön Ruusulankadun yksikön mediakohussa syksyllä 2013 oli kiinnostavaa asian saama poliittinen ja yhteiskunnallinen sävy. Paikalliset poliitikot olivat jo olleet jonkin verran aktiivisia naapuruston niin myönteisten kuin kielteisten kantojen esittämisessä, mutta nyt yksittäisen poliisin mediassa esittelemistä rikos- ja kuolintilastoista kiinnostui myös eduskunnassa istuva, poliisina itsekin aiemmin työskennellyt kansanedustaja. Perussuomalaisten **Tom Packalén** antoi räväköitä lausuntoja ja ihmetteli asunto ensin -periaatetta. Sen sijaan esimerkiksi sosiaalidemokraattien kansanedustaja **Raakel Hiltunen** oudoksui kollegansa puheita ja puolusti moniarvoista yhteiskuntaa.

Asian poliittinen käsittely jatkui vielä kevätkaudella Helsingin kaupunginvaltuustossa, jossa valtuusto selvin luvuin antoi tukensa kaupungin asunto ensin -periaatteella toteutetulle erityisryhmien asunnottomuuden hoidolle. Muun muassa kokoomuksen **Jan Vapaavuori** entisenä asuntonministerinä puolusti vahvasti pitkäaikaisasunnottomuuden hyvää hoitoa ja sen myönteisiä vaikutuksia.

Ruusulankadun mediakohu kääntyiikin oudoksunnasta ymmärttäviin juttuihin jo mediakohun aikana syksyllä 2013. Yksikön toimintaa ymmärtävät jutut nojasivat vahvoin talousargumentteihin sekä asian inhimillisen puolen saamaan huomioon. Mediakohun aikana järjestettiin Ruusulankadulla medialle laaja tiedotustilaisuus, jossa oli paikalla monien keskeisten sidosryhmien edustajia. Palveluiden ostajaa edusti Helsingin kaupungin Asumisen tuen

päällikkö **Taru Neiman**, joka kertoi toiminnan olevan sekä kaupungin tilaamaa niin myös sen ohjeistuksen ja linjausten mukaista. Ympäristöministeriön virkamies **Peter Fredriksson** puolestaan esitteli tutkimustietoja siitä, miten asumispalveluyksiköissä säästetään 10 000–15 000 euroa asukasta kohden verrattuna sairaanhoito- ja muihin kuluihin, joita asunnottomuudesta vuositasolla aiheutuu.

Esimerkiksi aivan yksikön vieressä toimivalla Mannerheimin lastensuojeluliiton iltapäiväkerholla oli ollut vain positiivista kerrottavaa uudesta naapuristaan. Myös lähipoliisi oli aktivoitunut asioita kauempaa kommentoineen ja kohua aiheuttaneen komisarion sijaan. Poliisi oli tiedotustilaisuudessa kertomassa, mistä oikein oli kyse poliisin tilastoissa, ja rauhoitteli muutoinkin tunnelmia kertomalla hyvästä yhteistyöstä.

Oman hyvin merkittävän kortensa kehoon kantoivat Ruusulankadun asukkaat eli asunnottomuudesta, päihde- tai mielenterveysongelmista kärsineet nuoret ihmiset. Hyvin moni heistä ja heidän lähipiiristään astui median eteen ja kertoi, kuinka asuminen omassa kodissa oli vaikuttanut heidän elämäänsä. Osa heistä oli esiintynyt mediassa jo aiemminkin, ja median kanssa oli Ruusulankadulla tehty yhteistyötä näissä asioissa jo pitkään, joten osa median kanssa jo viikkoja aiemmin valmistelluista jutuista ilmestyi juuri mediakohun aikoihin. Esimerkiksi **Ninni Hämäläinen** ja **Katja Gothoni** esiintyivät rohkeasti omilla nimillään. He kertoivat, millaista oli elää kadulla ilman asuntoa ja miksi asunnottomana on käytännössä mahdotonta toipua tai päästä taas osaksi yhteiskuntaa.

Kriisiryhmän ytimessä uurastivat Sininauhaliiton ja -säätön johtaja **Aarne Kiviniemi** sekä säätön palvelujohtaja **Maritta Matintalo** tukijoukkoinaan viestintäpäällikkö **Maarit Avellan**, vastaava ympäristöyöntekijä **Satu Viskari** ja organisaation muu henkilöstö. Johtajien puheenvuorot asukkaiden ihmisarvosta sekä konkreettiset selviytymis- ja kuntoutumistarinat olivat koskettavia. Ne kertoivat samalla oleellisen viestin säätön arvopohjasta vaikeuksissa olevien ihmisten auttajana.

Mediakohu alkoi ehkä pelon ja vihan tunteista, mutta kohun loppumetreillä median jutuissa oli runsaasti ymmärrystä ja myötätuntoa. Kriisi on myös aina mahdollisuus, ja tässäkin tapauksessa pitkäaikaisasunnottomuus ja sen hoitotavat saivat lisää tunnettuutta. Etenkin tarinoiden avulla pystyttiin vaikuttamaan myös ihmisten tunnetiloihin ja asenteisiin. ●

Kriisiviestinnässä tehdään monia tavanomaisia viestinnän toimia, kuten ollaan median käytettävissä, tehdään tiedotteita ja hoidetaan some-viestintää. Kriisitilanteissa näiden toimien aikataulu on yleensä huomattavasti kiireellisempi kuin muutoin.

Usein kriisitilanteet liittyvät muodossa tai toisessa maineen hallintaan. Asukkaat saattavat tehdä jotain kielteistä tai henkilökunnan, johdon tai tärkeiden sidosryhmien sanomisia tai tekemisiä aletaan laajemmin ihmetellä.

Näihin ja muihin kuviteltavissa oleviin tilanteisiin pitäisi varautua *kriisiviestintäsuunnitelman* avulla. Siinä pitäisi olla suunniteltuna ainakin, kuka vastaa mistäkin viestinnästä ja millä tavoin. Mahdollisia tilanteita on myös *hyvä harjoitella etukäteen*.

Usein haasteena on se, pystyykö organisaatio tarjoamaan riittävästi ja ajankohtaista tietoa, kun kysyntä on kiivasta. Esimerkiksi kun kriisi on päällä, organisaation johdon on syytä olla median käytettävissä mahdollisimman joutuisasti ja nettisivuilla sekä muissa viestintäkanavissa on tarpeen olla *ajankohtaisia päivityksiä ja taustatietoa tilanteesta*.

Jos kriisiviestintätilanteeseen sisältyy esimerkiksi selviä organisaation laiminlyöntejä, julkinen ja usein korkeimman johtajan esittämä *anteeksipyynnö* on paikallaan. Sininauhasäätiön kohdalla tähän ei ollut tarvetta, mutta muutoin on hyvä muistaa nopean ja vilpittömän anteeksipyynnön merkitys. Epäonnistuuessaan anteeksipyynnö voi myös pahentaa kriisitilannetta, etenkin jos se kohdistetaan väärin, sen esittämisessä viivytellään, siinä ei ole aitoa empatiaa tai se on liian rajattu, koska pelätään esimerkiksi anteeksipyynnön seuraamuksia organisaation juridisen vastuun osalta.

Myös monilla muilla toimijoilla ja näiden viesteillä voi olla tärkeä joko omaa viestiä tukeva tai haittaava rooli kriisiviestinnässä. Oheisessa case-jutussa kerrottiin esimerkki laaja-alaisesta, myönteisestä *yhteistyöstä eri sidosryhmien* kanssa, joka on jatkunut mediakohun jälkeenkin. Esimerkiksi lähipoliisi on pitänyt erilaisia tilaisuuksia Ruusulankadulla ja antanut haastatteluja paikallislehtiin. Myös ympäristöministeriö ja Helsingin kaupunki ovat jatkaneet aktiivista tiedottamistaan ja mediayhteistyötä pitkäaikaisasunnottomuuden hoidon osalta. Sininauhasäätiön osalta tukea ovat antaneet esimerkiksi myös monet muut järjestöt, vastaavat asumispalveluyksiköt tai naapurusto esimerkiksi kaupunginosayhdistyksen kautta. He ovat *yhteisillä kannanotoillaan* tai muutoin kannustaneet jatkamaan Sininauhasäätiön

työtä asunnottomien sekä päihde- ja mielenterveysongelmaisten hyväksi.

Useilta luotettavilta tahoilta toistetun viestin voima onkin merkittävä ympäristötyössä sekä yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa ja muussa viestinnässä. Ympäristötyön ja yleisemminkin viestinnän kannalta on keskeistä rakentaa ja ylläpitää yhteyttä erilaisiin sidosryhmäverkostoihin, ovat he sitten nykyisiä tai potentiaalisia asukkaita, naapureita, kollegoita, palvelujen ostajia tai muita päättäjiä. Tämä työ yleensä maksaa itsensä takaisin – myös kriisitilanteissa.

13

OSA 5:
Taidetta, vaikuttamista
ja muita
erityismenetelmiä

Kaunokirjallisuuden voima ympäristötyössä

13 Kaunokirjallisuuden voima ympäristötyössä

Kirjailija ja terapeutti Anja Snellman on kirjoittanut tähän kirjaan mm. esipuheen. Tässä luvussa hän käsittelee Ruususen unta? -tekstissään *kaunokirjallisuuden vaikutusta niin terapiassa kuin asenteisiin vaikuttamisessa*.

Snellman on myös toiminut Ruusulankadun ympäristötyön ohjausryhmän jäsenenä toiminnan alusta saakka. Snellman on syntynyt ja kasvanut Helsingin Kalliossa, ja hän tietää, ”mitä levottomat kadut pitävät sisällään”. Hän kuitenkin kokee värikkään kasvuympäristön rikkautena.

”Sain näkökulman ihmisten erilaisuuteen, opin hyväksymään erilaisuutta kirjavassa lapsuus- ja nuoruusympäristössäni.”

Anja Snellman, luento ”Pelon maantiede Töölössä” 2014

Lehtikuva

NÄKÖKULMA

Anja Snellman: Ruususen unta?

Muutamana viime vuoden aikana olen lukenut monia tutkimuksia taiteen ja etenkin kaunokirjallisuuden vaikutuksesta mielenterveyteen. Tutkimuksia on tehty sekä psykologian että kirjallisuuden laitoksilla. Yhteistä johtopäätöksissä on, että taiteen ja tässä tapauksessa kirjallisuuden merkitys ihmisten mielen hyvinvointiin on selvä.

Johtopäätöksen tekee vielä mielenkiintoisemmaksi, jos ajattelee samanklaisia uutisia lukemisharrastuksen ja yleisemminkin kulttuurin kuluttamisen puolelta: nuoret ja varsinkin pojat lukevat yhä vähemmän ja nimenomaan kaunokirjallisuutta.

Korrelaationa tähän voisi ajatella myös tilastoja masennuksen ja sairauslomien tai päihteidenkäytön ja työkyvyttömyyden lisääntymisestä juuri nuorilla miehillä.

Kirjallisuutta voi siis tutkia ja tulkita ei pelkästään yleissivistyksen ja kulttuuristen merkityksien kautta, vaan myös kansanterveyden kautta.

Jokainen voi omassa mielessään miettiä, miten kirjallisuus voi auttaa ja on auttanut omassa elämässä. Kirja voi antaa lepoa, unohtua omista vaikeuksista. Tai sitten se voi peilata niitä; kirjan kanssa voi keskustella, siitä voi saada vertaistukea, se voi haastaa omia arvoja, päivittää niitä. Joka tapauksessa tarinat yhdistävät meitä. Ne tuovat yhteisöllisyyden tunnetta; atavistista nuotion äärellä istumisen lämpöä ja turvaa. Kaikissa meissä on lauman kaipuu.

Romaanien henkilöihmisiin voimme samastua, niin onnistujiin kuin luusereihinkin, punnita ja pohdiskella omia motiivejamme, menneisyyttämme, toiveitamme, pelkojamme. Kirjojen kautta voimme puhjeta haaveisiimme. Kirjan ääressä voimme itkeä ja nauraa, kokea äärimmäisiä elämyksiä, myötälää, olla yksin itsemme kanssa, vetäytyä, oppia uutta.

Kirjallisuus on myös sanataidetta. Joskus jo pelkästään kaunis kieli auttaa, lohduttaa, huumaa ja huimaa. Kääntää suupieliä ylöspäin. Myös uudet ilmaukset, omalle elämänpäiirille vieras slangi voivat avata uusia huikeita mielenmaisemia.

Voi siis hyvin puhua kaunokirjallisuuden terapeuttisesta merkityksestä. Erityisesti runous auttaa vaikeissa elämäntilanteissa: erojen, läheisten sairastumisien ja kuolemien, traumojen ja menetysten yhteydessä. Runoista haetaan vertaistukea, kirjailijan ääni on terapeuttista dialogia.

Nyky-yhteiskunta on armoton. Irtisanomiset, taloudelliset vaikeudet, perheiden hajoaminen, yhteisöllisyyden kaikkoaminen ja yleinen neuvottomuuden tunne lamauttavat meitä. Monelle tulee sellainenkin olo, että ei ole konsteja selvitä enää eteenpäin. Putoamisen tunne voi lokahtaa melkein kenen tahansa kohdalle jossain kohtaa elämässä. Tai jos ei omalle kohdalle, niin jonkun läheisen osaksi.

Kaunokirjallisuuden vahvistavaa vaikutusta voi myös katsella toisinpäin. Olen itse kiertänyt kouluissa pitämässä tarinatunteja, ollut vankilassa johtamassa kirjoittajapiiriä ja nyt työskentelen Diakonissalaitoksen Munkkisaaren päihde- ja mielenterveyskuntoutujien korvaushoitopaikassa ohjaamassa lukupiiriä.

Vaikutukset ovat näkyneet välittömästi. Ei ole niin päästään pehmennyttä nistiä, joka ei haluaisi jutella kirjojen välityksellä tarinoista, jotka jotenkin koskettavat omaa todellisuutta, ja kerrata omaa kohtaloa siinä sivussa.

Keiden muiden pariin olisi hyvä viedä kirjallisuutta, tarinoita, sanataidetta avaramaan mieltä ja kieltä? Muutamia vuosia sitten pidin kirjallisuusluentoja lääketieteen opiskelijoille. Kourallinen medisiinareita luki johdollani teoksia, joiden päähenkilöt auttoivat heitä luomaan parempia kontakteja tuleviin potilaisiin. Myös kirjailijoiden kuvaukset erilaisista sairauksista – niin psyyken kuin fyysisen – auttoivat heitä mieltämään potilaan ajatuksia ja tunteita oppikirjallisuudesta poikkeavilla tavoilla.

Tämä kokemus sai minut ajattelemaan, että kirjallisuutta tulisi ehdottomasti opettaa terveydenhoitoalan koulutuksissa, se voisi olla pakollisena inhimillistävänä osiona mukana arvosanoissa ja aineyhdistelmissä.

Taide voi parhaimmillaan ennaltaehkäistä sairauksia, taide pitää mielen uteliaana ja ennakkoluulottomana, avarana uudelle. Taide muistuttaa toisenlaisista tavoista olla ja elää. Taide on myös hyvää siedätystä.

Munkkisaaren lukupiirimme ja Sarana-bändimme julkaisivat taannoin oman levyn. Levyllisen ihan omaa musiikkia, jossa korvaushoitolaiset kertoivat omia elämäntarinoitaan, omia tuntojaan pohjalta ”ottakaa tai jättäkää, mutta tällaisia olemme, tällaisia olemme kokeneet, tällaisen tien olemme kulkeneet”.

Laulun sanat, runot ja omat tarinat voivat antaa normikansalaiselle kurkistusaukon maailmaan, josta ei muuten mitään tietäisi. Näin on tehnyt muun muassa skottikirjailija Irvine Welsh pitkäaikaisunnottomia, nuoria rapanistejä kuvaavalla Trainspotting-romaanillaan, jonka elokuvaversiokin on ollut menestys maailmalla. Trainspottingia ovat seuranneet Welshin samaa aihepiiriä kuvaavat teokset The Acid House, Marabou Stork Nightmares, Ecstasy: Three Tales of Chemical Romance ja viimeisimpänä Skagboys, jonka edinburghilaisten yömajojen sankarit voisivat olla suoraan helsinkiläisen Ruusulankadun asuntolan asukkaita.

Me suomalaiset olemme kirjan kansaa – näinhän vielä tapaamme sanoa – ja toisaalta haluamme pitää kiinni myös kehitysavusta, jota olemme sitoutuneet kaukana meistä apua tarvitseville antamaan.

Me olemme jaksaneet lukea ja eläytyä ja innostua Putkinotkon Käkriäisten räjäisestä maailmasta, olemme liikuttuneet Ryysyrannan Joosepista, Havukka-ahon ajattelijan tokaisuista, Pentti Saarikosken Juomarin päiväkirjoista ja Mielensä-pahoittajan rutinoista. Olemme siedättyneet näihin enemmän tai vähemmän rabuihin hahmoihin ja tehneet niistä kansakunnan vertaishahmoja.

Siedätyksen merkitys on suuri silloinkin, kun mietitään vaikkapa Ruusulankadun asukkaiden saamaa vastaanottoa Töölössä. Keskustelu kun helposti jumittuu kaikkeen negatiiviseen: uhkakuviin ja ennakkoluuloihin, huhupuheisiin ja pelkoihin, asuntojen hintojenlaskusta puhumattakaan. Alueella tapahtuneet varkaudet ja näpistykset, meluaminen ja roskaaminen ovat närkästyttäneet asukkaita enemmän kuin ajatus siitä, että joidenkin ihmisten elämä on kerta kaikkiaan niin ohuen langan varassa kuin monien Ruusulankadun asukkaiden elämä on.

Yhtä hyvin voisimme ottaa näkökulmaksi yksinäisyyden. Jos kykenisimme ajattelemaan Ruusulankadun pitkäaikaisasunnottomia päihteenkäyttäjiä häirikömassan sijasta yksilöinä, tarina kerrallaan, kertomus kertomukselta, näkisimme monasti jo varhaislapsuudessa alkavan yksinäisyyslohduttomuuskierteen, johon päihteet tulevat mukaan hyvin aikaisessa vaiheessa. Silloin voisimme tuntea myötätuntoa ja auttamisen halua – samanlaista kuin vaikkapa uudesta lastensairaalaista puhuttaessa ja sille rahaa kerättäessä. Minä nimittäin näen joka ikisen Ruusulankadun asukkaan sisällä hädissään olevan lapsen.

Uudelle lastensairaalalle ilmaantui heti paljon ymmärtäjiä ja puolestapuhujia, perustettiin tukiyhdistys ja kansalaiskeräys. Kuinka monta hyvää haltia ilmestyy kodittomille päihteenkäyttäjille? Entisille vakavasti sairastuneille lapsille? Onko Ruususen unta odotella, että tällaisia kummeja vielä ilmestyy? ●

KIRJAILIJA, RUNOILIJA JA TERAPEUTTI ANJA SNELLMAN

LOPUKSI

Ympäristötyön mallit käyttöön maahanmuuttajatyössä

”Viekkää ne saatanan nistit, somalit ja romanit pois.”

Esimerkki Sininauhasäätiön ympäristötyön saamasta palautteesta

Vuonna 2015 Suomea ja Eurooppaa alkoi koetella poikkeuksellisen voimakas maahanmuutto. Suomeen tuli lyhyessä ajassa yli 30 000 ihmistä muun muassa Irakista, Afganistanista ja Syyriasta. Kansainvaellus on jatkunut tämän jälkeenkin.

Yhteiskunnallinen keskustelu sai syksyn 2015 aikana rinnalleen uutta, aiempaa radikaalimpaa toimintaa. Historia opettaa, että on vain ajan kysymys, milloin vihapuhe muuttuu vihateoksi. Suomessa nähtiin jo syksyllä suoria hyökkäyksiä vastaanottokeskuksiin. Media uutisoi ulkomaalaistaustaisten miesjoukkojen lääppimis- ja lähentelyhyökkäyksistä kohteenaan erityisesti suomalaiset nuoret tytöt.

Pakolaisten kuten muidenkin erityisryhmien asumiseen näyttää kohdistuvan aiempaa voimakkaampia asenteita ja käyttäytymistä. On tärkeää tehdä asioita rakentavaan ja myönteiseen suuntaan vievää työtä. Olemme pakolaiskysymyksen hoitamisessa todella isojen yhteiskunnallisten asioiden äärellä. Ne voidaan hoitaa asiallisesti ja myönteisesti. Vakava uhka on, että ajaudumme sekasortoon, väkivallan kierteisiin ja jopa suoranaisiin aseellisiin konflikteihin. Tätä emme varmasti Suomessa halua.

On otettava vakavasti tutkijoiden esittämä huoli siitä, että syrjivät asenteet saattavat johtaa esimerkiksi maahanmuuttajanuorten radikalisoitumiseen. Myös esimerkiksi mielenterveyden häiriöistä kärsivät kokevat, että ympäristön paine vaikuttaa heidän toipumiseensa kielteisesti. Tutkimus tukee monin tavoin näkemystä myös siitä, että kielteisesti suhtautuva ympäristö heikentää mahdollisuuksia kuntoutua esimerkiksi päihdeongelmista tai integroitua asuinalueelle.

Sininauhasäätiöllä sekä sitä hallinnoivalla Sininauhaliitolla ja liiton lähes sadalla jäsenyhteisöllä eri puolilla maata on ollut pitkään käyttöä asuin-aluelähtöiselle ympäristötyölle. Päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivät, pitkäaikaisasunnottomat, kehitysvammaiset, pakolaiset tai muut erityisryhmät ovat tarvinneet asumisensa ja palvelujensa tueksi asenteisiin ja käyttäytymiseen vaikuttavaa ympäristötyötä. Nyt näitä malleja kannattaa hyödyntää maahanmuuttajatyössä.

Monet palveluita järjestöiltä ostaneet kaupungit tai muut toimijat ovat myös ymmärtäneet ympäristötyön arvon. Helsingin kaupunki aikoo tulevina vuosina toteuttaa lapsille ja nuorille suunnattua, ympäristötyön toteuttamaa koulutusta, joka on samalla oivallista suvaitsevaisuus- ja päihdekasvatusta. Kaupunki on myös sisällyttänyt ympäristötyön palvelujen kilpailuttamiseksi hoihinsa ja kaupungin turvallisuutta parantaviin suunnitelmiinsa. Tässä on varmasti pohdittavaa myös muissa kunnissa.

Kiitan kirjan tekijöitä ja Sininauhasäätiön ympäristötyön ohjausryhmää monipuolisesta työstä asuinaluelähtöisen ympäristötyön kehittämisessä ja tukemisessa. Uskomme suomalaisten olevan pohjimmiltaan suvaitsevainen ja auttamishaluinen kansa. Ympäristötyö on eräs keino voimistaa tätä myönteistä ja vahvaa arvopohjaa.

Kirja on tarkoitettu kaikille hyvästä naapurisovusta ja rakentavista ratkaisumalleista kiinnostuneille. Asuinaluelähtöinen ympäristötyö sisältää sellaisia tavoitteita ja malleja käytännön tilanteisiin, joita on hyvä tulevaisuuden Suomessa antaumuksella hyödyntää.

Johtaja Aarne Kiviniemi
Sininauhaliitto ja -säätiö

Kirjan tekijät

Sosionomi Satu Viskari on työskennellyt ympäristötyöntekijänä Sininauhasäätiöllä ja on nykyään Sininauha Oy:ssä sekä Sininauhasäätiön Asuva-hankkeessa ympäristötyön erityisasiantuntijana. Hän on sosiaali- ja rikosseuraamusalan tutkinnon suorittanut sosionomi (YAMK), jolla on pitkä työura mm. skitsofreniaa sairastavien kuntoutujien parissa. Lisäksi hän on johtanut yritystään Mentalwearia, joka tuotteillaan toi mielen-terveysongelmia näkyviksi. Viskarin artikkeli ennakkoluuloihin vaikuttamisesta on julkaistu Duodecimin kirjassa Irti häpeäleimasta. Tähän kirjaan Satu Viskari on kirjoittanut valtaosan ympäristötyön menetelmistä sekä käytännön kuvauksista.

TT, FM, dosentti Pekka Lund on Sininauhaliiton ja -säätiön tutkimuspäällikkö. Hän vetää Sininauhasäätiön Asuva - Koti Kaikille tutkimus- ja vaikuttamishanketta sekä työskentelee aluetyössä Sininauhaliiton lähes sadan jäsenjärjestön parissa. Lund on akateemisten julkaisujen lisäksi kirjoittanut mm. päihde- ja rahapeliongelmista sekä järjestötyöstä. Hän on kirjoittanut Sininauhaliiton työhön liittyen mm. seuraavia kirjoja: Aatteena auttaminen, Päihdetyön päiväkeskukset, Rahapeliongelma ja Torjuttu toivottomuus. Tähän kirjaan Pekka Lund on kirjoittanut etenkin pitkäaikaisasunnottomuuteen ja Asunto ensin-periaatteeseen liittyviä tekstejä.

VTM Maarit Avellan on Sininauhaliiton ja -säätiön viestintäpäällikkö ja Uusi toivo -lehden päätoimittaja. Hän on aiemmin toimittanut ja kirjoittanut julkaisuja mm. maahanmuuttajanaisista, organisaatioiden kehittämisestä sekä päihde- ja mielenterveystyöstä. Hän on myös kääntänyt kirjallisuutta suomeksi sekä toimittanut mm. koulutusaineistoja opetustoimen tueksi. Tähän kirjaan hän on kirjoittanut erityisesti viestintään, yhteiskunnalliseen markkinointiin ja vaikuttamiseen sekä ympäristötyön kehittämiseen liittyviä tekstejä. Lisäksi Maarit Avellan on vastannut tämän kirjan editoinnista ja kustannustoi-
mittamisesta.

Kirjailija, terapeutti Anja Snellman on kirjoittanut 24 romaania, 3 runokokoelmaa sekä näytelmiä ja elokuvakäsikirjoituksia. Hänen teoksiaan on käännetty yli 20 kielelle. Hän on saanut Kiitos kirjasta -mitalin, Helsinki -mitalin sekä Pro Finlandia -mitalin. Hän työskentelee journalistina Helsingin Sanomien HSTV:llä, terapeutina Psykoterapiakeskus Vastaamossa sekä sanataideterapeutina Helsingin Diakonissalaitoksella. Anja Snellman on kirjoittanut tämän kirjan esipuheen sekä muun muassa kaunokirjallisuuden hyödyntämisestä asiakastyössä.

Teatteriohjaaja Jonna Wikström ohjasi Sininauhasäätiön asumisyksiköstä kertovan Ruusulankatu 10 -näytelmän Q-teatterille vuonna 2014. Hän on toiminut esiintyjänä, käsikirjoittajana ja ohjaajana useissa eri freelancer-produktioissa. Wikström on ollut mm. Masalan Nuorisoteatterissa ohjaaja ja Ryhmäteatterin nuorisoteatterin perustaja. Hän myös opettaa draamaa ja teatteri-ilmaisua sekä on toiminut Afrikassa toteutetuissa teatte-

rialan kehitysyhteistyöhankkeissa. Tähän kirjaan Jonna Wikström on kirjoittanut tekstejä teatterista, kodista ja asunnottomuudesta.

Kirjaa ovat kommentoineet ja eteenpäin kehittäneet mm. Sininauhaliiton ja -säätien johtaja Aarne Kiviniemi sekä kehitysjohdaja Päivi Heimonen, Sininauhasäätien kehittämisspäällikkö Anne Hyyrynen sekä aiemmin Sininauhasäätien ohjelmajohtajana, nykyään Luonan lääketieteellisenä johtajana työskentelevä Pekka Tuomola. Lukuisat yhteistyökumppanit ovat myös myötävaikuttaneet kirjan syntymiseen, joista etenkin Helsingin Diakonissalaitoksen ympäristöyöntekijät Pekka Kajava ja Jukka Hampunen ovat monin tavoin tukeneet asuinaluelähtöisen ympäristötyön kehittämistä. Myös Sininauha Oy:n toimitusjohtaja Kimmo Karvosen tuki kirjan valmistumiselle on ollut arvokasta.

Erityiskiitos kuuluu myös Sininauhasäätien ympäristötyön hankkeen ohjausryhmälle, jossa ovat vaikuttaneet kirjailija Anja Snellmanin ja yksikön johtaja Jukka Hampusen lisäksi mm. Kristina Westerholm Helsingin kaupungilta sekä Hannu Haukanhovi Töölön kaupunginosat – Töölö ry. -seurasta.

Lähteet

- Adressi. Ruusulankatu 10. ”Ei Ruusulankadun päihdeasuntolalle!” 2008. Viitattu 2.4.2014. <http://www.adressit.com/keskustelu/6414>
- Ara. Asumisen ja rahoittamisen kehittämiskeskus. Selvitys 1/2015: Asunnottomat 2014. http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/ARAn_selvitykset/Selvitys_12015_Asunnottomat_2014%2832596%29
- Asunto ensin -periaate. Viitattu 7.4.2014. http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunto_ensin_-_periaate
- Asunto ensin -yksiköiden kustannusvaikuttavuus – vertailussa mielenterveys- ja päihdekuntoutujien yksiköt. Tampereen teknillinen yliopisto. 2013.
- Asunto ensin -ympäristötyö. Viitattu 24.4.2014.
- http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/irti_asunnottomuudesta/ymparistotyö
- Björkman, Marsa. 2015. Aspa-säätiö. Kiinteistöpäällikkö. Haastattelu.
- GRANFELT, R. 2014. Asunto vai rikoksettomuus ensin? Asumissosiaalisen työn tuella irti asunnottomuudesta ja rikollisuudesta. Teoksessa Lindeborg H., Suonio M., Lassila, T. (toim.). Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2014.
- HAMPUNEN, JUKKA 2014. Helsingin Diakonissalaitos. Yksikön johtaja. Keskusteluja ja sähköposteja vuosina 2013–2014.
- HELKAMA, KLAUS & MYLLYNIEMI, RAUNI & LIEBKIND, KARMELA. 2013 Johdatus sosiaalipsykologiaan. Edita.
- Helsingin kaupunki. Helsingin kaupungin turvallisuussuunnitelma. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2015:28.
- Helsingin kaupunki. Sosiaali- ja terveysvirasto. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma. Viitattu 15.4.2014.
- <http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Hankkeet/Pitkaaikaisasunnottomuus>

- HELNE, T., HÄNNINEN S. & KARJALAINEN, J. 2004. Seis yhteiskunta – tahdon sisään! Jyväskylä: Kopijyvä Oy.
- HELNE, T. 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Saarijärvi: Gummeruksen kirjapaino.
- Helsingin poliisilaitos. Ennalta estävä toiminto. Sähköposteja ja tapaamisia vuosina 2012–2015.
- Helsingin kaupunki. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma. Viitattu 15.4.2014.
- <http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Hankkeet/Pitkaaikaisasunnottomuus>
- HETARANTA, M. 2009. Huumehoitoyksiköiden aiheuttamat pelot lähiasukkaiden keskuudessa. Tapausesimerkinä Munkkisaarenkadun yksiköt Helsingissä.
- <http://www.yss.fi/yks2009-1hietaranta.pdf>
- HEDBERG, M. Iltalehti 8.11.2013. ”Kansanedustajan raju hyökkäys – yhteiskunnan varoilla turvaton huumeikämpä.” http://www.iltalehti.fi/uutiset/2013110817699351_uu.shtml
- JULKUNEN, R. 2006. Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. Stakes. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki.
- KARISTO, A. & TUOMINEN, M. 1993. Kirjoituksia kaupunkipeloista. Helsingin tilastokeskuksen tutkimuksia. Helsingin kaupunki, Tietokeskus.
- KIVELÄ, PÄIVI & HAKANPÄÄ, JENNI 2015. Mistä on asumisen laatu tehty? Työntekijöiden näkemyksiä tuetun asumisen laadun osatekijöistä. Sininauhasäätiö. Sininauha.fi -verkkajulkaisu.
- PÄIVI KIVELÄ 2015. Miten tulevaisuuden palvelujärjestelmä kohtaa ihmisen? Kristillisen päihdejärjestön auttamistyö osana paikallista hyvinvointipolitiikkaa. Sininauhaliitto. Sininauha.fi -verkkajulkaisu
- Kiviniemi, Aarne. 2014. Johtaja. Sininauhasäätiö. Haastattelu. Ruusulankatu 10.
- KOPOMAA, T., PELTONEN, L. & LITMANEN, T. 2008. Ei meidän pihallamme! Paikalliset kiistat tilasta. Gaudeamus Helsinki University Press.
- KOPOMAA, T. 2005. Naapurisuvaitsevaisuus. Tuetun asumisen ja palvelutoiminnan yhteys lähiympäristöön, asukasvaikuttamiseen ja kaupunkisuunnitteluun. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2005:2.

- KORKEILA, J. 2011. Mitä häpeäleima on? Teoksessa Korkeila, Joutsenniemi, Sailas, Oksanen (toim.). Irti häpeäleimasta. Kustannus Oy Duodecim. Helsinki.
- KORTTEINEN, MATTI & VAATTOVAARA, MARI. Segregation aika. Yhteiskuntapolitiikka-lehti 6/2015.
- KOSKIAHO, B., NURMI, J. & VIRTANEN, P. 1999. Kansalaisen sosiaalipolitiikka. WSOY.
- KOTLER, PHILIP & ZALTMAN, GERALD. Social Marketing: An Approach to Planned Social Change. Journal of Marketing, 1971, 35, 3-12.
- KOULUMIES, TERHI. Ruusulankadun asuntolan tulevaisuus esillä uudestaan, 10.9.2013. <http://www.terhikoulumies.fi/index.php/blogipaivitys/175-ruusulankadun-asuntolan-tulevaisuus-esillae-uudestaan>
- KUPARINEN, R. 2005. Ei meidän naapuriin. Tapaustutkimus asukasyhteisön suhtautumisesta kehitysvammaisten asuntolan rakentamiseen. Kehitysvammaliiton tutkimusyksikkö Kotu. Helsinki.
- LAINEN, T., HYVÄRI, S. & VUOKILA-OIKKONEN, P. (toim.) 2010. Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- LAITILA, A. & AROMAA, K. Rikollisuus ja kriminologia. 2005. Vastapaino. Tampere.
- LAITINEN, J. 2014. Helsingin Sanomat. Vasemmistopoliitikko: ”Vapaavuori palautti uskon ihmisyyteen.” Helsingiläispäättäjät äänestivät Ruusulankadun asuntolan muuttamisesta pähteettömäksi. <http://www.hs.fi/kaupunki/a1393400355029>
- LILJESTRÖM, EVA-MARIA. 2015. Töölön seurakunnan johtava diakoni. Keskusteluja ja sähköposteja vuonna 2013–2015.
- MYNNTINEN, E. 2008. Asunnottomia Etu-Töölöön. Osallisuuden mahdollisuudet ja mahdollisuudet asunnottomien palvelukeskuksen sijoittamisessa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- NIITYNEN, M. 2012. Asunnottomuuden polulta asumisen polulle. Narratiivinen näkökulma asunnottomuuden ja asumisen kokemuksiin. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta ja kulttuuritieteiden yksikkö. <http://www.asuntoensin.fi/files/1912/Niittynen2012.pdf>
- Nimi ovesa. Palveluinnovaatiot pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisessä. Hankesuunnitelma 21.5.2010. http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/32186_Hankesuunnitelma_Nimi_ovessa_21-05-2010.pdf

- OKSANEN, JORMA. 2013. Luento ”Irti häpeäleimasta. B-luokan kansalaisia vai tavallisia-töölöläisiä?” 19.3.2013 Ruusulankadun asumispalveluyksikkö. Helsinki.
- PERÄLÄ, J. Kommentti. Säätiö ulos Töölöstä osa 2. Uusi suomi. 10.11.2013.
<http://tompacakalen.puheenvuoro.uusisuomi.fi/153610-saatio-ulos-toolosta-osa-2>
- PERÄLÄ, J. 2013. Ikuinen säätiö - Helsingin huumemarkkinat. Like kustannus Oy. Helsinki
- Q-teatteri. Ruusulankatu 10. 2014. Viitattu 28.4.2014. <http://www.q-teatteri.fi/ruusulankatu/>
- RAY (Raha-automaattiyhdistys) avustushakemus. 2011. Hakijana Sininauhasäätiö. Helsinki.
- RÄMÖ, H. 2008. Rikollisen alakulttuurin voima. Narratiivinen tutkimus viiden vangin kertomuksista. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- SALOMÄKI, PIRJETTA. 2015. Helsingin Diakonissalaitos, yksikön johtaja, päihde- ja mielenterveystyö. Munkkisaari. Haastattelu/sähköposti.
- SIHVOLA, S. 2008. Ei meidän teollisuusalueellemme! Asunnottomien miesten asuntolan vastustus paikallisidentiteetin tiivistymisenä. Teoksessa Kopomaa, T., Peltonen, L., Litmanen, T. 2008. Ei meidän pihallamme! Paikalliset kiistat tilasta. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Sininauhaliitto. Helsingiläiset kannattavat päihdeongelmaisten tuettua asumista. 5.3.2014.http://www.sininauhaliitto.fi/ajankohtaista_/ajankohtaista_/tutkimus_kehitys/helsingilaiset_kannattavatpaihdeongelmaisten_tuettua_asumista/
- Sininauhasäätiö. Viitattu 24.4.2015. <http://www.sininauhaliitto.fi/organisaatio/sininauhasaatio>
- SNELLMAN, ANJA. Luento ”Pelon maantiede Töölössä.” 5.12.2013 Ruusulankadun asumispalveluyksikkö. Helsinki.
- SOLANTAUS, TYTTI. 2012. Luento ”Miten kertoa lapselle päihde- ja mielenterveysongelmista”. 10.10.2012. Taivallahden ala-aste. Helsinki.
- STENVALL, J., VIRTANEN, P. 2012. Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistaminen. Kehittämisen mallit, toimintatavat ja periaatteet. Tietosanoma Oy.
- Suomen sosiaali- ja terveys ry. Viitattu 28.4.2015.

<http://www.soste.fi/media/arvioinnin-tietopankki/max-peberdyn-kolme-universaalia-kysymysta.pdf>

TOIKKO, TIMO. 2006. Asiakkaiden osallistuminen palveluiden kehittämiseen. Työpoliittinen aikakauskirja 3/2006.

TUKIA HELENA, WILSKMAN KAARINA, LÄHTEENMÄKI MARKO. 2012. Sosiaalisen markkinoinnin ABC. THL.

TÖRMÄ S., HUOTARI, K. & PITKÄNEN, S. 2007. Kaupunkipäihdetyön haasteet ja toimintamallit Helsingissä. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki.

VARJONEN, ELINA. Raha-automaattiyhdistyksen kehittämisspällikkö. Mitä yhteiskunnallinen markkinointi on? Miten järjestöt hyötyvät siitä? Luento Mielikuville muuttosta -koulutuksessa 21.10.2015.

Ympäristöministeriö. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2012–2015.
http://www.ym.fi/fi-FI/Asuminen/Ohjelmat_ja_strategiat/Pitkaaikaisasunnottomuuden_vahentamisohjelma_20122015/Pitkaaikaisasunnottomuuden_vahentamisohj%281873%29

Ympäristöministeriö. 2011. Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset. Ympäristöministeriön raportteja 7/2011. Jyväskylän yliopisto. Tampereen teknillinen yliopisto. Kaupunkitutkimus TA Oy. Helsinki.

http://www.ym.fi/fi-FI/Asuminen/Tutkimus_asunnottomuuden_kustannukset_ku%2825934%2

UUSIA SININAUHA-JULKAISUJA

UUSIMMAT ESITTEET

MASENNUS

Jos ihminen on pitkään surullinen ja voimaton tai ärtynyt ja iloton, voi kyse olla masennuksesta. Masennus on hyvin yleistä. Siitä kärsii noin 200 000 suomalaista.

IKÄÄNTYMINEN JA PÄIHTEET

Väestö vanhenee ja päihteiden käyttö yleistyy ikääntyneiden parissa. Yhä useampi tarvitsee tukea, jotta alkoholin tai muiden päihteiden käyttö ei heikennä terveyttä tai ihmissuhteita.

YHTEINEN PÄIVÄKESKUS -KIRJA

Päiväkeskus säästää yhteiskunnan kuluja, mutta millä tavalla päiväkeskuksen rahoitus saadaan vakaalle pohjalle? Kuinka päiväkeskuksia voi kehittää ja minkälainen on niiden tyyppillinen asiakas?

Päiväkeskusten vaikuttavuudesta kiinnostuneet löytävät kirjan sivuilta runsaasti esimerkkejä ja käytännönläheisiä työkaluja. Päiväkeskuksen perustamisesta tai kehittämistä kiinnostuneille teos tarjoaa konkreettisia neuvoja.

Julkaisuja voi tilata sähköpostitse:
keskustoimisto@sininauha.fi